

NANE Egyesület

MIÉRT MARAD

Feleség- és gyerekbántalmazás a családban
Hogyan segíthetünk?

NANE Egyesület

Miért marad ???

Feleség- és gyerekbántalmazás a családban
Hogyan segíthetünk?

NANE Egyesület

Miért marad ???

Feleség- és gyerekbántalmazás a családban
Hogyan segíthetünk?

Kézikönyv
segítő foglalkozású szakemberek számára

Budapest, 2006

A kiadványt az Európai Unió Daphne programja támogatta.

A kiadvány tartalmáért teljes egészében a NANE Egyesület felelős, azért a felhasználásából származó következményekért az Európai Bizottság nem felel.

Forrás: Why Does She Stay? A Women's Center of San Joaquin County kiadványa

Fordította

Sándor Bea

Adaptálta és kiegészítette

Herman Judit, Lombos Petra, Wirth Judit

Szerkesztette

Herman Judit

Második, átdolgozott kiadás

© NANE Egyesület, 1999, 2006

Tartalom

Előszó	7
ELSŐ FEJEZET: A családon belüli erőszak alapfogalmai.....	11
1.1. A családon belüli erőszak meghatározása	11
1.2. A párkapcsolati erőszak fajtái.....	12
1.3. A párkapcsolati erőszak egyéb formái.....	14
MÁSODIK FEJEZET: Tények és tévhittek	19
2.1. A családon belüli erőszak a statisztikai adatok tükrében	19
2.2. Tények és tévhittek a családon belüli erőszakról.....	22
HARMADIK FEJEZET: A családon belüli erőszak dinamikája.....	38
3.1. Mi okozza az erőszakos viselkedést?.....	38
3.2. Mi az oka a férfi erőszakosságának?	39
3.3. Mi okozza a nők passzivitását?.....	42
3.4. Az erőszak ciklusa	43
3.5. A bántalmazó párkapcsolat kiemelten veszélyes szakaszai	46
3.6. Mivel indokolják a nők, hogy „maradnak”?	47
3.7. Milyen indokok tartják a nőt a bántalmazó kapcsolatban?	49
3.8. Hogyan végződnek a bántalmazó kapcsolatok?	52
3.8.1. A bántalmazó külső segítséget kap	52
3.8.2. Az áldozat kilép a kapcsolatból	53
3.8.3. A kapcsolat fennmarad	54
3.9. Az elkövetők kezelése	55

NEGYEDIK FEJEZET: A bántalmazók és az áldozatok azonosítása:	
figyelmeztető jelek	57
4.1. A bántalmazó	57
4.2. A bántalmazott nő	60
4.3. A gyerekek	63
ÖTÖDIK FEJEZET: A hatékony segítségnyújtás eszközei	69
5.1. Első lépés: a szereplők azonosítása	69
5.2. Második lépés: a beavatkozás céljainak tisztázása	71
5.3. Harmadik lépés: az együttműködés alapelvei	72
5.3.1. A biztonság kialakítása	72
5.3.2. Társadalmi probléma – állami felelősség	74
5.3.3. Erkölcsi állásfoglalás	75
5.3.4. Belső megerősítés	76
5.3.5. Az ellenjavallatok ismerete	77
5.4. A hatékony segítségnyújtás gyakorlati módszerei	78
5.5. Mit ne tegyünk?	82
5.6. A segítő beszélgetés	85
5.7. Néhány gyakori probléma	88
5.8. Gondoskodjunk önmagunkról is	91
UTÓHANG	95
FÜGGELÉK	96
Bántalmazott nő vagyok?	98
Nyilatkozat a bántalmazott nő jogairól	101
Személyes biztonsági terv	102
Az erőszak ciklusa	108
A „Hatalom és uralom” és az „Egyenlőség” kereke	111
45/2003. (IV. 16.) Országgyűlési Határozat	113
A 13/2003. ORFK intézkedés	116
Ajánlott irodalom	127

Előszó

Ez a kézikönyv elsősorban azon szakemberek számára készült, akik hivatásuknál fogva rendszeresen találkoznak bántalmazott nőkkel és gyerekekkel. Tapasztalataink szerint a magyar felsőoktatási intézményekben még mindig igen esetleges, hogy a képződő szakember hall-e modern ismereteket a családon belüli erőszak jellemzőiről és kezelési módszertanáról, ezért e tömör összefoglaló talán sokaknak hasznos tudást adhat a mindennapi munkához. A családon belüli erőszakról szóló pontos tudás nélkül a segítő továbbra is értetlenül áll majd a „Ha bántják, akkor miért marad?” kérdés előtt.

Noha ez a kézikönyv elsősorban szakemberek számára készült, meggyőződésünk, hogy a benne leírt jelenségek megismerése másoknak is hasznára válik. Akik akár családi, akár baráti körben találkoznak a családon belüli erőszakkal, szintén értékes eszköz birtokában lehetnek: a tudatosság és az aktív bevonódás bármelyikünket támogató „laikus szakemberré” tehet. A bántalmazás felismerésében és az ilyen kapcsolatokból való kilépésben kulcsfontosságú a civil szereplők – a támogató barátok és családtagok, munkatársak és ismerősök részvétele.

Tapasztalataink szerint a családon belüli erőszak jelensége, az erőszakot elszenvedő, valamint az erőszakot elkövető személyek megítélése körül felhalmozódott tévhitek és előítéletek szö-

vevénye sokszor lehetetlenné teszi a megelőzést és a beavatkozást. A szociális szférában például más eszközök hiányában a problémát sokszor a bántalmazó által uralt családban felnövő gyerekek „kiemelésével” próbálják megoldani – ami egyet jelent a bántalmazó többi áldozatának teljes magára hagyásával és sokszor a „kiemelt” gyerek még nagyobb reménytelenségbe taszításával. Hasonló gondot okoz, hogy a bántalmazás miatt menekülni kényszerülő családtagok az ellátórendszer eszköztelensége miatt általában családok átmeneti otthonába vagy a hajléktalan-ellátásba kerülnek azon nyilvánvaló tény ellenére, hogy esetükben szó sincs egyéb lakóhely hiányáról. A joggyakorlatban szintén gyakori eset, hogy a jogalkalmazók (a rendőrség, az önkormányzati szervek, a gyámhatóságok, a gyermekvédelmi szervek, a jogászok és a bírák) a családon belüli erőszak tényének fel nem ismerése vagy figyelmen kívül hagyása miatt még olyan mértékben sem használják fel a meglévő szabályozást, amennyire erre lehetőség nyílna.

Kézikönyvünk öt fejezetre tagolódik. Az első fejezet a családon belüli erőszakkal kapcsolatos alapfogalmakat, a második pedig a statisztikákat és a leggyakoribb tévhiteket, illetve tényeket írja le, amelyek tisztázása segíthet azonosítani a családon belüli bántalmazást. A harmadik fejezetben vázoljuk az erőszakos kapcsolatok dinamikáját – ez elengedhetetlen ahhoz, hogy megértsük az erőszakos kapcsolatban bántalmazottként élők helyzetét, és hogy világosan különbséget tudjunk tenni áldozat és elkövető, bántalmazó párkapcsolat és párkapcsolati konfliktus között. A negyedik fejezetből megtudható, milyen jelekről lehet felismerni a bántalmazott nőt, a bántalmazót és az erőszakos családban nevelkedő gyereket. Az ötödik fejezet a gyakorlati szakember – esetleg segítő szándékú rokon, ismerős – igényei-

nek szeretne megfelelni: mely stratégiák alkalmazhatók a hatékony segítségnyújtás eszközeiként. Végül a Függelék szabadon sokszorosítható lapjai a helyzet azonosításához és a tanácsadás-hoz használható segédeszközöket, valamint néhány magyar vonatkozású dokumentumot tartalmaznak.

Kézikönyvünkben a bántalmazót férfinak tételezzük fel, az áldozatot pedig nőnek. Ennek oka az, hogy a világ legkülönbözőbb pontjain – köztük részben Magyarországon is – végzett felmérésekből kiderül: a párkapcsolati testi erőszak esetében mintegy 95 százalékában férfi az elkövető, és nő az áldozat.¹ A fennmaradó öt százalékban benne foglaltatnak mind a heteroszexuális, mind a leszbikus női elkövetők, valamint a meleg párkapcsolatban élő férfi elkövetők. Tisztában vagyunk vele, hogy a szerepek ilyen nyilvánvaló megkülönböztetése sokak számára zavaró, egyesek számára talán túlzóan általánosító. A tények azonban azt támasztják alá, hogy a hagyományos nemi szerepek megtanulásával együtt a férfiak azt is megtanulják, hogy mennyit engedhetnek meg maguknak – s ebbe a körbe sajnós a nők bántalmazása is beletartozik. Ez a tény feladatot ró a teljes férfitársadalomra, hiszen a jelenség megelőzéséhez és felszámolásához a családon

¹ Mind az ENSZ, mind az Európai Unió egyes tagországaiban végzett kimutatások, szociológiai, statisztikai felmérések, bírósági esetekből kimutatható adatok ezt a nagyságrendet találják valósnak. Hazánkban a nem emberöléssel végződő esetekről 1998-ban készült először kutatás: Tóth Olga szociológus országos reprezentatív felméréseinek eredményeit lásd a 2. fejezetben; az emberöléssel végződő esetek részletes elemzését lásd Morvai Krisztina ott idézett könyvében.

belüli erőszakot elítélő férfiak aktív részvétele is elengedhetetlen.

Meggyőződésünk, hogy a családon belüli erőszak nem magánügy. Nyilvánvaló, hogy a problémára adott szokásos reakciók és „Miért marad?”-szerű kérdések nem hoznak eredményt. A közfigyelemnek ehelyett inkább az áldozatok alapvető jogaira és a társadalom elemi érdekére kellene irányulnia, hogy a megfelelő kérdések feltevése („Miért bántalmaz?”) és megválaszolása révén végre ne az áldozatokat hibáztassák, hanem a bűncselekmények elkövetőit.² Az elmúlt évek nagy figyelmet kapott gyilkossági esetei arra utalnak, hogy az állami szervek be nem vonódását követő gyilkosságok kapcsán a szakemberek felelőségének kérdése is felmerül.

Végül, de nem utolsó sorban említést érdemel, hogy Magyarország számos olyan nemzetközi egyezmény aláírója, amely megköveteli a nők elleni erőszakkal szembeni állami fellépés speciális szabályozását is. Ezen egyezmények szellemisége számos aláíró tagállam jogalkotásában jelenik meg. Az Európai Unióhoz való csatlakozással ma már hazánkra is több európai uniós irányelv vonatkozik, amelyek a jogi szabályozás és végrehajtás feladataival állítanak szembe minket. Ahhoz azonban, hogy a bántalmazás áldozatai pusztán jogszabályhalmaz helyett valódi segítséget kapjanak, felkészült és tájékozott szakemberekre, valamint az erőszakot elítélő szélesebb körű társadalmi részvételre van szükség.

2005 tavasza

² E témáról bővebben lásd Szil Péter: *Miért bántalmaz? Miért bántalmazhat?* I. A családon belüli erőszak: a férfiak felelősége. Budapest, 2005. Habeas Corpus Munkacsoport

A családon belüli erőszak alapfogalmai

1.1. A családon belüli erőszak meghatározása

Hagyományosan a családon belüli erőszaknak ötféle fajtáját szokás elkülöníteni: a szóbeli, a lelki, a testi, a szexuális és a gazdasági (anyagi) erőszakot. Amitől ezen cselekmények „családi” jellegűvé válnak, az az elkövető és az áldozat közötti ismeretségből fakadó intim viszony. A felek között valamiféle közeli vagy akár bensőséges kapcsolat áll fenn. Ilyen értelemben családi viszonyoknak tekintendő:

a) a párkapcsolat (akár házasságban, akár életközösségben, akár együttjárásban valósul meg, ideértve az egyik fél által elhagyott párkapcsolatokat és az „udvarló” által elképzelt, de létre nem jött párkapcsolatra vonatkozó cselekményeket is);

b) a szülő–gyerek viszony;

c) az egyéb relációban együtt élő személyek viszonya.

Általában elmondható, hogy a családon belül az erőszak olyan személyeket ér, akik valamilyen szempontból kiszolgáltatott helyzetben vannak az őket bántalmazó elkövetővel szemben. Ugyanakkor a családon belüli erőszaknak leginkább kitett két csoport a *nők* és a *gyerekek*. Egyesületünk több mint egy évtizede működtet segélyvonalat bántalmazott nők számára, így fő profilunk a *párkapcsolati erőszak*. A nőbántalmazás kiemelt kezelését az alábbi összefüggések is sürgetik:

a) A bántalmazott nőknek, amennyiben anyák is, sokszor a gyerekeik is éri konkrét testi erőszak az elkövető részéről.

b) Ha az elkövető nem veri a gyerekeket, ők akkor is sérülnek, hiszen az anya bántalmazása a gyerekekben félelmet és önvádat kelt.

c) A partnerüket bántalmazó férfiak sok esetben maguk is olyan családban nőttek fel, ahol az apa verte az anyát, illetve sok bántalmazott nő gyerekként ugyanezt a viszonyt látta szülei kapcsolatában. Ezért minden beavatkozás megelőző-felvilágosító üzenetet hordozhat az adott családban élő lányok és fiúk számára.

d) Az idős szülő bántalmazásánál nem ritka, hogy a felnőtt gyerek az egykori erőszakot ismétli meg, csak éppen fordított szereposztásban. A be nem avatkozás visszafelé is kiteljesítheti a „generációk közötti erőszak” ciklusát.

Bár könyvünkben főként a párkapcsolati erőszak jellemzőit tárgyaljuk, ugyanakkor szem előtt tartjuk azt a tényt is, hogy a gyerekek vagy idős szülők ellen elkövetett erőszak dinamikája sokszor betű szerint megegyezik a nőbántalmazás folyamataival (például az erőszakos esemény utáni engesztelő „mézeshetek” szakasz és büntudatkeltés vagy az áldozatra gyakorolt hatások tekintetében).

1.2. A párkapcsolati erőszak fajtái

A párkapcsolaton belüli erőszak a szóbeli erőszaktól a gyilkosságig fajuló cselekmények széles skáláján helyezkedhet el. Az alábbiakban a megnyilvánulási formák közül csupán a legjellegzetesebb példákat soroljuk fel.

SZÓBELI ERŐSZAK: A bántalmazó veréssel, gyilkossággal fenyegeti partnerét, fenyegetőzik, hogy elviszi a gyerekeket vagy öngyilkosságot követ el, lekicsinyli, sértegeti a partnerét, vagy gúnyolódik vele, nevetség tárgyává teszi (például külseje, vallása, szokásai vagy faji hovatartozása miatt).

LELKI ERŐSZAK: A bántalmazó letagad lényeges dolgokat, elzárkózik az áldozattól, kizárja őt gondolataiból, érzéseiből, ellenőrzés alatt tartja, végletesen féltékenykedik, az áldozat önbizalmát módszeresen lerombolja, önálló döntéseit rendszeresen megkérdőjelezi, vagy nem veszi tekintetbe. Mindenért őt hibáztatja, még a saját erőszakos viselkedéséért is, az áldozat érzéseit, tapasztalatait kétségbe vonja, nem hajlandó megbeszélni a problémákat. Megfélemlítően viselkedik: tör-zúz, szándékosan megrongálja az áldozat érték tárgyait, csapkod, fegyverrel rettegésben tartja az áldozatot, félelmet keltően viselkedik (dühödten néz, üvölt), támadóan faggatózik, életveszélyesen vezet, fenyegető üzenetekkel vagy SMS-ekkel árasztja el az áldozatot. Elszigeteli az áldozatot: megszabja, hogy az mit csinálhat és mit nem, kivel találkozhat, kivel beszélhet, hová mehet, mit vehet föl, nem engedi, hogy másokkal barátkozzon, a családjával beszéljen, munkát vállaljon, pénzt tartson magánál. Folyamatosan az ellenőrzése alatt tartja az áldozatot: mindenhová elkíséri, otthon, a munkahelyen/az iskolájában telefonon ellenőrzi, átkutatja zsebeit, a táskáját.

TESTI ERŐSZAK: A bántalmazó az áldozatot lökdösi, megüti, megpofozza, fojtogatja, a haját húzza, ököllel veri, belerúg, megharapja, rázza, megégeti, fegyverrel (például késsel, pengével, lőfegyverrel, nehéz tárgyakkal) fenyegeti vagy bántja. Meg-

tagadja az áldozat legalapvetőbb jogait, mozgásszabadságát, elemi igényeit korlátozza: nem engedi, hogy az áldozatnak tőle független magánélete legyen, bezárja, kizárja, megkötözi, éhez-teti vagy szomjaztatja, nem engedi tisztálkodni, elrejtí a szükséges gyógyszereit, vagy nem ad azokra pénzt.

SZEXUÁLIS ERŐSZAK: A bántalmazó olyan szexuális tevékenységre kényszeríti az áldozatot, amit az nem akar, a szexszel fájdalmat okoz neki, vagy megalázza; megerőszkolja, intim testrészeit bántalmazza, vagy kényszeríti, hogy másokkal közösüljön. Szintén ide tartozik a reprodukív (vagyis a termékenységgel és fogamzással járó) jogok korlátozása: a bántalmazó nem engedi, hogy az áldozat fogamzásgátlót használjon, amivel számos abortuszra vagy gyerekszülésre kényszeríti.

GAZDASÁGI (ANYAGI) ERŐSZAK: A bántalmazó nem engedi, hogy az áldozat dolgozni járjon, saját pénze legyen, illetve ha saját keresettel rendelkezik, azt elveszi, és saját belátása szerint ad csak belőle, a közös néven levő céggel (bt., kft.) zsarolja, minden kiadást, amire az áldozat pénzt kér, megkérdőjelez, miközben ő szabadon rendelkezik az anyagi erőforrásokkal, ezzel az áldozatot (és a gyerekeket) „relatív szegénységben” tartva.

1.3. A párkapcsolati erőszak egyéb formái

ERŐSZAK A KAPCSOLAT KORAI SZAKASZÁBAN: Az ismeretség korai szakaszában is lehet az egyik fél erőszakos, bár ekkor még inkább az elszigetelés és a lelki terror manipulatívabb eszközei a jellemzők. Az elkövető sokszor ellenőrzi, hogy az áldozat kivel

találkozik, mit visel, mit csinál. Az áldozat a kisajátító féltékenységét sokszor még a szerelem jelének veszi, és csak a kapcsolat elfajuló szakaszában látja át, hogy az állandó figyelem csak elszigetelte a többi embertől és elgyengítette őt.

HÁZASSÁGON BELÜLI NEMI ERŐSZAK: Házastársak között történő szexuális erőszak. Ez az erőszakfajta ritkán fordul elő elszigetelten, gyakran kíséri testi erőszak vagy azzal való fenyegetőzés. (A házastárs elleni nemi erőszak 1997 óta bűncselekmény.)

FENYEGETŐ ZAKLATÁS: A fenyegető zaklatás vagy angolul *stalking* (ejtsd: sztóking) a párkapcsolati erőszak különálló fajtája, amely számos viselkedést felölelhet. E cselekmények közös jellemzője, hogy tipikusan az *után* kezdődnek, hogy az áldozat elhagyta az őt bántalmazó férfit, vagy válási szándékát hangoztatta előtte. A fenyegető zaklatás elemei a megtorló fenyegetőzéstől a manipulatív békülési kísérletekig terjedhetnek: a bántalmazó az áldozatot annak munkahelye előtt várja, megfigyeli, hogy kivel találkozik, esetleg új partnerét is megfigyelés alatt tartja, fényképeket készít az áldozatról, zsarolja, kárt tesz az autójában vagy egyéb tárgyaiban, életveszélyes fenyegetésekkel bombázza személyesen vagy üzenetek formájában, esetleg megveri vagy súlyosan megsebesíti őt. Bírósági vagy gyámhatósági ügyek tömegét indítja az áldozat ellen, vagy szándékosan elhúzza a pereskedést ezzel gyakorolva kontrollt annak ideje, lelkiállapota vagy anyagi helyzete felett.

Mivel a párkapcsolati erőszak gyilkosságig fajuló eseteinek jelentős részében megállapítható, hogy a bántalmazóval az áldozat már szakított vagy erre készült, a fenyegető zaklatás megjelenésével érdemes rutinszerűen számolunk, amikor a kliensünk a

bántalmazó párkapcsolatból kilépni készül, és a következő hónapokra fokozottan előtérbe helyezni a személyes biztonsági terv betartását. A működő távoltartás intézményével rendelkező országokban a távoltartás a fenyegető zaklatás eseteiben is alkalmazható.

Fenyegető zaklatás előfordulhat olyan elkövető részéről is, aki sosem volt az áldozat partnere. Ilyenkor az elkövetőt az motiválja, hogy az áldozat közelében legyen, és bármilyen módon rávegye őt arra, hogy párkapcsolatot kezdjen vele, illetve hogy a kapott elutasítást megtorolja. Az efféle zaklatás – bár elkövetője az áldozat számára gyakorlatilag ismeretlen lehet – nem kevésbé veszélyes: több olyan esetről hallhattunk már, amikor a fenyegető zaklatással közeledő „udvarló” meggyilkolta a kiszemelt lányt vagy nőt.

IDŐSBÁNTALMAZÁS: A bántalmazó ilyenkor legtöbbször a bántalmazott nagykorú gyereke, unokája vagy annak férje/élettársa. Az áldozat és az elkövető általában együtt laknak. Az is előfordul, hogy a tettes maga is idős. A bántalmazott általában gondozásra szoruló, esetleg magatehetetlen időskorú. Az idősek bántalmazásának szintén része lehet a testi és érzelmi elhanyagolás (például gondozás elmulasztása), illetve az idős ember szóbeli, lelki, fizikai, szexuális bántása vagy anyagi kizsákmányolása (például nyugdíjának vagy lakásának elvétele).

GYEREKBÁNTALMAZÁS: A gyerekek elleni erőszak kétféle lehet: aktív (mint például a verés vagy a gyerek szexuális kihasználása) vagy passzív, vagyis elhanyagoló jellegű. A gyerek aktív bántalmazása a felnőttek bántalmazásához hasonlóan lehet lelki, szóbeli, testi és szexuális, azzal a különbséggel, hogy esetükben

az erőszak e fajtái nem okvetlenül egymást erősítve, összefonódva jelennek meg. Ez különösen igaz lehet a gyerek elleni szexuális visszaélés eseteiben, amely olyan családokban is megtörténhet, ahol senki nem követ el konkrét testi erőszakot sem a gyerek, sem más családtag sérelmére.

A gyerek ellen gondozója által elkövetett szexuális visszaélést speciális jellege miatt külön szóval szokás megnevezni. Mi kézikönyvünkben az „incesztus” kifejezést használjuk. (Az idegemből hangzó latin kifejezést azért javasoljuk, mert a bevett magyar „vérfertőzés” szó megbélyegzi az áldozatot, valamint azt sugallja, hogy az efféle erőszakot csak vérszerinti szülő követheti el.)

Az elhanyagolás történhet lelki és testi szinten, például amikor a szülő nem figyel a gyerek örömeire, bánatára; nem viszi orvoshoz betegség esetén, nem eteti vagy öltözteti megfelelően. Szintén a gyerek valós igényeinek elhanyagolását képezik azok a szubtilisabb elnyomási formák, melyekkel a szülő saját vágyait, elképzeléseit vagy éppen betegségeit mintegy belevetíti a gyerekbe, ezzel saját szükségleteinek megfelelően torzítva a gyerek személyiségének kibontakozását.

Azokban a családokban, ahol a felnőtt tagok között gyakori az erőszakos viselkedés, legtöbbször a gyerekeket is bántalmazzák. Sok kutató szerint van összefüggés a gyerekkori bántalmazottság és felnőttkori erőszakos viselkedés között, ezért a gyerekbántalmazás megakadályozásában különösen nagy a környezet és a társadalom felelőssége. A szociális munkásoknak, pedagógusoknak, védőnőknek, orvosoknak hivatalból jelenteniük kell, ha gyerekbántalmazásra gyanakszanak. Ugyanakkor sajnos fennáll a veszélye annak, hogy a jelenlegi szemléletmód értelmében az eset a családon belüli erőszak dinamikáját nem értő hatóságok kezén zátonyra fut, vagy nem nyer hatékony megol-

dást. Ezért a mindenkori segítő szakember feladata annak felmérése is, hogy hogyan tud valóban az áldozat érdekében beavatkozni. Egy dolog azonban bizonyos: az erőszakos család egyben tartása és a bántalmazóhoz való visszatérés nem javasolható az áldozatok további veszélyeztetése nélkül.

FOGYATÉKKAL ÉLŐ CSALÁDTAG BÁNTALMAZÁSA: A fogyatékkal vagy speciális igénnyel élő családtagok testi vagy szellemi különbözőségük miatt sokszor eleve ki vannak szolgáltatva az őket körülvevő személyeknek, ami nemegyszer elhanyagoló gondozásban vagy szóbeli, lelki, testi vagy szexuális jellegű erőszakban, netán anyagi függésben tartásban nyilvánul meg. Mivel a fogyatékkal élők között élhetnek olyan emberek, akik eleve nem képesek segítséget kérni, az ellátórendszernek utánkövetésük szerves részévé kellene tennie az erőszak jelenlétének vizsgálatát.

ERŐSZAK A LESZBIKUS VAGY MELEG KAPCSOLATOKBAN: A leszbikus és meleg kapcsolatokon belüli erőszak dinamikája alapvetően hasonló a heteroszexuális bántalmazó kapcsolatokhoz. Jelentős különbség viszont az, hogy az ilyen áldozatok sokszor még kevésbé mernek segítséget kérni, mivel attól tartanak, hogy szexuális preferenciájuk miatt megbélyegzik őket. Így az erőszakos párkapcsolatba került leszbikus vagy meleg még az átlagosnál is jobban elszigetelődhet. Magyarországon kevés olyan szervezet és intézmény létezik, amely kifejezetten melegek és leszbikusok részére nyújt szolgáltatásokat. A segítő szervezetekben sok szakember érzéketlennek vagy egyenesen előítéletesnek bizonyul azon speciális problémák iránt, amelyekkel a szexuális kisebbségbe tartozóknak kell szembenézniük.

Tények és tévhitek

2.1. A családon belüli erőszak a statisztikai adatok tükrében

E fejezetben néhány alapvető adatot közlünk a családon belüli erőszak súlyosságáról és elterjedtségéről, továbbá részletesen kifejtjük a leggyakoribb tévhiteket. Az adatok olvasásakor érdemes szem előtt tartani a következőket: a családon belüli erőszakkal kapcsolatos cselekményekről elmondható, hogy jelentős látencia jellemzi őket: sok eset *soha* nem kerül a hatóságok látókörébe. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a családon belüli erőszak és a nemi erőszak esetében a látencia akár tízszeres is lehet, vagyis csak minden tizedik eset jut valamely hatóság tudomására.

Hasonló okok miatt a feltérképező kutatások adatait is érdemes alsó becslésként kezelni, hiszen a súlyosan elnyomott és megfélemlített családokhoz a kérdezők nem jutnak be, ezért ezen áldozatok tapasztalatai nem jelennek meg a kutatási anyagokban. Amennyiben ezeket a nőket a későbbiekben bántalmazójuk megöli, csak bírósági aktákból, rendőrségi vagy napi hírekből lehet következtetni átélt tapasztalataikra.

Néhány adat a nőpartner bántalmazásának gyakoriságról és veszélyességéről:

- Minden ötödik nő olyan családban nőtt fel, ahol az apja verte az anyját.³
- A nőket érő erőszak elkövetői az esetek túlnyomó többségében partnerek vagy volt partnerek.⁴
- A nők elleni erőszakos bűncselekmények 22 százalékát partnerük vagy volt partnerük követte el. A férfiakra vonatkozó hasonló adat 3 százalék volt.⁵
- A meggyilkolt nőknek több mint felét (volt) férjük vagy életársuk ölte meg.⁶
- A partnerük által megölt férfiak bírósági aktáiból az esetek 80 százalékában tudható, hogy a gyilkosságot hosszan tartó feleségbántalmazás előzte meg.⁶

³ Tóth Olga: Erőszak a családban. TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok, 12. 1999. Forrás: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a396.pdf>

⁴ A Német Szövetségi Család-, Idős-, Nő- és Gyermekügyi Minisztérium 10 000 fős női populáción végzett reprezentatív kutatásának eredményei, 2003. Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth: Health, Well-being and Personal Safety of Women in Germany

Forrás: 2003. <http://www.bmfsfj.de/RedaktionBMFSFJ/Abteilung4/Pdf-Anlagen/kurzfassung-gewalt-frauen-englisch,property=pdf.pdf>

⁵ Az Amerikai Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának statisztikai mutatói az 1993 és 1998 közötti bűncselekményekről. (Különjelentés a párkapcsolati erőszakról) Callie Marie Rennison, Ph.D. és Sarah Welchans: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, Special Report on Intimate Partner Violence, May 2000

Forrás: <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/pdf/ipv.pdf>

⁶ Morvai Krisztina: Terror a családban. A feleségbántalmazás és a jog. Budapest, 1998. Kossuth Könyvkiadó. (Az 1995-ben jogerőre emelkedett ítéletekből összesített adat.)

- A nők 23 százaléka élt át legalább valamilyenfajta fizikai erőszakot jelenlegi vagy volt férfitartnere által. (Az adat konzervatív alsó érték.)⁴
- A testi erőszakot átélt nőket partnerük az esetek 7 százalékában szexuálisan is bántalmazta. (Az adat konzervatív alsó érték.)⁴
- A testi erőszakot megélt nők 55 százaléka, a szexuális erőszakot megélt nők 44 százaléka a támadás során súlyos sérüléseket szenvedett (zúzódások, ficamok, nyílt sebek, csonttörések, fej- és arcsérülések). A nők egyharmadának orvosi ellátásra volt szüksége a sérülései mértéke miatt.⁴
- A válást vagy szakítást követő időszakban a nőket érő erőszak gyakorisága és intenzitása jelentősen növekszik.⁴
- A bántalmazást megélt nők 27 százaléka arról számol be, hogy partnere az erőszakkitörések során *soha* nem állt alkohol vagy drog hatása alatt.⁴
- A párkapcsolati erőszakot megélt nők más nőkhöz viszonyítva ötször olyan eséllyel esnek át vetélésen és abortuszon.⁷
- A párkapcsolatukban bántalmazást megélt nők ötször olyan gyakorisággal számolnak be depresszióról, mint nem bántalmazott társaik. Ha a kapcsolat még tart, a depresszió esélye 13-szoros.⁷

⁷ 1996-ban és 2000-ben 14 000 fiatal nővel készült ausztráliai egészségügyi hosszmet-szeti kutatás. Angela Taft, Lyn Watson és Christina Lee: The Australian Longitudinal Study on Women's Health (ALSWH) 1996–2000.

Forrás: http://www.newcastle.edu.au/centre/wha/Reports/SynthesesPDF/Violence_summary.pdf

A nőpartner elleni erőszak és a gyerekek:

- Azok a nők, akik 16 éves koruk előtt a szüleik közötti testi erőszak tanúi voltak, felnőttként kétszer olyan eséllyel kerültek maguk is fizikailag bántalmazó párok kapcsolatba.⁵
- A feleségüket bántalmazó apák egyharmada a gyereke(ke)t is verte.⁴
- Azok a nők, akik 16 éves koruk előtt szexuális visszaélést szenvedtek el, felnőttként több mint kétszer olyan eséllyel kerültek bántalmazó párok kapcsolatba, és négyszer olyan eséllyel váltak szexuális erőszak áldozatává.⁵
- A párkapcsolati erőszakban élő nők 43 százalékaival 12 évesnél fiatalabb gyerek(ek) is élt(ek).⁶
- Több kutatást összegezve kiderült, hogy a hajléktalan szülők állításuk szerint 22–50 százalékban családon belüli erőszak miatt hagyták el otthonukat.⁶

2.2. Tények és tévhitek a családon belüli erőszakról

Amikor segítő szakemberként kapcsolatba kerülünk egy családon belüli erőszak esettel, tisztában kell lennünk azzal, hogy mi magunk hogyan gondolkozunk a bántalmazás kérdéséről. Lehet, hogy még élnek bennünk előítéletek vagy tévhitek, ami a segítő kapcsolatban problémát jelenthet. Ahhoz, hogy valóban hatékony segítséget nyújtsunk az áldozatoknak, ismernünk kell a családon belüli erőszak tényeit. Mindannyian hallottunk már például olyan bántalmazott nőkről szóló történeteket, amelyekben arról esik szó, mi volt a bántalmazás „oka”. Ez azért veszélyes kérdés, mert egyrészt az elkövető viselkedése helyett az

áldozat felelősségére tereli a figyelmet, másrészt figyelmen kívül hagyja azt a társadalmi közeget, amely a nőket alacsonyabb értékű, irányításra, sőt: nevelésre szoruló lényként állítja be. Ha a bántalmazásnak bármi „oka” van, az a férfiközpontú és szexista társadalmi közegben, illetve az elkövető saját értékrendjében keresendő. (Erről bővebben lásd: Szil Péter: *Miért bántalmaz? Miért bántalmazhat?* Habeas Corpus Munkacsoport, 2005.)

A családon belüli erőszakról a köztudatban élő kép sok részlete a fentiekhez hasonló módon csak arra szolgál, hogy olyan kifogásokat és érveket nyújtson, amelyek az áldozatot hibáztatják, míg a bántalmazó felelősségét csökkentik vagy megszüntetik. Még zavaróbb, hogy a családon belüli erőszakról szóló tévhitek némelyike féligazságokat is tartalmaz, épp csak az egyes felek viselkedését nem a súlyának megfelelően mérlegeli. Minél jobban átlátjuk a párkapcsolatokon belüli erőszakot, annál hatékonyabban tudjuk majd segíteni annak áldozatait. Olvassuk el az alábbi listát, és gondoljuk át: vajon milyen képünk van a bántalmazott nőkről és általában a családon belüli erőszakról?

1. „Vannak nők, akik az állandó zsörtölődésükkel egyszerűen kiprovokálják a verést.”
2. „A nőnek irányításra van szüksége. Különben honnan tudná, mit kell tennie?”
3. „Ha jó feleség volna, akkor nem verné a férje.”
4. „Vannak nők, akik maguknak okozzák a verést, mert nem hajlandók házasetet élni a férjükkel.”

Egyik állítás sem igaz – ezek pusztán kifogások, amelyek az áldozatot teszik felelőssé a bántalmazó felelőtlen és erőszakos

viselkedéséért. Senki sem érdemli meg, hogy megverjék, még ha olyan dolgokat tesz is, amelyek a másik ember számára idegesítőek vagy zavarók. Senkinek nincs joga a partnerét megverni, s főleg nincs joga arra hivatkozni, hogy egy másik felnőtt embert „irányítania” vagy „nevelnie” kell. A tettéért azt terheli a felelősség, aki üt.

A „nő nevelésének” joga szintén abból a hitből táplálkozik, hogy egy férj akár bántalmazással is kiereszokolhatja akaratát, és hogy a saját igényei szerint formálhat egy másik felnőtt embert. Ne felejtjük el, hogy a bántalmazás megfélemlítő hatása miatt a legtöbb bántalmazott nő tipikusan „jó feleség”, mivel azt hiszi, hogy ezzel megelőzheti a további verést. Mindent elkövet, hogy partnere meg legyen elégedve vele.

Gyakran maguk a bántalmazók hangoztatnak a fentiekhez hasonló érveket. Nem véletlenül próbálják áthárítani az áldozatra ezt a felelősséget. Egyrészt maguk is tudják, hogy semmi nem indokolhatja a brutalitást, másrészt a felelősség áthárítása szerkesztés része a bántalmazás dinamikájának, harmadrészt pedig – mint azt majd a bántalmazó viselkedési jegyeinek tárgyalásánál látni fogjuk –, valószínűleg jellemző rájuk, hogy párkapcsolati vagy egyéb problémáikért másokat hibáztassanak.

5. „A nők nem bánják, ha néha elverik őket. Az asszony sorsa az alávetettség.”

6. „Sok nő azért választ erőszakos partnert, mert gyerekkorában is ezt látta és csak így érzi biztonságban magát.”

A nők nem választják önként a fájdalmat és a szenvedést – éppúgy, ahogyan a férfiak sem. Sajnos, az ilyen típusú szereposztás igazolására számos „tudományos” elmélet is született

(például a nők önfeláldozók, mazochisták és passzívak, míg a férfiak agresszívak, erőszakosak és aktívak). Ezt azonban egyetlen olyan nő sem támasztja alá, aki valaha is átélt bántalmazást – kivéve, ha oly mértékben azonosult a tőle elvárt viselkedési és érzelmi mintákkal, hogy saját testétől és testi-lelki határainak tudatától immár teljes mértékben elidegenedett. (Erről bővebben lásd a Stockholm-szindrómát tárgyaló részt a 3.7. alfejezetben.)

7. „A nők könnyen elfelejtik a verést, ha utána rögtön kibé-
külnek a partnerükkel vagy szeretkeznek.”

A szex és az erőszak összefonódását propagáló tévhitek léte-
zésében nagy szerepe van a népszerű szórakoztató irodalomnak,
filmeknek – a pornográfiáról és a prostitúció intézményéről nem
is beszélve. A „pofonra csók” sztereotípiája a valóságban ritkán
működik. Egy ép személyiséggel rendelkező megvert, megfé-
lemlített nő nem szokott gyengédséggel fordulni az őt bántalma-
zó személy felé.

8. „A bántalmazott nő bármikor elmehetne, ha akarna.”

9. „Ha egy nő nem hagyja ott a férjét az első verés után, ak-
kor meg is érdemli, hogy verjék.”

A nők gyakran hisznek, vagy legalábbis próbálnak hinni a
bántalmazó ígéreteinek, hogy soha többé nem üti meg őket. Az
erőszakos kapcsolat dinamikáját vázoló részben látni fogjuk,
hogy a bántalmazó nagyon kedves is tud lenni, amikor éppen
nem bántalmaz. Ilyenkor gyakran elmondja a nőnek, mennyire
szereti, sőt, akár a szerelmével is indokolhatja a bántalmazást.
(„Annyira szeretlek, hogy nem hagyhatom, hogy elmenj. Nem

bírnám elviselni.” „Halálosan szeretlek. Persze, hogy ilyen örül-
ten féltékeny vagyok.”) Ez a nőben általában ambivalens érzé-
seket vált ki: el kell döntenie, hogy saját tapasztalatainak vagy
inkább a bántalmazó homlokegyenest ellentétes állításainak
hisz.

A nő nem csupán önmaga miatt szeretné elhinni az ígéreteket
és a fentiekhez hasonló tévhiteket: a társadalmi konvenciók is
erre biztatják. A bántalmazó partner ígéreteit el kell fogadni,
hiszen a nőnek feladata a család összetartása. Ezen kívül igen
gyakori, hogy az otthonában erőszakos férfi rendkívül szívélyes
a kívülállókkal. Mindenki úgy ismeri, mint a legkedvesebb fér-
jet/apát/társasági embert. Ez a kettősség egyrészt tovább nehezi-
ti, hogy a nő felismerje partnere valódi arcát, és számot tudjon
vetni azzal, hogy párkapcsolata esetleg veszélyes és nem meg-
menthető, másrészt gyakran akadályozza, hogy a környezet hi-
telt adjon a bántalmazottnak, ha az mégis beszélni kezdene.

További okai is vannak annak, hogy a nők nem lépnek ki a
bántalmazó kapcsolatból: anyagilag függenek házastársuktól,
nincs hová menniük, vagy félnek partnerük bosszújától. Ez
utóbbi félelem nem indokolatlan: a bántalmazó akkor a legve-
szélyesebb, amikor kénytelen szembesülni azzal, hogy partnere
el akarja hagyni, vagy elhagyta őt. A szakítás gondolata a bán-
talmazó férfi számára sokszor azt jelenti, hogy elveszítette ural-
mát a nő felett, amit minden erejével igyekszik megakadályozni.
A gyilkossággal végződő bántalmazások nagy része éppen eb-
ben az időszakban történik. Ha egy nő ebben az időszakban ha-
lálfélelemről számol be, minden bizonnyal komoly veszélyben
van. Ezért sosem szabad szem elől tévesztenünk, hogy ebben az
időszakban a legnagyobb óvatosság indokolt.

10. „Ki kell hívni a rendőrséget, és majd ők megoldják a problémát.”

Bár az utóbbi évtizedek során az Egyesület Államokban, Ausztriában és számos más nyugati országban felülvizsgálták és módosították a törvényeket, amelyek a családon belüli erőszak áldozatait hivatottak védeni, ez Magyarországon még nincs így. Hazánkban a rendőrség kihívása vagy a feljelentéstétel korántsem jelenti a bántalmazott(ak) automatikus biztonságba kerülését. A külföldi tapasztalatok azt mutatják, hogy az elrettentés (vagyis a rendőrség kihívása és a bántalmazó felelősségre vonása) önmagában még a hatékony törvények mellett sem elég. A bántalmazásnak csak akkor szakad vége, ha a *bántalmazó* is szakszerű segítséget keres és kap a saját erőszakos viselkedése megváltoztatására. Ehhez a különböző szakterületek (rendőrség, bíróság, ügyészség, önkormányzatok, állami és civil áldozatsegítő és gyermekvédelmi szervezetek, orvosok, szociális munkások, bántalmazók számára foglalkozásokat tartó oktatók) koordinált tevékenységére van szükség. A rendőrség azonnali fellépése ennek az összetett rendszernek csupán egyetlen – bár kiemelkedően fontos – része.

Magyarországon sajnálatos módon néha még mindig meg-
esik, hogy a rendőrség nem megy ki a családon belüli erőszakkal
kapcsolatos hívások ügyében, arra hivatkozva, hogy „amíg nem
folyik vér, nem avatkozhatnak be”⁸. Ugyanakkor a 2003-ban
meghozott 13/2003. számú országos rendőr-főkapitányi intézke-

⁸ A magyar megvert nők 19 százaléka kért segítséget a rendőrségtől. Az esetek csaknem felében (44,6 százalék) a rendőrség elutasító volt. (Tóth Olga: Erőszak a családban)

dés nyomán e hozzáállás változóban van. Az intézkedés világossá teszi, hogy a rendőrség állami intézmény, amelynek feladata, hogy fellépjen a bűncselekmények ellen. Ezen feladatának a mindenkori kiszállásra jogosult rendőri állomány a helyszínen való megjelenéssel, a sértett és az elkövető egymástól elkülönített kikérdezésével, a sértett jogairól való felvilágosításával és (amennyiben az ügyben kiskorú gyerek is szerepel) a gyermekjóléti szolgálat értesítésével köteles eleget tenni. (Az intézkedés pontos szövegét lásd a Függelékben.)

Az intézkedésből kiderül: semmi esetre sem tartozik a rendőrség feladatkörébe, hogy láthatatlanban eldöntse, vajon az adott eset bűncselekmény-e vagy sem. Minden egyes bejelentést hivatalból ki kell vizsgálnia. A hívást fogadó ügyeletes kötelességmulasztást követ el, amikor nem hajlandó érdemileg foglalkozni egy családon belüli erőszak bejelentéssel, amiért az intézkedés kérőjének jogában áll írásban panaszt tenni. (Ehhez érdemes elkérni az intézkedésre nem hajlandó rendőr nevét és szolgálati számát, amelyet kérésre köteles közölni.)

A rendőrség másik gyakori mulasztása az, hogy amikor mégis történik beavatkozás, és a kiszálló rendőrök beviszik a bántalmazót néhány órára (amennyiben a rendőr jelenlétében is támadóan lép fel), a szabadon bocsátás után senki sem győződik meg arról, hogy az áldozat biztonságban van-e. Nem nehéz elképzelni, hogy a bántalmazó első dolga az lesz, hogy megmutassa a nőnek, „mit kap, ha még egyszer kihívja a rendőrséget”. Sok nő nagyon is tisztában van vele, milyen veszélyben lesz, ha partnerét hazaengedik, ezért már a rendőrök belépésekor visszakozik.

A harmadik hiba, amelyet a rendőrség elkövethet, az úgynevezett „békéltetés”. Békéltetésnek azt az eljárást nevezik, ami-

kor a rendőrök a sértettel és az elkövetővel közös helyiségben „elbeszélgetnek”, majd a „rendezés” biztos tudatában távoznak. Ez az eljárás figyelmen kívül hagyja az elkövető és a sértett között fennálló hatalmi viszonyt, amelynek felrúgásával az áldozat már önmagában jelentős veszélyt vállalt, amikor kihívta a rendőrséget. A bántalmazó jelenlétében a nő egyik lehetséges lépése az, hogy önmaga siet elhíttatni a belépő rendőrrel, hogy semmi az egész, és egyszerű veszekedésről van csak szó. Esetenként előfordul ugyan, hogy a kiszálló rendőrök nem felejtik el figyelmeztetésben részesíteni a bántalmazót, s ezzel időlegesen sikerül megelőzni az újabb erőszakot, ám ha ez nem történik meg, a tipikus következmény a még nagyobb verés. A bántalmazó felelősségrevonását nélkülöző beavatkozás azzal jár, hogy a bántalmazott többet nem mer segítségért fordulni, a bántalmazó pedig megerősítést kap arról, hogy tettéért nem kell felelősségre vonástól tartania. A hatékony beavatkozás egyelőre még kivételnek számít.⁹

11. „Van, hogy egy férfit a nő hamis vádjai miatt tartóztatnak le. A nők így akarnak bosszút állni férjükön.”

Azon országokban, ahol a párkapcsolati erőszak és a nemi erőszak miatti letartóztatásokat kutatták, a tapasztalatok szerint körülbelül egy-két százalék a téves letartóztatások aránya – semmivel sem több, mint más bűncselekmények esetében. (Kivéve talán a biztosítási csalásokkal kapcsolatos bejelentéseket. Noha tény, hogy ezen a területen igen magas a hamis bejelenté-

⁹ A rendőrség a tudomására jutott esetek 31 százalékában tudott valamilyen konkrét segítséget ajánlani a bántalmazott nőnek. (Ibid.)

sek száma, ám mégis kevesebb ember veti fel, hogy ne legyen biztosítás, mert könnyen vissza lehet élni vele.) A hamis vádakról érdemes tudni, hogy igen sok kellemetlenséget vállal fel az a fél, aki bántalmazással vagy nemi erőszakkal vádaskodik valótlanul. Kizárt, hogy a közhiedelemmel ellentétben annyi nő vállalná önszántából ezt a kellemetlenséget. Ugyanakkor a legtöbb eset nem kerül a rendőrség és a jog látókörébe – vagyis a tétel fordítottja mindenképpen igaz: a legtöbb elkövetőt semmilyen vád alapján nem tartóztatják le, mivel nem jelentik fel őket. Az összes elkövetett nemi erőszaknak körülbelül egy százaléka (!) végződik az elkövető elítélésével.

12. „A férfinak az a dolga, hogy rendet tartson a családjában. Ha kell, akár erőszakkal is.”

13. „Ha egy férfi munkanélküli, néha szüksége van arra, hogy odacsapjon. Csak így tud megszabadulni a frusztrációjától.”

14. „A férfiak sokat dolgoznak, és csak a munkahelyi feszültségüket vezetik le az erőszakos viselkedésükkel.”

15. „Nem árt a gyerekeknek, ha látják, hogy az apjuk az úr a házban. Legalább megtanulják, milyen a férfias viselkedés.”

A bántalmazás számos fajtája szabálysértést vagy bűncselekményt valósít meg, és a legalapvetőbb emberi jogokat sérti meg. Senkinek sincs joga egy másik emberrel szemben erőszakkal érvényesíteni az akaratát. Az erőszakot semmilyen családi szereposztás, személyes vérmérséklet, társadalmi szerep vagy külső probléma nem indokolja.

Mint a statisztikai adatokból látható, az erőszak újratermeli önmagát: a gyerek, aki erőszakos otthoni viselkedésmintákat sajátított el, e mintákat nagy eséllyel továbbviszi, és saját kapcso-

lataiban is alkalmazni fogja. Az erőszakos családban felnövő gyerek egyúttal azt a hierarchián alapuló értékrendszert is magával viszi, amely szerint a férfinak előjoga az erőszak.

A fiúgyerek előbb-utóbb arra is rátanulhat, hogy megengedett dolog így bánni az anyjával – és ennek megfelelően is fog viselkedni vele. Az anyasággal kapcsolatos társadalmi elvárások miatt az anyának még nehezebb az ilyen gyerekekkel szemben határozottan fellépni, mint férjével szemben. Az erőszakos viselkedésminták a fiú számára tehát mindkét szülő részéről megerősítést nyerhetnek.

A lánygyerek ugyanakkor megtanulhatja, hogy a nő–férfi konfliktusokban a nőnek nincs esélye saját szempontjának érvényt szerezni, ezért ki sem alakul benne az önérvényesítés, önmegvalósítás igénye. Vagy éppen ellenkezőleg: abbéli igyekezetében, hogy „ez vele soha ne fordulhasson elő”, maga is az anyja ellen fordul.

A szülő–gyerek kapcsolatok gyakran hierarchikus voltából fakadóan figyelembe kell vennünk azt a lehetőséget is, hogy az anya, aki erőszakos férjével szemben esélytelen, a gyerekein kezd el uralkodni. Az emberi kapcsolatokban amúgy is gyakran elkerülhetetlen reakció, hogy a személy a hozzá közel állókon tölti ki a benne felhalmozódott feszültséget, ami egyes bántalmazott anyák esetében a nekik kiszolgáltatott gyereken „csattan”. Ezek az anyák nemcsak a bántalmazó apától, hanem önmaguktól sem védik meg gyerekeiket, ami még nagyobb terhet ró a családban élő gyerekekre.

16. „A részeg férfi nem tudja megállni, hogy ne legyen durva.”

17. „Nem tehet róla: az ital beszél belőle.”

Az alkohol önmagában senkit nem tesz erőszakossá, viszont feloldja azokat a gátlásokat, amelyek egyébként esetleg kordában tartják az erőszakra való hajlamot. *Az ivás és a bántalmazás két különböző probléma.* Ha az egyiket megszüntetik, az még nem jelenti, hogy a másik is automatikusan megszűnik. Annak, aki iszik és erőszakos, mindkét probléma megoldásához segítségre van szüksége. Sajnálatos az a büntetőjogi gyakorlat, amely az életet és testi épséget veszélyeztető cselekményeknél (például közúti veszélyeztetés) ugyan súlyosbító körülménynek számítja be az előzetes alkoholfogyasztást, ám a partnerbántalmazás alatt fennálló ittas állapotot nem tekinti annak.

18. „A bántalmazó férfiak általában szegények és műveletlenek. A mi köreinkben ilyesmi nem fordul elő.”

19. „A cigányoknál gyakoribb a családon belüli erőszak, mint a fehér családokban.”¹⁰

A felmérések azt mutatják, hogy az alacsony iskolai végzettség, az önálló kereset hiánya, a rossz munkaerő-piaci helyzet az átlagnál kiszolgáltatottabbá teszi a nőket. A tapasztalatok szerint ugyanakkor a magasabb társadalmi státusú, műveltebb elkövető nem kevésbé erőszakos, csak több erőforrással bír, és sokszor kifinomultabb bántalmazási technikákkal él, ezért esetleg maga az áldozat is nehezebben ismeri fel problémáinak valós gyöke-

¹⁰ Roma közösségekben gyakran hallani e tévhit fordítottját, mely szerint „csak a gádzsók verik a feleségüket”.

rét. Az erőszakos kapcsolatból való kilépésre általában a fehér, magasabb társadalmi rétegbe tartozó nőknek van a legnagyobb esélye.

20. „A családi verekedés csak egy-két pofont jelent.”

21. „Ritka az igazán komoly verés. A legtöbb családban egyáltalán nincs erőszakkitörés.”

A párkapcsolati erőszak jellegéből adódóan egyre súlyosabb cselekményekhez vezethet: csak Magyarországon évente 50–150 nőt öl meg egykori házasi- vagy élettársa. Ám a gyilkosságig fajuló erőszak csupán a jéghegy csúcsa: mint láttuk, a felmérések szerint élete során minden ötödik nő kerül olyan párkapcsolatba, ahol partnere rendszeresen megüti vagy megveri őt. Ez a probléma a jelenlegi magyar női népességet tekintve egymillió nőt érint, érintett vagy fog érinteni élete valamely pontján.

22. „Egy kívülállónak semmi köze hozzá, hogy mi folyik egy családi veszekedés során.”

Mivel a családon belüli erőszak számos esetben szabálysértéseket, bűncselekményeket és emberi jogi sérelmeket valósít meg, minden jogállam köteles ezek áldozatait megvédeni, bárhol is éri őket sérelem. A magánélet sértetlenségére való hivatkozás csupán az elkövetők felmentéséhez vezet. Az állami felelősségvállalás egyik fontos lépése a magyar országgyűlés által elfogadott „A családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról” című 45/2003. (IV. 16.) számú Országgyűlési Határozat, amely a bántalmazásban élő emberek életének és testi épségének védelmét egyértel-

műen állami feladatként jelöli meg. (Bővebben lásd a Függelékben.)

23. „Még mindig jobb egy erőszakos apa, mint a semmilyen.”

24. „Ha az apa csak az anyát veri, de a gyereket nem, az nem árt a gyerekeknek.”

Tóth Olga kutatása szerint a női partnerbántalmazási esetek harmadában a gyerekeknek is kijut a verésből. A bántalmazott gyermek igen gyakran válik agresszívvá (hiszen otthon megtanulta, hogy az agresszív viselkedés nyereséges az elkövető számára, akinek akarata minden körülmények között teljesül), apatikussá, magányosságra vagy öngyilkosságra hajlamossá. A gyerekkori szexuális zaklatás és a verés szintén igen gyakran együtt jár. Tóth Olga felmérése szerint az otthonukban rendszeresen vert lánygyerekek 30 százaléka szexuális zaklatást is átélt.

Nyilvánvaló, hogy az a gyermek is sérül, aki maga nem kap verést, de látja, hallja, vagy egyszerűen csak megérzi, hogy az apja veri az anyját. Az ilyen közegben élő gyermek kényszerhelyzetbe kerül: semlegességét nem őrizheti meg, hiszen mindenképpen választania kell az általa szeretett személyek között: valamelyik féllel azonosulnia kell. Azonban bármelyiket is választja, ő maga csak veszíthet. A lelki sérülést nem tudja elkerülni.

Vannak gyerekek, akik úgy érzik, rajtuk, illetve az ő „jószágukon” vagy „rosszaságukon” múlik, hogy lesz-e aznap otthon verés vagy sem. Mivel azonban a bántalmazás nyilvánvalóan a bántalmazó folyamata, belőle indul ki, és az ő igényei szerint történik vagy nem történik, a gyerekeknek nincs esélye befolyásolni az eseményeket. Ugyanakkor állandó büntudatot okoz neki, hogy semmi nem változik.

Szeretnénk tehát leszögezni: a bántalmazó apa nem jobb, mint a válás. A válást önmagában elítélő, a családot mindenáron összetartani igyekvő társadalmi nyomás komoly veszélyeket hordoz. Egy gyerek kiegyensúlyozott fejlődését jobban biztosítja egy szeretetteljes, érzelmi támogatást biztosító egyszülős család (felhívnánk a figyelmet a „csonka család” kifejezés eleve megbélyegző voltára), mint egy erőszakos családtag jelenléte, akitől mindenki fél.

25. „A terhes nő biztonságban van. Még az erőszakos férfiak is vigyáznak a születendő gyerek egészségére.”

A testileg vagy szexuálisan bántalmazott nők ötödét partnere a terhesség ideje alatt is megüti, sőt a terhesen bántalmazott nőket az esetek csaknem felében (40 százalékában) éppen a terhesség idején éri először testi erőszak. Csaknem minden ötödik nő számolt be a verés következtében bekövetkezett vetélésről vagy egyéb belső sérülésről.¹¹ A terhesség okozta eszkaláció oka részben az, hogy a bántalmazó férfi féltékeny, és nem tudja elviselni, hogy partnere figyelmét ezentúl egy másik személy köti majd le. További ok lehet, hogy a terhesség ténye (a házasságkötéshez hasonlóan) egyértelműen jelzi a férfi számára, hogy a nő kisebb eséllyel fogja majd elhagyni, bármit is tesz vele.

¹¹ 1993-ban 12 300, 18 évesnél idősebb kanadai nővel készült telefonos kutatás. Johnson H. *Dangerous Domains: Violence Against Women in Canada*. Scarborough: Nelson Canada, 1996.

Forrás: http://www.phac-aspc.gc.ca/rhs-ssg/factshts/abuseprg_e.html

26. „Minek szült gyereket a nő egy olyan férfinak, aki veri? Megérdemli a sorsát.”

A nők gyakran hiszik azt, ha gyereket szülnék, akkor majd „minden rendbe jön”. Ezt a tévhitet erősíti bennük az a társadalmilag elfogadott sztereotípa is, amely szerint szerelemmel vagy egy gyerek érkezésével meg lehet változtatni a másik embert. A tapasztalatok azonban sajnos azt mutatják, hogy a saját elhatározása, kitartó akarata és az erre hajtó külső nyomás nélkül a párkapcsolati erőszakra hajlamos személy nem változik meg.

A nő teherbeesése továbbá nem jelenti okvetlenül azt, hogy ő is akarta a gyereket, hiszen a bántalmazás folyamata nemegyszer szexuális erőszakot is magában foglal. Igen elterjedt szexuális bántalmazásfajta például a nemi erőszak vagy a nő reprodukív jogainak a kontrollálása: a férfi nem engedi, hogy a nő bármilyen fogamzásgátlót használjon. A gyerek gyakran eszköz arra, hogy a bántalmazó megszilárdítsa a nő feletti hatalmát, a gyerekgondozás fokozott ellenőrzése, bírálata pedig újabb lehetőséget teremt a manipulációra – amihez esetenként az intézmények, a tágabb család és az ismerősök is hozzájárulnak.

27. „A lelki erőszakot könnyebb elviselni, mint a testit.”

A lelki erőszak okozta sebek még évekkel azután is fájhatnak, hogy a fizikai sérülések már begyógyultak. A lelki bántalmazás minden alkalommal a nő önértékelését, önbizalmát, kompetenciáját ássa alá, személyiségének alapjait rázza meg.

Amennyiben a fentebb felsorolt tévhitek egymásnak ellentmondani látszanak, ne feledjük: a bántalmazás „logikája” azt írja

elő, hogy a bántalmazó a hatalmát demonstrálhassa. Ennek érdekében gyakorlatilag minden eszköz alkalmas lehet: a bántalmazó néha egymásnak merőben ellentmondó indokokat és módszereket vonultat fel.

A családon belüli erőszak dinamikája

3.1. Mi okozza az erőszakos viselkedést?

Az erőszak *tanult viselkedés*, vagyis másoktól látott modellek ismétlése. A nők elleni erőszakot lehetővé tevő értékrend a szexizmus, vagyis az az elképzelés, mely szerint a nők a férfiaknál eleve alacsonyabb rendűek, és hogy a fő feladatuk az életben a házimunka, a gyerekszülés és a férfiak számára való szexuális elérhetőség. (A jelenség a rasszizmus működési mechanizmusaihoz hasonlítható, azzal a különbséggel, hogy célcsoportját nem a bőrszín, hanem a nemi hovatartozás szerint jelöli ki.) A szexizmus mint kulturális közeg mindennapi megnyilvánulásaival mindenki találkozhat egy „szőkenős” vicc, egy női vezetőket degradáló kijelentés, meztelen nőt ábrázoló poszter vagy utcai szexuális zaklatás formájában. A nőket bántalmazó vagy megerőszakoló férfi valójában nem tesz mást, mint hogy a szélsőségekig viszi át magánéletébe ezt az attitűdöt. Akit ő bánt, az nem teljes értékű, vele egyenrangú ember, hanem a „neje”, vagy az a „kurva”, aki csak „nőből van” satöbbi.

Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az erőszakos viselkedés egyben *döntés*. Bár mindannyian hasonlóan szexista üzeneteket közvetítő kultúrában élünk, a férfiaknak mégis csak egy kisebbsége válik elkövetővé. A nőpartner elleni erőszakos viselkedés kialakulásához kell tehát egy személyes szint is, ahol a kultúra által közvetített értékek megeredhetnek, és valódi tettekben ölhetnek

testet. Ilyen értelemben az erőszak egyéni táptalaja lehet az, hogy az érintett személy például mennyire teszi magáévá ezt a fajta értékrendet, vagy hogyan tanulta meg feldolgozni a dühét, valamint a stresszt és frusztrációt, ami bizonyos fokig életünk elkerülhetetlen része.

A partnerüket bántalmazó férfiakra általában elmondható, hogy szexista módon vélekednek a nőkről mint csoportról: a nőket csak szexuális játékszernek vagy háziasszonynak érzékelik, netán mély tisztelettel bánnak minden „hölgyel”, kivéve a saját partnerüket. Személyes élettörténetükben néha láthatóan nem tanulták meg megfelelő módon kezelni és kimutatni dühüket, és nem sok esetben biztonságos számukra a testi és lelki intimitás és az érzelmek megosztása másokkal (nemcsak nőkkel, hanem más férfiakkal sem). Meggyőződésük továbbá, hogy férfiként/apaként bizonyos előjogokkal bírnak a „rájuk bízott” nők és gyerekek felett, és akár büntetéssel is nevelhetik őket.

Ideális esetben ezekkel a kérdésekkel minden elkövetőnek szembe kellene néznie, hogy megérthesse, milyen vélt előjogok és egyéni tapasztalatok hatására vált olyan emberré, aki retteget és veszélyt jelent a családtagjai számára.

3.2. Mi az oka a férfi erőszakosságának?

Mivel a párkapcsolati erőszak főként nők elleni férfierőszak, a jelenség vizsgálatakor nem tekinthetünk el nők és férfiak nemi szocializációja és a társadalmi nemi szerepek kérdéskörétől, vagyis attól az elképzeléstől, hogy a férfi és a női nemi szerepek kölcsönösen kiegészítő módon valamiféle függőségi viszonyt alkotnak a párkapcsolatokon belül, és hogy e szerepek között

természetes alá-fölérendeltség van. A társadalom azt tanítja, hogy az „igazi” férfi:

- Úr a házban, aki tekintéllyel bír a többiek előtt.
- Felelős a család anyagi biztonságáért.
- Irányít és másoknak utasításokat ad.
- Nyíltan kimondja a véleményét.
- Elvárhat a családtagoktól bizonyos szolgáltatásokat (mosnak rá, főznek rá, takarítanak utána, kiszolgálják).
- Minden helyzetben úrrá tud lenni.
- Nem mutatja ki az érzelmeit (fájdalmát, félelmeit, gyengeségét).

A fiúk már korán megtanulják, hogy a nőket és a gyerekeket a férfiak tulajdonának lehet tekinteni, akik ellenőrzésre, irányításra és fegyelmezésre szorulnak. E célra egy férfi erőszakot is használhat, ha „oka” van rá. „Soha ne üss meg nőt, hacsak...” és ő dönti el, van-e rá oka. Akárcsak azt, hogy meddig mehet el a bántalmazásban. Az erőszak ráadásul számos előnnyel jár az alkalmazója számára:

- Minden helyzetben nála marad a másik feletti hatalom és uralom.
- Gyorsan lezárhat minden számára fontos kérdést és vitát, ráadásul a dolgok úgy fognak történni, ahogyan ő akarja.
- Kielégíti valakin a feszültségét.
- A társa ingyen dolgozik rá, eteti, tiszta ruhával látja el, törődik a gyerekeikkel, neki viszont annyi szabadideje van, amennyit csak akar.
- Mindig ő van a figyelem középpontjában.

- Ő rendelkezhet a pénzzel és irányíthatja a közös anyagi ügyeket.
- Elsősorban az ő szakmai előmenetele, személyes érdekei és céljai érvényesülnek a kapcsolatban.
- Az ismerősök előtt a férj és apa szerepét és státusát élvezheti anélkül, hogy otthon bármit is tennie kéne ezért.
- Barátai és ismerősei elismerését élvezheti erőszakos viselkedéséért.
- Elkerülheti a közelséget, intimitást és bensőségességet, amelyekről esetleg szorong.
- Nem kell felelősséget vállalnia a többi ember vele kapcsolatos érzéseierért és ellenérdekeierért.

Mint már jeleztük, az erőszakos viselkedést nemcsak a környezetből származó elvárások és minták alapján tanulja el a gyerek, hanem *a környezet reakcióiból* is. Az erőszakos férfinak ritkán kell tettei miatt negatív következményekkel számolnia. A külvilág is azt üzeni a bántalmazónak, hogy rendben van, amit csinál. A tágabb család és az ismerősök nem róják fel neki erőszakos viselkedését. Senki nem küldi el a háztól, ahol másokat veszélyeztet, a legtöbbször nem indul ellene eljárás, amely terhelő bizonyítékként kezelné az általa összetört csontokat és bútorokat. Senki nem közvetíti felé azt az üzenetet, hogy ha nem tesz valamit viselkedése megváltoztatásáért, akkor sem férjként, sem apaként nem állta meg a helyét. Így a külvilág közönye vagy hallgatása a bántalmazót sokszor megerősíti abban a hitében, hogy jogos, amit tesz.

Az alábbi érvek, melyek valós férfiktól hangzottak el, konkrétan rámutatnak a családon belüli erőszak mögött meghúzódó, széles körben elfogadott normákra, melyek szerint a férfiaknak

vezető szerepet kell játszaniuk a párkapcsolatukon belül, és uralkodniuk kell a nőkön:

„Egy férfi nem hagyhatja, hogy egy nő parancsolgasson neki.”

„Szerintem egy férfi nem engedheti meg, hogy egy nő mondja meg neki, mit tegyen. A férfinak kell döntenie.”

„A nőkkel nem lehet ésszerűen bánni. Sokkal befolyásolhatóbbak, mint a férfiak. Szerintem érzelmileg gyengébbek a férfiaknál.”

„Tényleg féltékeny vagyok, de csak azért, mert a feleségem fontos nekem. Rajta kívül nem érdekel más nő.”

„Ha nem provokálna állandóan, nem kellene durvának lennem vele. Néha már azt hiszem, ő maga akarja, hogy megverjem.”

„Ha tudom, hogy igazam van, bebizonyítom neki, akárhogy is.”

„Amikor hallgat rám, jól kijövünk. De néha meg kell leckéztetnem.”

„Időnként szüksége van rá, hogy a helyére tegyem.”

„Ez része a neveltetésemnek. Nálunk is így volt otthon.”

3.3. Mi okozza a nők passzivitását?

Gyerekkorukban a nők is sok mindent megtanulnak magukról és az emberi kapcsolatokról. Úgy nevelik őket, hogy elhiggyék: a legfőbb, esetleg egyetlen céljuk a nagy Ő-re várni, majd jó feleséggé és anyává válni, és megfelelni mások elvárásainak. A női szerepmodellek értelmében feladatuk boldoggá tenni a férjüket, családjukat, és ha valami miatt megromlik a kapcsolat, az ő dol-

guk, hogy megpróbálják rendbe hozni. Az erőszakról a nők is ugyanazt tanulták, amit a férfiak:

- Az igazi férfi uralkodik a családban.
- A nőnek meg kell hunyázkodnia, és igazat kell adnia férjének, ha annak nem tetszik valami az ő viselkedésében.
- Sem a család, sem az ismerősök, sem a társadalom nem ítéli el, ha egy férfi veri a feleségét.
- A problémákat erőszakkal meg lehet oldani.

Amennyiben egy nő hosszabb távon bántalmazó kapcsolatban élt, illetve ha a környezete láthatóan azt az üzenetet sugározza felé, hogy a bántalmazás nem olyan jelentős probléma, előbb-utóbb maga is hinni kezd efféle tévhitekben.

3.4. Az erőszak ciklusa

Lenore Walker pszichológus (Denver, Egyesült Államok) éveken át tanulmányozta a bántalmazó párkapcsolatokban lezajló folyamatokat. Az ő elmélete az „erőszak ciklusának” fogalma, amely segít megérteni az ilyen kapcsolatok dinamikáját. Walker szerint az erőszakos párkapcsolat egyfajta körforgás-jellegű, *ciklikus* mintázatot követ, melyben három jól elkülöníthető szakaszt figyelhetünk meg: a feszültség felgyülemelésének szakaszát, az erőszakkitörést és a „mézeshetek” szakaszát. (Lásd az ábrát a 45. oldalon.)

A feszültség felgyülemelésének idején a kapcsolatban egyre sűrűsödnek és súlyosbodnak a súrlódások: a férfi mindenben hibát talál, mindenbe beleköt, esetleg szóban bántalmazza part-

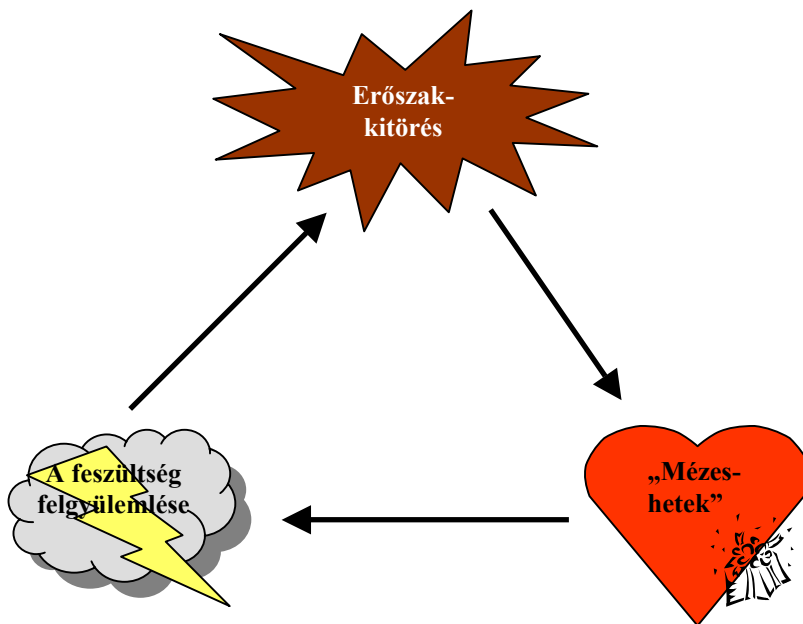
nerét. A nők elmondják, ilyenkor úgy érzik, mintha tojáshéjon járnának, esetleg próbálnak mindenben megfelelni partnerük vélt és valós elvárásainak, hátha ezzel csökkenteni tudják annak idegességét. Ez a feszültség egészen a férfi erőszakos kitéréséig növekszik, majd az erőszakcselekményben „oldódik”.

Az erőszakkitörés történhet szóban vagy tettelesen, lehet egy pofon vagy akár a nő gyerekek előtti megerőszakolása. A bántalmazást követően az elkövető nemegyszer mélységes megbánást mutat: bocsánatot kér, kedvesen és szeretetreméltóan viselkedik, fogadkozik, hogy ilyesmi soha többé nem fordul elő, és ő nagyon szereti a nőt. Ebben a fázisban az udvarlási időszak kedvességei is megjelenhetnek apróbb vagy értékes ajándékok, virágcsokor, bonbon vagy ékszerek formájában, ezért ezt az időszakot néha a „mézeshetek” kifejezéssel szokták jelölni. Mint Walker kimutatta, ez a „békülési” szakasz alapvetően fontos a nő lelki ellenállásának megtörésében. A „mézeshetek” szakaszt tovább bonyolíthatja a férfi esetleges alkoholizálása is, amikor a fogadkozások között az ivás abbahagyása és a szaksegítség keresése is megjelenik az ivás miatti mélységes büntudattal keveredve. Ezt az átmeneti szakaszt ismét a feszültség felgyülemelésének időszaka követi, és így tovább.

A ciklikusságon túl a folyamat további jellemzője, hogy a megjelenő erőszak idővel súlyosbodik, *eszkalálódik*. Egyrészt a szakaszok időben egyre gyorsabban követik egymást: míg a kapcsolat elején egy-egy erőszakos jelenetet többhónapos időszak is elválaszthat egymástól, addig később ezek akár mindennapossá is válhatnak. Másrészt az erőszak foka is egyre súlyosabbá válik. Az első alkalmakkor az elkövető pusztán szavakkal bántja a nőt, ám az évek során egyre durvább módszereket alkalmazhat. Az eskaláció néha a nő „véletlenszerű túlveréséhez”

vezet. Ilyenkor számos periratban olvasható, hogy a bántalmazó enyhítő körülményként próbálja feltüntetni a nő évek óta tartó verését: „Máskor is kibírta, nem értem, most mi történt. Nem akartam megölni.” Sajnálatos módon ezzel az érveléssel egyes ügyészek és bírók is azonosulnak, és az éveken át tartó súlyos bántalmazás számos ítéletben enyhítő jellegű körülményként jelenik meg.

Érdeemes ugyanakkor tudni, hogy nem minden bántalmazó párkapcsolat írható le a fenti modell segítségével. Az érzelmi és gazdasági erőszakot a bántalmazó sokszor folyamatos és állandó stratégiaként használja, ezért ez mindennapi normává válhat, amely mindenfajta ciklikusságot nélkülöz.

3.5. *A bántalmazó párkapcsolat kiemelten veszélyes szakaszai*

A bántalmazó párkapcsolat kiemelten veszélyes szakaszait azért fontos külön hangsúlyozni, mivel segítőként nekünk is tisztában kell lennünk vele, mikor lehetnek klienseink konkrét életveszélyben.

Az egyik ilyen szakasz nyilvánvalóan maga az erőszakkitörés, amely akár az áldozat halálával is végződhet. Ugyanakkor a veszély elmúltával, a békülési szakasz idején sem tehetünk úgy, mintha a probléma valóban rendeződött volna. *Segítőként tudnunk kell, hogy az elkövető változásra tett ígéretei a ciklus szerves részét képezik, ezért a „mézeshetek” szakaszban a látszólag rendbejövő kapcsolat alapvető problémája – vagyis a férfi erőszakossága – ugyanúgy megmarad.* Az áldozat biztonságát csak az garantálhatja, ha az elkövető az erőszakos magatartás abbahagyásában kap (nemegyszer kényszerítő jellegű) szakszerű segítséget. A nő biztonságát *soha* nem tehetjük pusztán az elkövető ígéretétől függővé.

A másik veszélyes szakasz paradox módon éppen az, amikor a nő megpróbálja megtörni a ciklust, vagyis amikor ki akar lépni a kapcsolatból. Mint már utaltunk rá, a kapcsolat elhagyását vagy a válási szándék bejelentését követő időszakban megjelenhet a fenyegető zaklatás (*stalking*) jellegű magatartás, ami nemegyszer az erőszak eszkalációját is magában hordozza. Igen sok feleséggyilkosságot éppen a menekülési vagy válási szakaszban követnek el (lásd a sajtó által „szerelemfáltásnak” nevezett gyilkosságokat), ezért még a kapcsolatból való kilépés *előtt* fontos biztonsági tervet készíteni kliensünkkel! Egyes statisztikák sze-

rint a fenyegető zaklatás tekintetében a válást/menekülést követő két év a legveszélyesebb időszak.

A biztonsági tervnek ki kell térnie a gyerekek elleni esetleges bosszú lehetőségére is. Nem egy olyan esetet ismerünk, amikor a nő kapcsolatból való kilépését a férfi a közös gyerek meggyilkolásával torolta meg.

Szintén elképzelhető, hogy a feszültség felgyülemelésének idején az áldozat olyan lelki nyomás alatt áll, hogy akár gyilkosság árán is próbálja megelőzni az újabb bántalmazást. Ilyenkor az éppen ártalmatlan vagy akár az alvó bántalmazó ellen fordulhat.

3.6. Mivel indokolják a nők, hogy „maradnak”?

Az alábbiakban összeállított lista a bántalmazott nők indokaiból idéz, akik arra próbáltak magyarázatot adni, miért maradtak a bántalmazó kapcsolatban:

ANYAGI FÜGGŐSÉG: „Ki tartana el engem és a gyerekeket? Nincs jövedelem, a saját fizetésemből nem tudnánk megélni.”

A GYEREKEK: „Egy erőszakos apa még mindig jobb, mint ha nem volna apjuk.”

FÉLELEM AZ EGYEDÜLLÉTTŐL: „A férjem azt mondja, hogy még egy számlát sem tudok egyedül befizetni. Mihez is kezdenék egyedül?”

SZERELEM: „Szeretem a férjemet, hiszen azért mentem hozzá. Amikor nem erőszakos, akkor nagyon jó ember.”

HŰSÉG: „Ez nála valami betegség. Ha béna vagy rákos lenne, akkor sem hagynám el.”

SAJNÁLAT: „Sokkal gyengébb, mint én, szüksége van rám. Nélkülem nem tudna élni.” „De hát olyan beteg. Ha mellette maradok, jobban tudok neki segíteni.”

IDENTITÁS: „Képtelen vagyok úgy élni, hogy nincs mellettem férfi. Félelmelemnek érzem magam. Mi értelme egyedül az életnek?”

TAGADÁS: „Annyira azért nem rossz a helyzet. Más nőknek sokkal nehezebb.”

KÖTELESSÉGTUDAT, VALLÁS: „Amikor hozzámentem, azt ígértem, hogy mellette maradok, amíg a halál el nem választ.”

SZTEREOTIP NEMI SZEREPEK: „Ez a nők sorsa, én sem kívánhatok jobbat.” „A feleség dolga összetartani a családot.”

FÉLELEM A FÉRFI ÖNGYILKOSSÁGÁTÓL: „Azt mondta, megöli magát, ha elhagyom.”

BŰNTUDAT: „A férjem szerint én vagyok a házasságunk megromlásának az oka. Miattam van olyan sok problémánk.” „Biztosan az én hibám.”

ALACSONY ÖNÉRTÉKELÉS: „Úgyse találnék jobbat.” „A kevés szeretet is jobb, mint a semmi.”

SZÉGYEN, ZAVAR, MEGALÁZOTTSÁG: „Nem akarom, hogy bárki megtudja, miket csinál velem.”

BIZAKODÁS: „Majdcsak megváltozik, leszokik az ivásról, és akkor minden jobbra fordul.”

FÉLELEM A FÉRFI BOSSZÚJÁTÓL: „Megfenyegetett, hogy bárhová megyek, megtalál, és megöl a gyerekekkel együtt.”

TANULT TEHETETLENSÉG, BÉNULTSÁG: „Nem tudok mit csinálni.” „Szeretem a férjemet, képtelen lennék nélküle élni.”

3.7. Milyen indokok tartják a nőt a bántalmazó kapcsolatban?

Azok a nők, akik nem lépnek ki egy erőszakos kapcsolatból, a különböző stádiumokban más-más érvekkel magyarázzák ezt. Ahelyett tehát, hogy a „Miért marad?” kérdéssel a bántalmazott felelősségét helyeznék előtérbe, gondoljuk inkább át azokat a stádiumokat, amelyeket valószínűleg átél, és amelyek döntése szempontjából meghatározók lehetnek. A nő eleinte marad, mert:

- Szereti a férfit.
- Hisz abban, hogy a férfi megváltozik.

- Azt hiszi, hogy ha megteszi, amit a férfi akar, akkor elkerülheti, vagy legalábbis csökkentheti annak erőszakosságát.
- Azt hiszi, maradásával meggyőzheti a férfit a szerelméről, és akkor a férfi nem lesz féltékeny.
- Azt hiszi, az ő kötelessége összetartani a kapcsolatot.
- Azt hiszi, észérvekkkel meg tudja győzni a férfit.
- Hisz a férfi bocsánatkérésében, és reméli, hogy ilyesmi többé nem történik meg.
- Szégyenkezik, és inkább nem keres külső segítséget.
- Retteg a rendőrségi vagy egyéb intézményi beavatkozástól.

Később azért marad, mert:

- Még mindig reménykedik, hogy a férfi megváltozik, vagy segítséget kap.
- Elhiszi a férfi ígéreteit, hogy megváltozik, hogy elmegy a pszichológushoz, hogy leszokik az alkohorról vagy a drogról, és végre olyan életet élnek majd, amilyenről mindig is álmodott.
- Azt hiszi, hogy a férfi szereti, és hogy szüksége van rá.
- Családja és ismerősei elvárják, hogy maradjon.
- Félt, hogy egyedül marad, és azt hiszi, hogy nem tudná eltartani magát (és a gyerekeket).
- Teljesen össze van zavarodva.
- Egyre jobban retteg partnere erőszakosságától, és aggódik a saját (és gyerekei) biztonságáért.

A kapcsolat késői szakaszában azért marad, mert:

- Retteg a férfitől, aki végtelen hatalommal bír a szemében. (Figyelem! Adott esetben a nő a segítőnél reálisabban mérheti fel, mire képes a férfi, hiszen ő él vele.)
- A férfi azzal fenyegeti, hogy megöli őt, a gyerekeket vagy a nő családját.
- Azt hiszi, hogy sosem fogja senki szeretni őt.
- Úgy érzi, nem tudna meglenni egyedül.
- Reményvesztettnek és tehetetlennek érzi magát, úgy hiszi, nincs más választása, tudatbeszűkülés alakul ki benne.
- Ambivalens érzések közepette büntudat gyötri: „Fontos vagyok neki. Biztosan az én hibám, hogy megver, valamit biztosan rosszul csinálok, és nem felelek meg az elvárásainak. Engem nem lehet szeretni, nem tudom, miért.”
- Depressziós lesz, teljesen meg van bénulva, nehezen dönt, vagy egyenesen képtelen bármilyen döntést hozni.
- Immár komoly lelki vagy fizikai sérülései vannak, állandósult pszichoszomatikus zavarokkal küzd.
- Hajlamossá válik az öngyilkosságra vagy a gyilkosságra.
- Fél a hatóságok vagy egyéb állami intézmények előítéleteitől és számára káros beavatkozásától (például attól, hogy elveszik tőle a gyerekeit/gyerekeit).
- Úgy érzi, már nem ő irányítja az életét, kontrollvesztett állapotba kerül, tanult tehetetlenség alakul ki benne.

A „tanult tehetetlenség” jelenségét elsőként túszok és bebörtönzött emberek viselkedésében figyelték meg. Ez az úgynevezett Stockholm-szindróma vagy más néven traumás kötődés. A tünetcsoport jellemzője a fogva tartó nézőpontjával való teljes

azonosulás: a fogvatartó hatalma és az általa kialakított mester-séges elszigeteltség miatt a foglyok elhiszik, hogy fogvatartójuk alapvetően jó/mindenható, és ezért nekik nincs okuk/esélyük a menekülésre. Ezek az emberek még a nyilvánvaló menekülési lehetőségeket sem próbálják kihasználni.

Ugyanígy azok a nők, akiket partnerük tart fogva a szerelem és a megfélemlítés sajátos közegében, az állandó félelem és feszültség mellett egyfajta erős érzelmi kötődést is megélnek. A foglyokhoz hasonlóan zavartak, kimerültek lesznek, és nincs energiájuk ahhoz, hogy változtassanak a helyzetükön. Ebben a hitükben nemcsak maga a bántalmazó erősíti meg őket, hanem sokszor környezetük is. Sok nőnek alig van olyan családtagja vagy ismerőse, aki komolyan venné a problémáját.

3.8. Hogyan végződnek a bántalmazó kapcsolatok?

Egy bántalmazó kapcsolat három lehetséges módon végződhet.

3.8.1. A bántalmazó külső segítséget kap

Külföldön már sok éve léteznek olyan elkövetőknek szóló terápiás programok, amelyek megértetik a résztvevőkkel, hogy miként hatott rájuk a kultúra szexizmusa, és hogyan véltek magukénak bizonyos előjogokat a párkapcsolatukban. Az ilyen programoknak legalább egy évig kell tartaniuk ahhoz, hogy hatásosan növeljék a bántalmazott partner és gyerekek fizikai biztonságát. Alapkövetelmény, hogy a program vezetői elvárják az elkövetőtől, hogy azonnal (és ne csak a hosszas képzés után) hagyjon föl az erőszakos viselkedéssel. Fontos továbbá, hogy a

program kifejezetten a családon belüli erőszakra koncentráljon, ne csak egyéni, hanem társadalmi szinten, a szexizmus és a tradicionális nemi szerepek szempontjából is ismeretet adjon a bántalmazó számára, és az áldozatokkal szoros együttműködésben szervezzék.

A bántalmazó férfiaknak szóló programok a tapasztalatok szerint nem a kapcsolat fennmaradását eredményezik – a súlyos lelki vagy testi bántalmazást az áldozat nem fogja feledni –, viszont nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a szétválás biztonságos legyen, és (ritkább esetben) hogy a bántalmazó a későbbi párkapcsolataiban ne viselkedjen erőszakosan.

Ismételten szeretnénk hangsúlyozni, hogy azok a beavatkozások, melyek nem *kifejezetten* az erőszakos viselkedésre koncentrálnak, nemcsak eredménytelenek, hanem egyenesen veszélyeztethetik a nő és a gyerekek biztonságát, mivel az áldozatok azzal áztatják magukat, hogy az elkövető most már szakemberek kezében van, és minden rendben lesz. Így például az önmagában alkalmazott alkohol- vagy drogelvonókúra nem állítja meg az erőszakot, és nem kényszeríti a férfit arra, hogy szembenézzen a mások feletti hatalommal és uralkodással kapcsolatos hiedelmeivel, viszont erősíti az áldozatokban azt a téves elképzelést, hogy a bántalmazást az alkohol okozza, és ha az alkohol eltűnik a család életéből, azzal automatikusan rendbe jönnek a dolgok.

3.8.2. *Az áldozat kilép a kapcsolatból*

A bántalmazott nők sok esetben jól tudják, hogy kapcsolatuk veszélyes, és mindent elkövetnek, hogy maguk és gyerekeik számára biztonságos életet teremthessenek. A további erőszak megelőzése szempontjából fontos tudnunk, hogy amennyiben a bántalmazó

talmazó nem kap szakszerű segítséget a kapcsolat felbomlása után, következő partnerével is ugyanolyan durva lesz. (Ezért érdemes nagy jelentőséget tulajdonítani annak az információnak, hogy egy új férfitartnerről kiderül, hogy verte előző barátnőjét vagy volt feleségét.)

Ne feledjük, hogy a kilépést követő körülbelül *két év* kiemelten veszélyes időszak lehet a nő számára. A fenyegető zaklatás idején fokozott biztonsági intézkedésekre van szükség. Reményeink szerint a majdani *távoltartás* intézménye erre a nem-együttélő időszakra is kiterjed majd.

3.8.3. *A kapcsolat fennmarad*

Külső beavatkozás hiányában a párkapcsolati erőszak veszélyes mértékűvé fokozódhat, és katasztrofális következményekkel járhat áldozat és bántalmazó számára egyaránt.

Az áldozat az erőszakkitörések közben súlyos sérüléseket szenvedhet, vagy partnere meg is ölheti. Ne feledjük: a (volt) partner részéről jövő fizikai erőszak csak Magyarországon legalább heti egy nő halálát okozza. Szintén megtörténhet, hogy a nő önvédelemből megöli bántalmazóját, netán az állandó félelem vagy reménytelenség miatt a saját életének vet véget.

A legtöbb eset természetesen nem jut el erőszakos halálig, de az erőszakos légkör nagy árat követelhet mindkét féltől. A nő depresszióval, pánik- vagy kényszerbetegséggel, netán szkizofréniával kapcsolatos tünetekkel küzdhet. Szintén gyakori, hogy alkohol-, drog- vagy gyógyszerfüggőséggel próbálja enyhíteni állandó testi-lelki fájdalmát. A bántalmazott nőknél szintén gyakran jelentkeznek különféle testi betegségek is: daganatok, emésztési zavarok, fej- vagy hátfájás, erős fogyás.

Az évek során ugyanakkor a bántalmazó állapota sem javul: sokan erősen leépülnek, alkoholfüggőség vagy egyéb mentális zavar hatalmasodik el rajtuk. Az erőszak az elkövető személyiségét is súlyosan rombolja, ezért neki is segítséget kell kapnia a kialakult mintázat megtöréséhez.

Az öregedéssel a párkapcsolat jellege bizonyos változáson mehet át: sok esetben testi ereje csökkenésével a bántalmazó arra kényszerül, hogy felhagyjon a veréssel. Ilyenkor a testi erőszak csökken, nem szűnik meg viszont az állandó szóbeli és lelki terror, ami továbbra is pokollá teszi környezetét. Egyes esetekben viszont éppen ellenkezőleg: az idős férfi viselkedésében eszkaláció figyelhető meg: nem egyszer hallhatunk híradást olyan feleséggyilkosságról, ahol mind a nő, mind a férfi hetven év fölötti volt. Természetesen arra is van példa, hogy a pár öregedésével az erőszak spontán módon megszűnik, mintegy „kikopik” a kapcsolatból, azonban ezt nem érdemes szabályként kezelnünk. Valószínűtlen ugyanakkor, hogy az ilyen módon erőszakmentessé vált párkapcsolat megfelelő életteret nyújtana bármelyik félnek, hiszen a sokéves sérelmek és harag továbbra is jelen van a pár között.

3.9. Az elkövetők kezelése

A hazánkban is népszerű elképzelésekkel ellentétben a családon belüli erőszak eseteiben a *házassági tanácsadás*, *pár tanácsadás* és *mediáció* kifejezetten ellenjavallt, mivel e módszerek mind-egyike eleve egyenlőtlen erőviszonyok között fog zajlani, így a beavatkozás segítség helyett még inkább áldozattá teheti a bántalmazót.

talmazott nőt. Sajnos, ez a felfogás a szakmai közvéleményben is elég elterjedt.

Mivel a fenti módszerek az egyenrangú felek közötti megbékélést segítik, a közös feltárómunka során a bántalmazott nő valószínűleg fél őszintén elmondani, mi történik vele, ezért a tanácsadó téves következtetésekre juthat. Ha viszont a nő mégis vállalja az őszinte megbeszélést, az az erőszak súlyosbodásához vezethet, mivel a férfi a nő által elmondottakat áruhálynak vagy háttámadásnak éli meg. A családon belüli erőszakkal kapcsolatos mediációra számos, e téren tapasztalattal rendelkező országban szakmai hibaként tekintenek.

További tévút lehet, ha a bántalmazó egyéni terápiába kezd, mivel a hagyományos terápiás megközelítést a mások hibáztatására amúgy is hajlamos bántalmazók könnyen a saját felmentésükre használhatják. Ezért a bántalmazó férfikkal folytatott munka mindenképpen csoportban történjen, és a férfi érzéseinek megértése helyett az erőszakra feljogosító gondolkodásmód megváltoztatását, az önkéntes részvétel helyett a kötelező megjelenést, a férfi támogatása helyett a nő támogatását helyezze a központba. (Az elkövetőkkel folytatott munkáról lásd még bővebben Szil Péter *Miért bántalmaz? Miért bántalmazhat?* című kiadványát.)

A bántalmazók és az áldozatok azonosítása: figyelmeztető jelek

4.1. A bántalmazó

Bár minden bántalmazó férfi személyes története más, mégis gyakran azonosíthatók viselkedésükben olyan közös vonások, melyek a későbbi erőszakos magatartásra utalnak. E korai jelzések felismerése igen fontos mind a megelőzés, mind az utólagos feldolgozás szempontjából. Javasoljuk, hogy a fiatalokkal dolgozó szakemberek lehetőleg beszélgessenek e korai figyelmeztető jelekről lányokkal és fiúkkal egyaránt, hogy a felnövő generáció számára is világossá válhasson a szerelem és a birtoklás közötti különbség, ami jó eséllyel mindkét félnek segít az erőszakos párkapcsolatokba való belesodródás elkerülésében.

A figyelmeztető jelek sosem önmagukban értendők: számos kitétel csak más vonásokkal párban jelezheti, hogy párkapcsolati erőszakra hajlamos férfival van dolgunk.

A bántalmazó férfi ismérvei:

- Úgy véli, a nők nem tudnak olyan okosak, tapasztaltak, magabiztosak, erősek, határozottak és függetlenek lenni, mint a férfiak. Kigúnyolja a nőket „butaságuk”, „érzékenységük” vagy más „tipikusan női” tulajdonságaik miatt, esetleg lealacsonyító vagy nőgyűlölő megjegyzéseket tesz a nőkre úgy ál-

talában, különösen az intelligenciájukat, a nemiségüket és a testüket illetően.

- Nem hiszi, hogy durva viselkedése helytelen, vagy hogy annak negatív következményei lehetnek.
- Önértékelése alacsony, sikertelenségei miatt jobbra másokat (szüleit, főnökét, partnerét) tesz felelőssé.
- Gyerekkorában maga is bántalmazott volt, vagy tanúja volt, hogy az apja veri az anyját.
- Extrém módon reagál a stresszre, és ilyenkor alkoholhoz, kábítószerhez, erőszakos eszközökhöz folyamodik. A számára frusztráló történéseket úgy kezeli, hogy rögtön elveszíti a türelmét és megtorolja vélt sérelmét.
- Dühét arra használja, hogy másokon uralkodjon vele. A düh egyfajta kommunikációs eszközként szerepel a repertoárjában: ilyenkor robbanékony, passzív-agresszív módon duzzog vagy másokat hibáztat, esetleg a földhöz vág, összetör dolgokat. Hagyja, hogy dühe uralhatatlanná váljék.
- Nehezen tudja kívánságait pozitív módon, szerényen kifejezni.
- Agresszív a szexben, főleg az erőszak valamely formáját, a hatalmát, uralmát bizonyító helyzeteket, az ilyen szexuális viselkedést részesíti előnyben.

Korai figyelmeztető jelek a bántalmazó férfi viselkedésében:

- Féltékeny: féltékenységeért a partnerét hibáztatja és elvárja, hogy az beszűkítse az életét.
- Kontrollál: szabályozza a nő szabadidejét, öltözködését, baráti körét, étrendjét, pénzét (később akár ürítkezését, alvási idejét is).

- Korán elköteleződik: már a második randevún megkéri a nő kezét, és közös életüket tervezgeti.
- Irreális elvárásokat támaszt: egy nő mindig legyen ápoltságos és szép, mindig legyen szexuálisan elérhető, az általa vezetett háztartás legyen mindig hiba nélküli.
- Elszigetel: a nő nem tarthat fent őszinte kapcsolatokat a családjával, barátaival vagy munkatársaival.
- Saját problémáinak forrását másokban keresi: nem vállal felelősséget sem a cselekedeteiért, sem az érzéseit. Erőszakos viselkedése vagy önuralma elvesztése miatt hajlamos másokat vagy a nőt hibáztatni.
- A vitákat merev elzárkózással vagy befolyásolással zárja le.
- Túlérzékeny: apró ingerre is támadóan reagál, vagy esetleg mindig az ő érzéseivel/problémáival kell foglalkozni a kapcsolatban.
- Kierőszakolja vagy megtagadja a szexet.
- Sértegeti a nőt, bántó, megalázó dolgokat mond neki.
- A nemi erőszak és a nők elleni erőszak témáit viccesnek vagy szórakoztatónak tartja.
- Mereven elkülöníti a női és férfi szerepeket: úgy véli, hogy joga van a nőket és gyerekeket „nevelni” vagy „büntetni”. Úgy gondolja, hogy a nők csak háztartásvezetésre, gyermekszülésre és szexre valók.
- A viselkedése „Dr. Jeckyll és Mr. Hyde”-jellegű: idegenek előtt teljesen más, mint kettesben: csak akkor viselkedik bántalmazó módon, amikor kettesben van az áldozattal, kívülállóknak pedig kifejezetten kedves, vagy éppen ellenkezőleg: csak társaságban durva. (Ez utóbbi mintázat főként serdülő fiúkra jellemző.)

Azonnali figyelmeztető jelek, melyek alapján biztosan tudható, hogy a fizikai erőszaktól sem visszariadó bántalmazóval van dolgunk:

- A másik jelenlétében fenyegetően tárgyakat dobál vagy tör össze.
- Testi erőszakkal fenyegetőzik, vagyis a testi erőszak akár csak lehetőségként is felmerül a kapcsolatban.
- Általában durva vagy türelmetlen gyerekekkel és állatokkal. Az együttélés során bántja a háziállatokat vagy a gyerekek által gondozott hobbiállatokat.
- Tudható, hogy korábbi kapcsolatában verte a partnerét.

4.2. A bántalmazott nő

A bántalmazott nők többnyire szégyellik a bántalmazást, és önmagukat hibáztatják az őket érő erőszak miatt, ezért ritkán mondják magukról, hogy „bántalmazott nő vagyok”, és esetenként valóban meg is vannak győződve arról, hogy ami történik velük, az nem bántalmazás. Ilyenkor a segítő szakembernek magának kell felismernie a bántalmazásra utaló jeleket.

A bántalmazott nő ismérvei:

- Utal rá, hogy retteg a partnere dühétől. Szinte kizárólag a férfi érzéseivel és hangulatával foglalkozik, láthatólag nem tud a saját érdekei mentén cselekedni.
- Alacsony az önértékelése.
- Lehangolt és szorongó.

- Biztos benne, hogy senki nem segíthet rajta, egy esetleges beavatkozás csak még rosszabbá tenné a helyzetét.
- Zavarban van, hogy beszélnie kell az erőszakról. Próbálja elkerülni a témát, szégyelli, hogy sérülései vannak.
- Rezignáltnak, lemondónak látszik, ha a gyerekei problémáival kell szembesülnie, például mert verekednek, vagy iskolai problémáik vannak.
- Elszántan igyekszik a bántalmazó kedvére tenni, mivel reméli, hogy ezáltal elkerülheti az erőszakot. Úgy szervezi az idejét, hogy biztos lehessen benne, partnere minden igényének meg tud felelni.
- Sok abortusza volt már vagy sok gyereke van, miközben párkapcsolata láthatóan nincs rendben.
- Nagyon megviselik a váratlan helyzetek, melyek a napi rutinban fennakadást okozhatnak (például hogy késve tud hazaindulni a munkahelyéről).
- Depressziós vagy egyéb pszichés és pszichoszomatikus panaszai vannak.
- Öngyilkossági gondolatai, esetleg kísérletei lehetnek.
- Alkoholt vagy kábítószer fogyaszt, hogy ne kelljen szembenéznie kapcsolata valóságával és fájdalmaival.

Testi tünetek:

- Számos sebesülése és sérülése van, főként a karján, fején, arcán, mellén és hasán. (A fizikai erőszak veszélye különösen nagy a nő terhessége esetén.)
- Sérülései a gyógyulás különböző stádiumaiban vannak.

- Sérüléseire homályos, ésszerűtlen magyarázatokat ad („Leestem a lépcsőn”, „Leestem a létráról”, „Nekimentem az ajtófélfának”, „Ráléptem a gereblyére”).
- Az időjárásnak nem megfelelő hosszú ujjú ruhákat, magas nyakú garbót, nagy napszemüveget visel.
- Tudhatóan többször járt már kórház baleseti osztályán vagy a háziorvosnál, esetleg látletelei is vannak.
- Bagatellizálja a sérülései súlyosságát.
- Többször is magyarázat nélkül hiányzik a munkahelyéről.
- Feltűnően jól tűri a fájdalmat.
- Ha megérintik, elhúzódik, megretten, összerezzen, és ijedtnek látszik.
- Általánosan „lerobbantnak” tűnik: fáradt, az arca öregebbnek mutatja. Testileg leépült, elhanyagolt benyomást kelt, esetleg nagyon le van fogyva.

Ha partnerével együtt jelenik meg:

- A férfi kisajátítóan és féltékenyen viselkedik vele.
- A férfi túlságosan sokat törődik vele, látványosan túlóvó és gondoskodó.
- Állandó szemkontaktusban áll a férfival.
- A férfi válaszol helyette, amikor a nőt kérdezik, vagy ő veszi el a neki nyújtott tárgyat.
- A viselkedése láthatóan megváltozik, amikor a férfi elhagyja a szobát.
- A férfi látványosan semmibe veszi vagy leszólja (rácsapja az ajtót, társaságban „leégeti”).

4.3. A gyerekek

Az erőszakos családban felnövő gyerekek szintén áldozatok: mindig félniük kell a bántalmazás megismétlődésétől, akár „csak” anyjukat, akár őket is éri erőszak. Az ilyen gyerekekben sokszor egyfajta trauma-alapú világszemlélet alakul ki – a világot veszélyekkel teli, igazságtalan, kiszámíthatatlan helynek élik meg, ahol éppen azok az emberek bántják őket, akiknek az lenne a dolga, hogy óvják és szeressék őket.

A bántalmazó családban élő gyerekekben erős düh gyülemlik fel, ami számos módon ölthet testet. Sok gyerek önmaga ellen fordítja dühét, és önvád vagy büntudat formájában jeleníti meg. A másik gyakori megküzdési mechanizmus az, amikor a gyerek dühre konkrét személyek ellen fordul, és főként a kortársai/testvérei elleni erőszakos viselkedésben mutatkozik, vagy az elkövető ellen irányul. Egyes esetekben a gyerek a bántalmazó nézőpontját teszi magáévá. Ilyenkor az anyját hibáztatja az otthoni feszültségek és incidensek miatt, netán nyíltan megveti, vagy maga is bántalmazóként viselkedik vele.

Az erőszakos családokban a gyerekeket a szülők gyakran mind érzelmileg, mind fizikailag elhanyagolják. Ennek két oka is lehet: egyrészt mert a szülők maguk is krízisben vannak, másrészt mert az erőszakot használó/átélő szülő alkatából/helyzetéből kifolyólag nem nyújtja a gyereknek azt a fizikai, érzelmi és intellektuális közeget, amely biztonságot és elfogadást sugall. Az ilyen családban összességében gyakran kevés és szegényes a kommunikáció, hideg a légkör, a konfliktusokat erőszakkal vagy háritással próbálják megoldani.

A gyerekek felnővén gyakran teljes mértékben elsajátítják szüleik erőszakos viselkedésmintáit. Ez különösen a fiúkra igaz:

az erőszakos férfiak nagy részét bántalmazták gyerekkorában, vagy tanúi voltak más családtagjaik bántalmazásának. Természetesen a származási családban folyó erőszak nem az egyetlen ok, amely miatt férfiak felnőttként erőszakosak saját párkapcsolatukban. Az iskola, a kortársak elvárásai vagy a katonaság alatt szerzett tapasztalatok mind elősegíthetik, hogy egy férfi tárgyként tekintsen a saját nőpartnerére. Általában ezek a férfiak a gyengeséget a nőiességgel társítják, és mereven elutasítják.

Az erőszakos családban élő gyerek ismérvei:

Az alábbi lista azokat a jellemzőket foglalja össze, amelyek közül már néhány jelenléte is felhívhatja a szakember vagy hozzátartozó figyelmét a gyerek veszélyeztetett helyzetére.

Testi jelek

- A gyermeknek sérülései vannak, amelyek:
 - emberi kézre vagy eszközre utalnak (ütés, égés, törés)
 - nem egyeznek a magyarázattal
 - a gyerek leplezi vagy titkolja őket (tornaórán vagy iskolaorvosnál nem vetkőzik le)
 - különböző gyógyulási fázisban vannak
 - láthatóan orvosi ellátás nélkül gyógyultak.
- A gyermek regresszív tüneteket mutat: éjjelente bepisil, rágja a körmét, rongyot- vagy az ujját szopja, beszédfejlődése megáll vagy egy korábbi szintre esik vissza.
- Láthatóan tic-kel (akaratlan izomrángása van, főként az arcon), dadog.

- Jóval a serdülőkor előtt maszturbálni kezd (önjutalmazó viselkedés a fájdalmas valóság elkerülésére).
- Az életkoránál lassabb ütemben fejlődik testileg és értelmileg.
- Szomatikus betegségektől szenved, amelyek az ok felismerése hiányában egymást felváltva is jelentkezhetnek (krónikus emésztőszervi panaszok vagy bélirritáció, krónikus fejfájás).

Önészlelés és önértékelés

- Úgy érzi, a világon teljesen egyedül van a problémájával.
- Önmagát hibáztatja az otthoni helyzet miatt, szégyenli magát.
- Tehetetlennek és kiszolgáltatottnak érzi magát.
- Általában nincs biztonságérzete, esetleg személyek helyett helyekhez köti a biztonság élményét.
- Úgy érzi, az emberek által ismert énje hamis, ő nem az a gyerek, akinek a külvilág látja, hanem egy rossz és megvetésre méltó ember.
- Erős kisebbségi érzései vannak, gyűlöli magát és bűntudata van: úgy érzi, ő a felelős az otthoni problémákért.
- Vágyik rá, hogy ő maga tökéletes legyen, mert akkor mindenki boldog lesz.
- Szélsőséges testi vagy szexuális erőszak hatására a teljes erőszakemléket törölheti a tudatából (traumás amnézia), vagy önmaga előtt is titkolva hermetikusan leválaszthatja mindennapi tudatáról az erőszakot átélt személyiségrészt (többszörös/multiplex személyiség zavar).

Viselkedésmódok

Óvoda/Iskola

- Normának tekinti az agresszivitás és a durvaság használatát saját frusztrációja, dühe, feszültsége levezetése céljából, más gyerekeket bánt.
- Elmagányosodik és elszigetelődik a többi gyerektől.
- Korához képest kiemelkedően alkalmazkodó, igyekszik elnyerni a felnőttek teljes elfogadását, szociábilis, „jó diák” stb. (álérettség).
- Problémái vannak a figyelemösszpontosítással, tanulási nehézségekkel küzd.
- Gyakran beteg, sokat hiányzik az iskolából.
- Kimarad az iskolából, csavarogni kezd.
- Láthatólag félelemben vagy rettegésben él valamelyik szülő miatt.
- Különféle magatartászavarok alakulnak ki nála.
- Az otthoni traumákat játékkal vezeti le (babával vagy pajtásával szó szerint eljátssza az otthoni verést, szexuális visszaélést).
- Fantáziavilága túlfejlett, olyan meseszerű dolgokat állít, melyek nyilvánvalóan nem igazak, konfabulál. (Figyelem! Az otthoni erőszakról való beszámolók, bármilyen hihetetlennek is tűnnek esetenként, nem tévesztendőek össze a konfabulációval.)

Család

- Megkísérli befolyásolni a szülők viselkedését, érzéseit és cselekedeteit, hogy gátat vessen az erőszaknak.
- Az erőszakkitöréskor próbálja magára vonni a figyelmet, vagy az apjára támad, vagy megvédi az anyját a bántalmazástól.
- Gyűlöletet érez/mutat az apja iránt, amiért megveri az anyját, vagy ellenkezőleg: az anyát hibáztatja/bántja.
- A bántalmazó szülő meggyilkolásáról vagy haláláról fantáziál.
- Erősen szolidáris a bántalmazóval, traumás kötődést alakít ki. (A pszichológusi szakvéleményekben a jelenség néha téves értelmezést kap, és a szakember azt rögzíti, hogy „A gyermek szereti az apját”.)
- Testvérét bántalmazza.
- Rémálmai vannak.
- Családrajként ijesztő, rémálomszerű rajzokat készít.
- Kiskorától kamaszkoráig több szökési kísérlete van, esetleg igen korán házasságra lép vagy elköltözik otthonról, és önállóan, minden támogatás nélkül tartja el magát.

Társas kapcsolatok

- Iskolai „balhékba” keveredik, kortársaival fenyegetően viselkedik.
- Bűnügyekbe (bolti lopásba, csellengésbe vagy bandázásba) keveredik.
- Állandóan erőszakkal, horrortörténetekkel foglalkozik.
- Magányossá válik, nincsenek igazi barátai. Kortársaival bizalmatlan, nem folytat életkorához igazodó szerelmi kapcsolatokat.

- Sosem visz haza barátokat.
- Hiperérzékeny mások érzései és igényei iránt (álszociabilitás).

Saját test

- Önbántalmazó módon viszonyul a testéhez (körmét vagy száját rágja, haját tépkedi, vagdossa, összeégeti vagy szurkálja magát).
- Öngyilkossági gondolatai vagy kísérletei vannak.
- Különféle anyagokkal él: drogozik, alkoholizál, nyugtatókat szed (akár már gyerekként is).

Szeretnénk külön felhívni a figyelmet arra, hogy ha egy gyerekről kiderül, hogy otthon verik az anyját, a szokásos beavatkozási eljárások nagy valószínűséggel nem hatékonyak. A nő behívása az iskolába, családsegítőbe például önmagában valószínűleg nem lesz elég, hisz az ilyen nő általában maga sincs abban a helyzetben, hogy a családi közegen egymaga változtasson. Megtörténhet, hogy ilyenkor még az anya próbálja bagatellizálni a valódi helyzetet. Egyrészt szégyelli, hogy a férje bántalmazza, másrészt nyilvánvalóan retteg a férfitől. Ugyanakkor a hatóságoktól is fél – és sajnos nemegyszer joggal. A leggyakoribb hatósági reakció még mindig a gyerek „kiemelése” a családból, amiben az anya érthetően nem kíván közreműködni. A család érdeke sem az, hogy a gyermeket távolítsák el. A bántalmazás megszüntetéséhez a bántalmazó viselkedést kell felszámolni, hiszen ez a probléma forrása. A bántalmazónak kell szaksegítést kapnia.

A hatékony segítségnyújtás eszközei

5.1. Első lépés: a szereplők azonosítása

A beavatkozáshoz elkerülhetetlen a szereplők azonosítása, hiszen az áldozatnak és az elkövetőnek, a konkrétan vagy „csak” közvetetten bántalmazott gyerekek mind mások a szükségletei. Mivel a bántalmazott az, aki esetlegesen akut életveszélyben van, elsődlegesen az ő azonosításának és támogatásának kell a figyelem középpontjában állnia.

Segítsünk az áldozatnak, hogy megbízzon bennünk, hogy biztonságban és kényelemben érezze magát. Ha partnerével van, mindenképp oldjuk meg, hogy külön helyiségben tudjunk beszélni vele, ahol a férfi nem láthatja, és nem hallhatja őt.

Gondoljuk át, mi miatt hisszük róla, hogy bántalmazzák? Amiatt, amit mond? Vagy mert sérüléseket látunk rajta? Netán a viselkedése miatt? Esetleg a partnere viselkedése miatt? A bántalmazott nő ilyeneket mondhat:

„Nem mennek jól otthon a dolgok.”

„A férjem mostanában elég ideges.”

„Az utóbbi időben sokat veszekszünk.”

„Félek hazamenni.”

Amennyiben sérülései vannak:

„Látom, hogy zúzódások vannak a karján. Bántotta valaki?”

„Többször találkoztam már olyan nővel, akiknek ugyanilyen sérüléseik voltak, mert a partnerük megverte őket. Megkérdezhetem, hogy magával is ez történt-e?”

Ha visszahúzódónak, szomorúnak tűnik, ha szorong, fél, vagy sír, vagy ha olyasmit mond, ami arra utalhat, hogy bántalmazták:

„Miért sír?”

„Mi a baj? Mi miatt került ilyen hangulatba?”

„Úgy látom, szomorú/szorong/fél. Elmondja, hogy miért?”

„Azt mondja, [megismételve, amit mondott]. Talán bántja a barátja/férje?”

Ha a partner viselkedéséből úgy tűnik, dühös, féltékeny, elnyomja vagy fenyegeti a nőt:

„Észrevettem, hogy a partnere [hogyan viselkedik]. Előfordul, hogy megüti Önt?”

„A férje dühösnek látszik. Volt már olyan, hogy bántotta?”

Amennyiben kiderül, hogy a nőt partnere bántalmazza, továbbléphetünk, hogy megbeszéljük vele a helyzetét. Ne felejtsük el: nagyon nehéz lehet elismernie, hogy bántalmazták. Előfordulhat, hogy váltig állítja: ő nem „bántalmazott nő”. Ez esetben ne vitatkozzunk vele a címkéről, csak a viselkedésére figyel-

jünk! Könnyen lehet, hogy még soha senkivel sem beszélt a helyzetéről.

5.2. Második lépés: a beavatkozás céljainak tisztázása

A probléma azonosítása után, de még mindenképpen a beavatkozás előtt érdemes közösen egyeztetni a nővel a beavatkozás pontos célját. Nem egy segítő kapcsolat futott már zátonyra azon, hogy bántalmazott és segítő nem ugyanazt a célt képzeltek el a közös munkájukban. *Elvileg a beavatkozásunk célja az, hogy segítsünk a bántalmazott nőnek biztonságba kerülni és ismét irányítani a saját életét, valamint hogy kellő belső erőt adjunk neki e célok eléréséhez.* Ugyanakkor sok nő (még) nincsen abban a helyzetben, hogy ezeket az eredményeket tűzze ki célként maga elé. A segítőnek esetenként meg kell elégednie ennél kisebb léptékű eredményekkel: egy őszinte beszélgetéssel, egy új felismerés megláttatásával a kapcsolat jövőjét illetően vagy egy anyaotthonba menekítéssel (ahol legalább átmenetileg viszonylagos biztonságban van, még ha utána vissza is tér a bántalmazóhoz).

Ebben a szakaszban gyakori hiba, hogy vagy a segítő akar „túl nagy” dolgokat a nőtől (például hogy ismerje fel végre, hogy a házassága veszélyes és adja be a válópert), vagy a kliens vár el olyasmit a segítőtől, amire az nem képes (például hogy azonnal helyezze őt el két gyerekével egy lakóhelyéhez közeli anyaotthonban, vagy hogy értesse meg a férjével, hogy nem verheti meg őt többé). A bántalmazó kapcsolat felszámolását célzó beavatkozás csak akkor lehet sikeres, ha a nő már érzelmi-
leg és kognitívan is megérett rá, leszámolt bántalmazó kapcsola-

ta és a bántalmazóhoz fűződő szerelme illúzióival, és valóban elszánta magát, hogy új életet alakítson ki önmaga és a gyerekei számára. A valós változásokhoz sokszor többhónapos vagy akár többéves együttműködés szükséges.

A nő elhatározása, hogy kilép a kapcsolatból sok tényezőtől függ: a fizikai biztonságától (ne feledjük: a válást megelőző és követő időszak sokkal veszélyesebb lehet, mint a bántalmazóval való együttélés), az anyagi problémákról, az óvoda-, iskola-, munkahely- és lakásváltoztatás nehézségeiről nem is beszélve. Ezért a nő félelme, óvatossága, vonakodása a válással/elköltözéssel kapcsolatban nagyon is indokolt lehet. Talán még nem bízik magában annyira, hogy felvállalja a szakítást, vagy nem akar elválni, csak azt szeretné, ha a helyzet megváltozna.

Annak felmérése, hogy a bántalmazó képes-e és akar-e változni, rendkívül kényes feladat, és nincs is rá mindig lehetőség. Itt ismét hagyatkozunk a nő saját belátására. Kellően biztonságos közegben egyre realisabb képet tud alkotni ezekről a kérdésekről. Az erőszak megszüntetésének célját azonban sem az együtt maradás, sem a válás erőszakos propagálása nem szolgálja.

5.3. Harmadik lépés: az együttműködés alapelvei

5.3.1. A biztonság kialakítása

Az együttműködés legelső alapelve, hogy bármit is teszünk az adott ügyben, annak a bántalmazott nő biztonságát kell elősegítenie. Mivel vélhetőleg éppen azért keresett segítséget, mert otthonában vagy tágabb magánéletében valamiféle fizikai veszély

fenyegeti, legelső és legfontosabb feladatunk e veszély csökkentése.

A biztonságteremtés nemegyszer krízisintervenció-jellegű: ilyenkor az áldozat elmenekítése (anyaotthonba vagy befogadó rokonokhoz, barátokhoz), másrészt az elkövető azonnali eltávolítása (őrizetbe vétellel vagy a majdani távoltage tartó intézkedéssel) a szakszerű célkitűzés. Noha a magyar jogrendszer ma még sem elméletben, sem a gyakorlatban nem nyújt elég teret az efféle gyors akciókhoz, ideális esetben a közeljövőben több intézményes lehetőség teremődik majd a nők azonnali elhelyezésére és az elkövetők azonnali eltávolítására.

Közép és hosszú távon a biztonságteremtés a *személyes biztonsági terv* közös kialakításával érhető el. Ez lehet a következő erőszakkitöréskor használható menekülési útvonal megtervezése vagy az új lakás biztonságosabbá tétele. (Bővebben lásd a Független Személyes biztonsági terv című részét.) Szintén ide tartozik az elkövető esetleges hosszabb távú felelősségre vonása büntetőeljárás, kényszerkezelés vagy elzárás formájában, hiszen a családon belüli erőszak nem egy esetben bűncselekményeken keresztül vagy az elkövető súlyos pszichés zavaraival karöltve valósul meg.

A biztonság megteremtése az egyetlen olyan kontextus, melyen belül akár az áldozat kifejezett kérése ellenében is beavatkozhatunk. Amennyiben például a jogszabályok ezt lehetővé teszi, rendőrként a nő kérése ellenében is távoltage tartó intézkedést/őrizetbe vételi parancsot adathatunk ki az elkövető ellen.

5.3.2. Társadalmi probléma – állami felelősség

A családon belüli erőszakra adott hatékony külföldi válaszok egyaránt elismerik, hogy a jelenség nem magánjellegű események sorozata, amely az elkövetők és áldozatok vétkeiségéből vagy elégtelen konfliktuskezelési szokásaiból fakad, hanem egy társadalmi gyökerű probléma – a nők férfiakhoz viszonyított alávetett helyzetének – magánéleti tükröződése. Ezért a szakszerű beavatkozás során a családon belüli erőszakot nem kezelhetjük csupán egyéni pszichés problémaként.

Nem elhanyagolható tény, hogy e szemlélet mellett Magyarország több nemzetközi egyezmény aláírásával is elköteleződött, ezért ezt az elvet az állami intézményekben alkalmazott szakemberek szakmai megnyilatkozásainak is tükröznie kell. (A családon belüli erőszakra alkalmazható főbb nemzetközi dokumentumok listáját lásd az országgyűlési határozatról szóló függelékben.) E dokumentumok szellemében a magyar állam felelőssége, hogy a családon belül bántalmazást elszenvedő állampolgárai számára biztonságot és jogvédelmet nyújtson.

Használjuk fel a már meglévő jogi lehetőségeket „áldozatbarátabb” módon (például bíróként alkalmazzuk a bántalmazó szülő láthatási jogának korlátozását vagy megvonását), illetve szakemberként követeljük a hatékonyabb szabályozást (például a távoltartási törvény meghozását). Tegyük világossá, hogy a bántalmazás nem magánügy, ezért az elkövetőket az állam fogja felelőssé tenni tetteikért.

5.3.3. Erkölcsi állásfoglalás

Ha erőszakot megélt emberekkel foglalkozunk, erkölcsi értelemben nem maradhatunk „pártatlanok” vagy „semlegesek”. Aki nem foglal állást vagy mindkét felet egyenlő módon „megérti”, az valójában nem semleges, hanem az elkövetőt támogatja, de legalábbis relativizálja az általa használt erőszakot. Ezért jelezniünk kell a bántalmazott nő felé, hogy méltatlan dolog történt vele, és hogy senki nem érdemli meg, hogy bántásuk. Az erkölcsi állásfoglalásnak mind a szavaink szintjén, mind a beavatkozás céljában és módszereiben meg kell jelennie.

A szavak szintjén egyrészt az áldozatot támogató mondatokkal tehetünk állásfoglalást, például: „Mindenki megérdemli, hogy békében és biztonságban éljen”, „Senkinek nincs joga megütni egy másik embert”.

Szintén erkölcsi üzenetet közvetíthetnek a nővel való beszélgetésben az ítéletmentes, szakmailag pontos kifejezések. Ha például a nő azt mondja, „Az uram sokszor erőszakoskodik velem”, szavait átfogalmazhatjuk: „Úgy érte, a férje rendszeresen megpróbálja megerőszakolni?” Ha azt halljuk tőle, hogy „Néha odacsap a gyerekek”, pontosítsunk: „Szóval a gyerekeket is többször megütötte”. Az áldozatok szavaikkal néha maguk is bagatellizálják az őket ért erőszakot, vagy a saját „vétkességüket” helyezik előtérbe, ezzel is csökkentve az elkövető felelősségét. A segítőnek ezért állandó erkölcsi támogatással kell jeleznie a nőnek, hogy *semmilyen* viselkedés nem lehet ok arra, hogy bántalmazzák.

Az erkölcsi állásfoglalás ugyanakkor nem jelenti az áldozat felelősségének teljes eltörlését. Az erőszakos párkapcsolathoz vezető egyéni életút elemzése fontos része a lelki felépülésnek

és a jövőbeli biztonság kialakításának. A nőnek is meg kell értenie, hogyan kerülhetett egy ilyen párkapcsolatba, melyek voltak azok a pontok, ahol befolyásolni tudta volna az eseményeket, és a jövőben hogyan akadályozhatja meg, hogy hasonló helyzetbe kerüljön. Ez a tanulás néha éveket is igénybe vesz, bár külföldön sok női krízisszálló kínál rövid távú csoportos feldolgozási lehetőséget.

Az erkölcsi elköteleződés egyben a beavatkozás célját is meghatározza. Az áldozatok biztonsága és felépülése minden esetben prioritást élvez az elkövető szükségleteihez képest, hiszen a sértett az, akinek súlyos megrázkódtatást okoztak, és akit meg nem érdemelt sérelem ért.

5.3.4. *Belső megerősítés*

A belső megerősítés (*empowerment*) olyan alapelv, amely a nő erőforrásainak feltárását és ezek fokozását teszi az együttműködés motorjává. Ez jelenti egyrészt a nő minél részletesebb információkkal való ellátását: mik az erőszak hatásai, mi a párkapcsolati erőszak dinamikája, milyen erkölcsi és törvény adta jogai vannak, mik az egyéni és intézményes lehetőségei lakhatásra, jogvédelmére, gyógykezelésre, lelki felépülésre, hogyan teheti biztonságosabbá életét. Az informáláson túl a szintén a nő belső megerősödését szolgáló alapelv a nő döntéseinek elfogadása, még akkor is, ha az szerintünk „rossz” döntés, és mi magunk nem értünk egyet vele. Ide tartozik továbbá a nő belső erőforrásainak felmérése és azok megismertetése vele: milyen képzettsége és végzettsége van, milyen tervei voltak a párkapcsolata előtt és vannak most a jelenben, mik az álmái és a vágyai. Szintén át kell tekintenünk a külső erőforrásait: milyen „laikus” és

„szakmai” emberi támogatásra számíthat a különböző szakaszok során (menekülés, anyagi segítség, lelki támasz, jogi képviselet, gyógykezelés, pszichoterápia kapcsán). A megfelelő szakirodalom is külső erőforrássá tehető. Ma már egyre több olyan könyv kapható magyarul, amely önségítő irodalomként használható a biztonságteremtésben és a gyógyulásban. (Ezeket lásd az Ajánlott irodalom címszó alatt.)

A belső megerősítés célja, hogy a segítő minél többféle – társas támogatást élvező – önálló cselekvésig juttassa el a nőt. Ehhez az szükséges, hogy a szakember ne tegyen olyan lépéseket a nő helyett vagy feje fölött, amelyekre ő maga is képes (például telefonálás, segélyek igénylése).

5.3.5. Az ellenjavallatok ismerete

Végül, de nem utolsósorban szakmai alapelv, hogy semmiféle olyan módszert nem javasolhatunk kliensünknek, amely a nemzetközi normák és tapasztalatok szerint ellenjavallt.

Kerülendő például minden olyan szakmai program ajánlása vagy alkalmazása, amely az áldozat melletti erkölcsi állásfoglalás nélkül az erőszak elkövetőjét és áldozatát egyenlő mértékben teszi felelőssé az eseményekért. Ezért kifejezetten káros és potenciálisan veszélyes a *párterápia* és *családterápia*, továbbá a *békítés* és *mediáció* javasolása! Ezek a technikák ugyanis csak két egyenlő hatalmú ember között segítik a feszültség mérséklését. A bántalmazó párkapcsolatban nem ez a helyzet; itt ugyanis csak az egyik félnek – a bántalmazónak – van hatalma, aki uralmat és kontrollt gyakorol a másik fél felett. Mivel a nő kiszolgáltatott és fél a férfitől, annak jelentétében nem fog tudni őszintén megnyílni és együttműködni a szakemberrel. A másik

gyakori változat az, hogy a nő együttműködik ugyan, de a bántalmazó akár rögtön a találkozó után bosszút áll rajta, mivel érzékelése szerint a nő „tiszteletlen” volt vele, és egy idegen előtt „lejáratta” őt. Nem egy esetben vezetett már a párral való közös foglalkozás a nő elleni súlyos vagy akár végzetes erőszak megjelenéséhez. *Ezért e békítő és konfliktusfeloldó technikák alkalmazása párkapcsolati erőszak esetén kifejezetten tilos!*

Hasonlóan ellenjavallt a válás biztonsági tervet nélkülöző, átgondolatlan elvárása, hiszen ez fenyegető zaklatást és az erőszak súlyosbodását válthatja ki az elkövetőből.

További hiba lehet, hogy a kapcsolat felszámolása után a bántalmazott nő felépülését a segítők a „megbocsátás” és a múlton való túllépés javasolásával akarják gyorsítani. A megbocsátás és felejtés éppen azokat a katartikus lelki erőforrásokat fojtja el, melyek a gyógyulást elősegíthetnék: elveszik a bántalmazott nőtől a dühét, és beléfojtják az ösztönös vágyat a kimondásra.

5.4. A hatékony segítségnyújtás gyakorlati módszerei

Teremtsünk olyan bizalmi közeget, ahol a bántalmazás nem az áldozat, hanem az elkövető felelőssége.

Segítsünk, hogy a kliens biztonságban érezze magát. Ehhez ítélezésmentes közegre van szüksége. Lehet, hogy túlságosan fél, és nem mer a problémákról beszélni, vagy még mindig önmagát hibáztatja.

Igyekezzünk elérni, hogy a bizalmába fogadjon bennünket, és hogy nyíltan beszéljen az érzéseiről és a kapcsolatban megélt erőszakról. Ehhez biztosítanunk kell arról, hogy nem élünk vissza a bizalmával. Mutassuk ki, hogy fontos nekünk a biztonsága

és komolyan vesszük azokat a problémákat, amelyekkel szembe kell néznie.

Ismerjük el a bántalmazott nő tapasztalatait. Ha megkérdőjelezzük az érzéseit, átélt élményeinek súlyát, azzal pontosan ugyanazt tesszük, mint a bántalmazó.

Egyértelműen jelezzük, hogy elítéljük az erőszakot. A bántalmazott nő valószínűleg már ezerszer hallotta, hogy „Persze, az erőszak nem helyes, de az ember nem rágódhat mindig a sérelmein”. Nem segítünk rajta, ha arra biztatjuk: felejtse el, ne foglalkozzon többé az őt ért erőszakkal.

Tudassuk vele, hogy igenis kérhet segítséget. Bármikor felhívhat egy segélyvonalat, próbálhat anyaotthoni helyet találni magának, kereshet egy megértő pszichológust. Segítsünk neki, hogy másokhoz is tudjon fordulni. Lehet, hogy helyzeténél vagy természeténél fogva vállalható számára, hogy barátaival, szomszédjaival, ismerőseivel is beszéljen a bántalmazásról. Ha erre lehetőséget látunk, biztassuk rá. Esetleg meglepetéssel tapasztalja majd, hogy más, kívülről tökéletesnek látszó házasságokban is történnek ilyen dolgok. Ne feledjük: a családon belüli erőszak egyik létfenntartó eleme a hallgatás.

Derítsük fel választási lehetőségeit. Tanácsadás helyett az ő kreativitását, helyzetismeretét vegyük figyelembe. Elsődleges feladatunk a minél szélesebb körű információnyújtás, olyan lehetőségek felvetése, amelyekre helyzeténél és állapotánál fogva talán már régen nem gondol. Hasznos például a szóba jöhető segítőkész rokonok, barátok és ismerősök körének újragondolása.

Segítsük, hogy a saját erejére alapozzon. Ne feledjük: a bántalmazás elviselése rendkívüli erőt igényel – a bántalmazott nők egyáltalán nem gyengék, csak éppen nem a saját érdekükben

használják erőiket, hanem az erőszakos partnerrel való együttmaradás, a neki való megfelelés vagy a pusztán túlélés érdekében.

Tartsuk tiszteletben a jogát, hogy ő maga döntsön. A tapasztalatok szerint a bántalmazott nők átlagosan három-négy alkalommal térnek vissza a kapcsolatba, mielőtt végleg kilépnek belőle, összesen mintegy hét évet töltve az erőszakos párkapcsolatban. Fel kell tehát készülnünk arra a lehetőségre is, hogy ügyfelünk visszamegy a bántalmazóhoz. Ne feledjük azonban, hogy ő ismeri legjobban a helyzetét: bármit dönt is, neki kell a döntésével együtt élnie. A segítő feladata nem az, hogy a döntést saját érzelmei szerint adott irányba befolyásolja.

Hagyjuk, hogy elmondja a történetét. Éreztessük vele, hogy hiszünk neki és meg akarjuk hallgatni. Ne szakítsuk félbe, és legyünk jó hallgatók.

Hagyjuk, hogy szabadon kifejezhesse az érzelmeit. Joga van dühösnek lenni, félni, sírni. Talán hosszú évek óta ez az első alkalom, amikor biztonságban érzi magát, hogy kifejezhesse az érzéseit arról, hogy erőszak áldozata. Legyünk türelemmel, és mutassunk empátiát.

Fejezzük ki aggodalmunkat az ő és gyerekei biztonsága miatt. Sok bántalmazott nő nem ismeri el, hogy erőszak áldozata, vagy tagadja, hogy gyerekeivel együtt veszélyben van.

Emlékeztessük rá, hogy nincs egyedül. A bántalmazott nő számára megdöbbentő lehet a felfedezés, hogy rajta kívül több ezer nő van hasonló helyzetben. Ha kapcsolatot talál másokkal, megtörik az elszigeteltsége, amely a bántalmazó kapcsolat egyik fő pillére.

Tudassuk vele, hogy van kiút. Noha az állami beavatkozás igen csekély e témában, sok nőnek sikerül elhagynia az őt bántalmazó férfit. Tartsunk kéznél szórólapokat a segélyvonalakról,

elérhető anyaothonokról, átmeneti szállásokról, internetes honlapokról, szociális juttatásokról és egyéb intézményes lehetőségekről, amelyeket szükség esetén átadhatunk neki.

Erősítsük meg abban, hogy senki nem érdemli meg, hogy bántásák. Emlékeztessük, hogy nem az ő személye vagy viselkedése a bántalmazás oka, ezek csak kifogások a férfi részéről. Azért talán tud felelősséget vállalni, hogy benne marad-e egy ilyen kapcsolatban, de magukért a bántásokért nem. Ha ő megváltozik is, a társa erőszakossága semmit sem fog változni (amit valószínűleg saját eddigi tapasztalatai is alátámasztanak).

Tartsuk szem előtt, hogy talán zavarban van, és megaláztattnak érzi magát, amiért bántalmazzák. Mivel úgy érzi, ő a felelős a párkapcsolat minőségéért, úgy érezheti, ő a hibás a kapcsolat „megromlása” miatt. Az is lehet, hogy régebben tagadta az erőszakot, de most mégis segítséget kér. Netán korábban már megszakította a kapcsolatot a férfival, és attól fél, hogy emiatt most nem hisznek majd neki.

Értsük meg és vegyük figyelembe, ha ambivalensek az érzelmei. Bár társa bántalmazza, ő esetleg mégis szereti, és nem akar lemondani a kapcsolatról. Fogadjuk el ezt az érzelmi kettősséget.

Ismerjük fel a tévhiteit. A családon belüli erőszakról szóló tévhitek még mindig mélyen benne vannak a köztudatban. A nők gyakran maguk is hisznek ezekben, még akkor is, ha saját tapasztalataik e sztereotípiák ellen szólnak is. Az egyik leghatékonyabb beavatkozási lehetőségünk a tények és adatok ismertetése, valamint a tévhitek szétoszlátása.

Tartsuk tiszteletben azokat a kulturális tényezőket, amelyek befolyásolják viselkedését. Figyelembe kell vennünk, hogy sokak számára a saját családjukból hozott vagy a kultúrájuk által

meghatározott értékek, például a család intézménye vagy a vallás, megnehezíthetik a bántalmazás elleni fellépést.

Figyeljük a személyes hozzáállásunkat. Öszintén elemezzük az erőszakhoz való viszonyulásunkat, saját reakcióinkat és tapasztalatainkat. Törekedjünk arra, hogy se értékeink, se előítéleteink ne jelenjenek meg a segítő beszélgetésben. Ha problémánk van egy kliensünkhöz való viszonyulásunkkal, inkább küldjük őt egy másik szervezethez vagy segítőhöz.

Figyeljünk rá, nem magunk előtt akarunk-e mindentudó szakembernek tünni. A bántalmazott nőnek már rengetegen – beleértve a bántalmazót is – próbálták megmondani, mit kellene tennie. Éppen az a problémája, hogy sokáig nem volt rá lehetősége, és ezért (újra) meg kell tanulnia, hogy saját érdekében önállóan hozzon döntéseket.

Legyünk tisztában a saját frusztrációnkkal. Előfordul, hogy a kliens nem tud olyan gyorsan változtatni az életén, ahogyan azt mi szeretnénk – különösen akkor, ha nincs biztonságban. Viszont lehet, hogy az a segítség lesz a változás megindítója, amit ma tőlünk kap. Szüksége van rá, hogy tudja, mi támogatjuk, és türelmesek leszünk vele.

5.5. Mit ne tegyünk?

Ne felejtjük el, hogy az állandó veszélyhelyzet negatívan befolyásolja a döntési és cselekvési képességét. Érthetően és körültekintően magyarázzuk el neki a különböző lehetőségeit. Nyújtunk neki elegendő információt, hogy minden lehetőségről tudjon. Értékeljük a saját megoldási javaslatait.

Ne felejtjük el, hogy lehetnek más problémái is, amelyek azonnali beavatkozást igényelnek. Lehet, hogy veszélyt jelent önmagára vagy másokra, nincs mit ennie, nincs gyógyszere vagy lakhatása, nem tud gondoskodni önmagáról vagy a gyerekeiről. E problémák megoldása érdekében lépünk kapcsolatba más intézményekkel vagy szervezetekkel is.

Ne büntessük, ha „rossz” döntést hoz. Nagy feladat nem éreztetni a klienssel, ha látszólag „rossz” döntést hoz, főleg ha sok munkát fektettünk már az ügyébe. A támogatás és együttműködés visszavonása, amikor a nő visszatér a bántalmazóhoz, az egyik legsúlyosabb hiba, amit segítőként elkövethetünk. Ne feledjük: a bántalmazott nők átlagosan négyszer térnek vissza partnerükhöz, mire végleg kilépnek a kapcsolatból.

Ne felejtjük el, hogyan hat az emberre az elszigeteltség és az elnyomottság. Lehetséges, hogy a nő fizikailag és/vagy társas szempontból még inkább elszigetelt a lakóhelye, anyanyelve, gazdasági függősége, képzetlensége vagy állampolgársága miatt.

Ne mi akarjuk eldönteni, hogy elmenjen-e vagy maradjon. Ne feledjük, hogy az áldozat össze van zavarodva és elsősorban információra és támogatásra, nem pedig tanácsra van szüksége. Nem szabad éreznie, hogy mi mely döntést részesítenénk előnyben. *Soha ne adjunk tanácsot!*

Ne őt hibáztassuk azért, ami vele történt. Ez a leggyakrabban akkor szokott előfordulni, ha a segítő tehetetlennek vagy alkalmatlannak érzi magát.

Ne cselekedjünk helyette. Ahhoz, hogy visszanyerje önbecsülését és erejét, neki magának kell cselekednie. Ha megpróbálunk helyette cselekedni, azzal csak megerősítjük őt az alacsony önértékelésében és a passzív áldozati szerepben.

Ne szóljuk le a bántalmazót. A nő negatív érzelmei mögött nemegyszer bizonytalanság, törődés, gyengédség vagy szerelem rejtőzik. Ítélező szavainkra önkéntelenül is védeni és mentegeni kezheti a bántalmazót: annyira azért nem rossz ember. Az elkövető személyének kritizálásával egyben a nőt is leszóljuk a választása miatt. Csak az erőszakos viselkedést ítéljük el, ne az embert.

Ne akarjuk sürgetni a döntését. A bántalmazott nőnek időre van szüksége ahhoz, hogy megbizonyosodjon az érzéseiről, és átgondolt döntést hozzon.

Ne kicsinyeljük le a tapasztalatait és az érzelmeit. Ettől könnyen elveszítheti a belénk vetett bizalmát.

Ne tereljük a figyelmét más problémákra. Ha kényelmetlenül érezzük is magunkat, ne akarjuk elkalandozni a bántalmazás témájától. Az elsődleges kérdés, amivel foglalkoznunk kell, a bántalmazott nő biztonsága.

Ne vádoljuk azzal, hogy nem jó anya. A bántalmazott nőnek éppolyan nehéz megvédenie a gyerekeit, mint saját magát. Kritika helyett támogatásra van szüksége, hogy ezen változtathasson.

Ne próbáljuk rávenni, hogy „változzon meg”, hogy így kerülje el a bántalmazást. Ezzel ismét az ő viselkedésére tereljük a felelősséget. Mivel nem ő irányítja az erőszakot, így megelőzni sem tudja.

Ne hitessük el vele, hogy ha asszertívebben viselkedik (vagyis ha igényeit és érdekeit önérvényesítő módon tudja kifejezésre juttatni), akkor majd abbamarad az erőszak. Ha erősebb az asszertivitása, talán még nagyobb veszélybe kerül. Bízunk a „zsigeri” érzéseiben afelől, hogy mit tehet és mondhat úgy, hogy még biztonságban maradjon.

5.6. A segítő beszélgetés

A traumatizált emberekkel való párbeszéd eltér a hétköznapi beszélgetéstől. A segítő beszélgetés során egy olyan emberrel kell szót értenünk, aki krízishelyzetben és esetleg életveszélyben van, és akit talán néhány órája ért súlyos testi és lelki megrázkódtatás. Ezért jó, ha a beszélgetés során tudatosan alkalmazunk bizonyos kommunikációs technikákat. Akinek képzésénél fogva nem természetes például a visszatükröző meghallgatás, az értő figyelem, a kimondás, az átfogalmazás, a nyitott kérdések és az erkölcsi állásfoglalás használata, annak érdemes e módszereket külön tréningen elsajátítania, hogy a lehető legtudatosabban irányíthassa a beszélgetés menetét és közölhesse a nő számára szükséges információkat. A következő oldalon található lista egy-egy hatékony, illetve nem megfelelő választ tartalmaz olyan kijelentésekre, amelyek gyakran hangzanak el bántalmazott nőktől.

5.7. Néhány gyakori probléma

A nő fél az elkövetőtől. Fél, hogy partnere megveri vagy akár meg is öli. Mint már kifejtettük, a nő kilépése a kapcsolatból különösen nagy indulatokat kavarhat az elkövetőben, aki úgy érzi, elvesztette a hatalmát. Sőt, már attól is frusztrálódhat, ha a nő szakemberhez fordul, vagy más bántalmazott nővel beszél. A nő jól tudja, hogy társa eddig is erőszakos volt, és képes beváltani fenyegetéseit, ezért még akkor is félhet a férfi bosszújától, ha már elhagyta. A nő félelmeit komolyan kell venni – az ő biztonsága a legfontosabb. A helyzetet tovább nehezítheti, hogy a bántalmazó sok esetben nemcsak a nőt, hanem a gyerekeket vagy a nő családját és barátait is megfenyegeti.

A férfi öngyilkossággal fenyegetőzik. A nő gyakran aggódik partneréért, és felelősséget érez annak megbántottságáért, dühéért vagy fájdalmáért és az ebből következő cselekedeteiért.

A nő a férfival akar maradni, és azt várja tőlünk, hogy segítjük leszoktatni a partnerét az erőszakos viselkedésről. Bár sok mindenben segíthetünk változtatni a nőnek, a férfi erőszakkitöréseinek megismétlődését nem tudjuk megakadályozni. Megfelelő beavatkozás hiányában előbb-utóbb elkerülhetetlenül visszatér majd a bántalmazás. A férfinak külön segítségre és következetes számonkérésre van szüksége ahhoz, hogy változtasson viselkedésén. Párterápia kizárólag abban az esetben javasolható, ha a férfi már legalább egy évet eltöltött valamiféle bántalmazás-központú csoportfoglalkozáson.

A nő fél elhagyni a férjét és egyedül új életet kezdeni. Könnyen lehet, hogy még sosem élt egyedül. Az aggodalmai között a következők szerepelhetnek:

- A gyerekek – a gyerekevelés minden terhe rámarad.
- Anyagi nehézségek – neki kell előteremtenie a pénzt az élelemre, szállásra és ruhára.
- Állás – nem tudna elhelyezkedni, esetleg nincs szakképzettsége.
- Párkapcsolat – úgy érzi, soha nem találna mást, aki vele akar élni.
- A kapcsolat elvesztése – fáj neki a veszteség és hiányzik a partnere, akihez még kötődik érzelmileg.
- Magány – senki nem támogatja, nem törődik vele, baráti, egyéni és családi kapcsolatai tönkrementek az éveken át tartó elszigeteltség miatt.

Ambivalens érzései lehetnek mind a maradással, mind a férfi elhagyásával kapcsolatban. Gyűlöli az erőszakot, de szereti a férfit. Nehéz elfogadnia, hogy romba dőltek a kapcsolatukat illető reményei és álmai. Fél, hogy elveszíti a feleség státusát, és változnia kell majd az anyaszerepben is. Ezek a veszteségek és a jövőtől való félelem – akár bántalmazójával, akár nélküle képzeleli el – jó ideig gátolhatják a döntésben és a cselekvésben.

Alacsony önértékelése miatt nehezen kezd bármilyen új dologba. Úgy érzi, semmit nem ér, hiszen olyan emberrel él, aki egyfolytában azt mondja neki, hogy „őrült”, „lusta”, „buta”, „hülye kurva”.

Tehetetlennek érzi magát. A múltban minden kísérlete csődöt mondott, hogy megértse és megváltoztassa a kapcsolatot. Emellett nap mint nap szembe kell néznie a fenyegető erőszakkal. Talán elfogadta, hogy a bántalmazó mindenható hatalommal bír, ő pedig képtelen bármit is irányítani vagy befolyásolni a saját életében.

Egyedül érzi magát. Nagy valószínűséggel már nem állnak mögötte a barátai és a családja sem, mivel társas kapcsolatrendszere erősen beszűkült. Ha dolgozik is, munkatársaival nem tudja megosztani a félelmeit, esetleg nincs is jóban velük.

A saját hitei is ellene dolgoznak. Lehet, hogy elhiszi a bántalmazásról szóló tévhiteket, amelyek akadályozzák helyzete valóságának felismerésében. Például vallása és értékrendje miatt elfogadja a bántalmazásról szóló tévhiteket. A bántalmazótól jövő agymosás szintén befolyásolja a döntéshozásban. Talán azt hiszi, hogy nincs se lehetősége, se joga a helyzetén változtatni.

Aggaszthatja, hogyan viszonyulnak majd a családtagok és barátai döntéséhez, hogy elmegy vagy marad. A külső szemlélők támogatása igen változó. Mivel a legtöbb ember hisz az erőszakkal kapcsolatos tévhitekben, csak megerősíthetik a nő áldozati szerepét. Megeshet, hogy belefáradtak már a segítségnyújtásba. (Mivel szinte minden esetben igaz, hogy a bántalmazott nők idővel egyre elszigeteltebbé válnak, a támogató személyek összesítése és mozgósítása már a közös munka lelegején történjen meg.)

A gyerekek biztonsága aggasztja. Lehet, hogy aggódik, milyen hatással van az erőszak a gyerekeire. A nők gyakran állítják, hogy a gyerekek nem tudnak az erőszakról, vagy tagadják, hogy az erőszak bármilyen hatással lenne rájuk. A gyerekek azonban mindenképpen sérülnek. Megeshet, hogy a nőnek nincs nagy gyakorlata abban, hogy jó anya legyen, az anyaszerep viszont nagyon fontos neki. A gyerekek bántalmazásával való fenyegetőzés vagy a tőlük való elszakadás lehetősége sok esetben nagyon megrémíti a nőt.

Depresszióra vagy öngyilkosságra hajlamos. Lehetséges, hogy félelmetesen erős érzelmek kísérik a döntését, hogy ki-

lépjen a kapcsolatból vagy maradjon. Ha mellett dönt, hogy elmegy, talán nehezen bírja elviselni a veszteség érzését. Ha marad, reménytelennek láthatja, hogy valaha is megszabaduljon a bántalmazótól. Az erőszak, a reménytelenség és az elfojtott érzések mind ideális táptalajt teremtenek a depresszióknak.

Zavarodottnak érzi magát. Az ambivalens érzelmek és a kapcsolat megértésére tett kísérletei teljesen összezavarhatják. Talán még mindig képtelen megérteni, hogy hogyan verheti meg valaki, aki szereti. A bántalmazó is gyakran hibáztatja, lekicsinyli, megalázza, vagy hülyeségnek nevezi, amit a nő gondol. A nő ebből azt tanulja meg, hogy ne bízson az érzéseiben és a saját észleléseiben.

5.8. Gondoskodjunk önmagunkról is

Erőszakkal foglalkozni nehéz teher, ezért munkánk alatt és után figyelniük kell a saját igényeinkre is. Gyakori tapasztalat, hogy a segítő foglalkozású szakemberek nem tudnak elég teret szentelni a saját szükségleteiknek, ami idővel kiégéshez vezet. A kiégés (*burn-out*) a legkülönfélébb tünetekben mutatkozhat meg: elveszítjük hitünket az ügyben, amiért dolgozunk, elfordulunk az ügyfeleinktől vagy munkatársainktól, testi és lelki betegségek alakulnak ki bennünk. Egy kiégett, megcsömörlött segítő azonban több kárt okoz ügyfeleinek, mint hasznot. Az alábbi ötletek segíthetik a hosszú távú, elkötelezett és kiegyensúlyozott munkát a családon belüli erőszak felszámolásáért:

Mindig teamben, támogató munkatársakkal együtt dolgozunk, hiszen az emberi gonoszsággal és erőszakkal senki sem

tud egyedül megbirkózni. Különösen igaz ez az olyan munkára, ahol a „rossz” társadalmi eredetű és közvetlenül vagy közvetve, de emberek százazreit és millióit érinti szerte a világon. A társadalmi változásokért tett legapróbb erőfeszítés is csak közösségben értelmezhető, különben könnyen az egyén reménytelen harcává válik az egész világ ellen.

Alakítsunk ki személyes kapcsolatokat a többi segítő szervezet tagjaival, hogy minél jobban kihasználhassuk azokat a szakmai-közösségi lehetőségeket, amelyek segíthetik munkánkat. A személyes ismeretség nemcsak az egyéni ügyfelek jobb továbbírányítását teszi lehetővé, hanem újabb tudást és erőforrást ad minden szakembernek.

Legyünk tisztában a saját történetünkkel. Sok segítőnek van valamiféle érintettsége a családon belüli erőszak témájában, hiszen gyerekként vagy nőként számtalan módon kerülhetünk hátrányba és érhet minket bántódás. A személyes történet mély és érzelmileg is átélt feldolgozása előfeltétele a segítői munkának.

Nem javasoljuk viszont az érintetlenség elvét („Aki érintett valamely témában, az ne foglalkozzon azzal segítőként, hanem keressen magának egy másik területet.”). A hozott tudás hatalmas előnyt adhat az ügyfelek megértésében és sorsközösség-érzés megteremtésében. Ne féljünk utalni a személyes tapasztalatunkra. Amíg a beszélgetést az ügyfél folyamatára tudjuk irányítani, addig a személyes hangvétel komoly lendületet adhat a közös munkának. (Természetesen ez csak abban az esetben igaz, ha a segítő megfelelően feldolgozta saját történetét, így személyes közléseit az őszinteség motiválja, és ez nem az önmagával való foglalkozás igénye.)

Vegyünk igénybe rendszeres szupervíziót. A szupervízió a segítő munkájának szerves részét képezi. A találkozó a kö-

vetkező témákat érinthetik: megterhelő esetek az ügyfelezés során, a bántalmazott ügyfelek által felidézett személyes jellegű tartalmak feldolgozása, konfliktusok és egyéb személyközi folyamatok a csoporton belül. A szupervízor személyének kiválasztásakor figyeljünk arra, hogy ő maga is ismerje a családon belüli erőszak jelenségét és a témát övező tévhiteteket.

Tartsunk pontos átlátható határokat. A határok elsősorban a munka és a magánélet/regenerálódás szétválasztását szolgálják. A határokat (mikor és hogyan vagyunk elérhetőek, kikkel szeretnénk segítői kapcsolatba lépni és kikkel nem stb.) mind az ügyfelek, mind a munkatársaink számára egyértelműen jelezzük, és lehetőség szerint figyelmeztessük a határtartással nehezen boldoguló kollegáinkat is ezek fontosságára. A csoport szakszerű és problémamentes működéséhez szükséges, hogy a tagok hasonló határokat tartsanak magukra vonatkozóan. Általában mondjunk nemet, amikor a határainkat feszegető helyzetbe kerülünk, és jelezzük a munkatársainknak, ha mégis átléptük azokat. A határmódosítás sokszor része a munkánknak, ugyanakkor tudatosan kell rugalmasnak lennünk, nem pedig az eseményekkel és az ügyfelek elvárásaival sodródva.

Fordítsunk figyelmet a stresszkezelésre és az egészséges életmódra. Fektessünk időt testi és lelki egészségünkbe is, hogy minél tovább lehessünk hasznos tagjai a családon belüli erőszak ellen fellépő szakmai közösségnek. Munkahelyünkön és a szakmai közéletben tegyük elfogadott normává a rendszeres evés, alvás, testmozgás és lelki regenerálódás fontosságát.

Tudatosítsuk magunkban, hogy az erőszakkal való foglalkozás csak egy része az életünknek. Ne engedjük, hogy a családon belüli erőszak valósága tönkretegyje életminőségünket és keserűséggel, dühvel vagy túlzott türelmetlenséggel töltsön el bennün-

ket. Keressük a lelki és spirituális feltöltődés lehetőségeit baráti beszélgetésekkel, jól működő emberi kapcsolataink ápolásával, könyvekkel, zenével, művészetekkel vagy bármi mással, ami az élet múlandó fájdalmán túl a szépség, a remény és a hit érzését nyújthatja számunkra.

Utóhang

A békés társadalom a családban kezdődik. Ehhez a nagyléptékű változáshoz csak kis lépésekben juthatunk el. Bízunk benne, hogy kézikönyvünk átfogó ismereteket adott olvasóinak a családon belüli erőszak természetrajzáról és megvilágította, miért hisszük, hogy az erőszak felismerhető és megállítható. Tisztában vagyunk vele, hogy néhol ismétlésekbe bocsátkoztunk: vannak dolgok, amelyeket nem lehet elégszer megismételni, és mások, amelyek a segítségnyújtás több pontjához is kapcsolódnak. A bántalmazott nőkkel folytatott munkájukhoz – akár szakemberként, akár laikus segítőként kerülnek szembe ezzel a témával – sok hitet és sikert kívánunk!

NANE Egyesület

Függelék

Az alábbi szövegek a segítő beszélgetés megkönnyítéséhez használhatók, és fénymásolt formában a bántalmazott nőnek is kiadhatók, hogy a találkozó után maga is át tudja gondolni az elhangzottakat.

1. Bántalmazott nő vagyok?

Sok nő nem hajlandó magát bántalmazottnak nevezni, vagy csak maga is bizonytalan abban, hogy amit megél, az csakugyan bántalmazás-e. A mellékelt teszt hasznos lehet abban, hogy a nő összehasonlíthassa tapasztalatait az erőszakos párkapcsolatok modelljével.

2. Nyilatkozat a bántalmazott nő jogairól

A nők gyakran nincsenek tisztában egy bántalmazó kapcsolat valódi hatásaival. Nézzük át kliensünkkel közösen a nyilatkozatot, és beszéljük meg, hogy egy párkapcsolaton belül a feleknek mihez van joga, és mihez nincs.

3. Személyes biztonsági terv

A bántalmazó kapcsolatban élő, abba visszatérő vagy onnan kilépő nőknek különféle stratégiákra van szüksége, hogy biztonságosabbá tegye környezetét. A melléklet segítségével készít-

sünk kliensünkkel biztonsági tervet, és kérjük meg őt, hogy azt környezetével (gyerekével, szomszédaival, bűjtatójával) is beszélje meg.

4. Az erőszak ciklusa

Sok nő nem tudja értelmezni azt a tényt, hogy bántalmazzák, mivel nincs tisztában a bántalmazó kapcsolatok működésének szabályosságával. Ha megérti az erőszak dinamikáját, az segíthet neki újra bízni érzéseiben és észlelésében. Nézzük át vele együtt a lapot, és kérjük meg, hogy beszéljen azokról az érzelmekről és viselkedésmintákról, amelyeket az egyes fázisokban tapasztalt. Térjünk ki a gyerekei és a partnere tapasztalataira is a bántalmazás során és után.

Bántalmazott nő vagyok?

Ön bántalmazott nő lehet, ha...

...retteg a társa dühétől.

...teljesíti, amit társa követel, csak mert fél a dühétől vagy hirtelen hangulatváltozásaitól.

...bocsánatot kér másoktól a társa viselkedése miatt, amikor ő viselkedett erőszakosan Önnel.

...retteg a társa féltékenységétől.

...szerint dönt arról, hogy hová megy vagy kivel találkozik, hogy mit szól ehhez a társa.

...már nem találkozik az ismerőseivel vagy rokonaival, mert a társa féltékeny.

...fenyegetettnek érzi magát, ha a társa féltékeny vagy dühös.

...úgy érzi, segítenie kell a társának az erőszakkal kapcsolatos problémájában.

...alkoholt vagy kábítószerrel fogyaszt, hogy elmeneküljön a kapcsolat problémái elől.

...görcsbe rándul a gyomra, ha hallja, hogy társa hazaérkezik.

...folyamatosan csendesíti a gyerekeket, hogy ne zavarják a társát.

...mindig olyan ajándékokat kap társától, amelyek az ő igényeit elégítik ki, vagy arra szolgálnak, hogy Önt ellenőrizni lehessen (mobiltelefon).

...nem mer megszólalni társaságban, mert attól fél, hogy társa nevetségessé teszi.

...fél a társa jelenlétében nyíltan beszélni, vagy neki ellentmondani.

...fél bármely hatóságtól segítséget kérni, mert fél társa bosszújától.

...gyerekkorában bántalmazott volt, vagy tanúja volt, hogy az apja bántalmazta az anyját, és az ezzel kapcsolatos érzései gyakran úrrá lesznek Önön jelenbeli életében is.

Ön bántalmazott nő lehet, ha társa...

... féltékenykedik Önre.

...nem tudja kifejezni az érzéseit.

...megütötte, ellökte vagy megrúgta Önt.

...dühében összetört vagy Önhöz vágott tárgyakat.

...kiszámíthatatlan és robbanékony.

...gyakran kritizálja Önt.

...ellenőrzi az Ön viselkedését.

...nem hagyja, hogy Ön pénzt tartson magánál.

...szexre kényszerítette Önt.

...kigúnyolta vagy megfenyegette Önt.

...a saját problémái és érzései (különösen a dühe) miatt Önt hibáztatja.

...átkutatja az Ön táskáját, zsebeit.

...dühöng, ha Ön barátaival, családtagjaival beszél.

...megpróbálja elhíttetni Önnel vagy másokkal, hogy Ön elmebeteg.

...előző kapcsolatában/házasságában bántalmazta vagy verte a volt barátnőjét/feleségét.

...láthatóan idegessé válik, ha Ön jókedvű.

...igyekszik elérni, hogy Ön ne dolgozzon, ne barátkozzon másokkal, és ne tartsa a kapcsolatot családjával.

...letöri az Ön ambícióit (például nem engedi, hogy Ön megtanuljon autót vezetni, nyelvtanfolyamra járjon).

...kínozza az állatokat, vagy olyan állatot tart, amitől Ön fél.

Nyilatkozat a bántalmazott nő jogairól

Jogom van ahhoz, hogy ne bántsanak.

Jogom van ahhoz, hogy ne legyek mindenben tökéletes.

Jogom van ahhoz, hogy ne engem hibáztassanak a bántalmazóm cselekedetei miatt.

Jogom van ahhoz, hogy úgy döntsek, változtatok a helyzetemen.

Jogom van elhagyni azt a környezetet, amelyben bántanak.

Jogom van segítséget kérni és kapni a rendőrségtől és más szervezetektől.

Jogom van feljelentést tenni a bántalmazó ellen.

Jogom van szabadon kifejezni a gondolataimat és az érzéseimet.

Jogom van dühösnek lenni az ellenem elkövetett erőszak miatt.

Jogom van megosztani az érzéseimet másokkal, és nem elszigeteltnek lenni.

Jogom van ahhoz, hogy jobb kommunikáció- és szerepmodellt akarjak nyújtani a gyerekeimnek.

Jogom van képességeimet és tehetségemet fejleszteni.

Jogom van ahhoz, hogy legyen a partneremtől független magánéletem.

Jogom van ahhoz, hogy tisztelettel bánjanak velem.

Jogom van ahhoz, hogy félelem és erőszak nélkül éljek.

Személyes biztonsági terv

1. Biztonság a partner indulatos kirobbanása alatt

- a) Ha partnere támadása elkerülhetetlen, próbálja meg egy olyan helyiségbe terelni őt, amelyből a kijárat könnyen elérhető. Ha lehet, kerülje a „zsákutcákat” (például fürdőszoba vagy hálószoba) vagy bármely olyan helyiséget, ahol fegyver, vagy fegyverként használható tárgyak vannak (konyha).
- b) Gyakorolja, hogyan hagyhatja el otthonát biztonságosan. Járja végig, hogy melyik útvonalon menekülhet (lépcsők, ajtók, ablakok, lift stb.).
- c) Csomagoljon össze egy táskát a szükséges és fontos holmikkal, amelyet egy közeli rokonánál, ismerősénél vagy szomszédjánál hagyhat.
- d) Keressen megértő szomszédokat, akiknek elmondhatja az Ön ellen elkövetett erőszakot, és kérje őket, hogy hívják a rendőrséget, ha az Ön otthonából bántalmazásra utaló hangokat hallanak.
- e) Beszéljen meg egy jelszót gyermekeivel, rokonaival, barátjaival és szomszédaival, amivel partnere tudta nélkül értécsükre adja, hogy hívjanak rendőrt.
- f) Készítsen tervet, hogy hová fog menekülni, ha el kell hagynia otthonát. Még akkor is tervezze meg, ha pillanatnyilag most úgy gondolja, hogy erre nem lesz szükség.

- g) Használja az ösztöneit és a természetes értékítéletét. Ha a helyzet veszélyes, gondolja végig, milyen lehetőségei vannak a bántalmazó megnyugtatóására. Ne szégyellje végrehajtani, amit a bántalmazó követel. Önnek joga van arra, hogy az Ön által legjobbnak vélt módon cselekedjen azért, hogy kikerüljön a közvetlen veszélyből.

2. Biztonság a menekülésre készülve

- a) Nyisson bankszámlát a saját nevére, hogy megteremtse, vagy növelje anyagi függetlenségét.
- b) Hagyjon valakinél pénzt, kulcsmásolatokat (a slusszkulcsról is), a fontosabb iratok fénymásolatait, gyógyszereket, ruhákat és egyéb nélkülözhetetlen dolgokat.
- c) Gondolja át, hogy szükség esetén hol, kinél lakhat egy ideig, vagy hogy kitől kérhet kölcsön, és beszéljen erről velük is.
- d) Tartsa mindig magánál a rendőrség és a létező segélyvonalak telefonszámát, valamint némi aprót, egy telefonkártyát vagy a mobiltelefonját, hogy vészhelyzetben is tudjon telefonálni.
- e) Gondolja át minél többször a bántalmazó elhagyásának biztonságát. *A bántalmazó elhagyása egy veszélyesebb időszak kezdete*, de ez nem ok arra, hogy tartsa a bántalmazást. Fontos azonban, hogy menekülését minél körültekintőbben szervezze meg.

3. Biztonság a szétköltözés, menekülés után

Biztonság az otthonában

- a) A lehető leggyorsabban cseréltesse ki a zárat. Az ablakokra is szereltesse fel új zárat és rácsot vagy biztonsági berendezést.
- b) Gyermekeivel készítsen biztonsági tervet azokra az alkalmakra, amikor Ön nincsen velük.
- c) Értesítse a gyerekek tanárait, napközis tanárát, óvónőjét, edzőjét stb. arról, hogy a partnere hogyan viselkedik, illetve hogy kinek van joga elhozni a gyerekeket.
- d) Értesítse a szomszédokat (és ha albérletben él, a főbérletet) arról, hogy partnere veszélyesen viselkedik, ezért ha meglátják otthona közelében, hívják ki a rendőrséget.
- e) Keressen egy női önvédelem tanfolyamot.

Biztonság a munkahelyen és az utcán

- a) Döntse el, hogy a munkahelyén kit avat be a történetbe. Ha van az épületben biztonsági őr vagy portás, mindenképpen értesítse. Ha lehetséges, adjon nekik fényképet a bántalmazóról.
- b) Szerezzen be egy üzenetrögzítőt, vagy kérjen meg egy megbízható barátot vagy rokont arra, hogy ő vegye fel Önnél a telefont.
- c) Készítsen biztonsági tervet a munka utáni időre. Kérjen meg valakit, hogy kísérelje autójához vagy a buszhoz, és várjon Önnel, amíg elindul. Lehetőleg többféle útvonalat használjon. Gondolja végig, hogy mit tehet, ha hazafelé menet az autóban vagy a tömegközlekedési eszközön történik valami.

Biztonság és lelki egészség

- a) Ha mindenképpen bele kell mennie egy potenciálisan veszélyes helyzetbe, előbb beszélje át a lehetőségeit valakivel, akiben megbízik.
- b) Ha beszélnie kell a volt partnerével, keressen olyan alkalmat, ahol a legnagyobb biztonságban lehet (nyilvános helyet vagy vonjon be a találkozóba egy bántalmazótól nem függő személyt).
- c) Gondoljon pozitívan saját magára, és fejtse ki igényeit határozottan. Használjon fel minden lehetőséget, amely testileg és lelkileg megerősíti Önt.
- d) Gondolja át, hogy ki az, akivel nyíltan megbeszélhet mindent, és akitől támogatást kaphat.
- e) Hívja bármikor a témában működő segélyvonalakat, ahol meghallgatják Önt, és segítenek átgondolni a lehetőségeit.
- f) Szükség esetén kérje a rendőrség segítségét, és ha kell, követelje, hogy intézkedjenek. Önnek joga van a biztonságához akkor is, ha azt saját partnere fenyegeti.
- g) Forduljon a lakóhelye szerint illetékes áldozatvédelmi referenshez.

4. Mire lehet szüksége, amikor menekül

Személyes iratok

- Személyi igazolvány
- Jogosítvány
- Saját születési anyakönyvi kivonat
- A gyerekek születési anyakönyvi kivonata
- Házassági anyakönyvi kivonat

- Tb-kártya
- Adókártya

Anyagiak

- Pénz, bankkártya, hitelkártya
- Takarékbetétkönyv, betétszámlakönyv

Jogi iratok

- A ház vagy lakás iratai (szerződés, részletfizetési megállapodás, tulajdoni lap)
- A kocsipapírjai
- Egészség- és életbiztosítási iratok
- Ön és gyermekei kórházi zárójelentései, rendelői feljegyzések, láttelepek
- Személyi igazolvány vagy útlevelel
- Letelepedési engedély, tartózkodási engedély, munkavállalási engedély, vízum
- Válóperes iratok
- Gyermekelhelyezési iratok

Egyéb

- Lakáskulcs, slusszkulcs
- Gyógyszerek
- Az Ön ékszerei, órái és egyéb kisméretű értékesíthető tárgyai
- Mobiltelefon
- Cím- és telefonregiszter, telefonkártya
- Képek Önről, a gyerekekről és a bántalmazóról
- A gyerekek kisebb kedvenc játékai

- Higiénés és egészségügyi cikkek
- Pelenkák
- Egy váltás ruha Önnek és a gyerekeknek

Az erőszak ciklusa

Az erőszakos kapcsolatokban a legtöbb esetben három jól elkülöníthető szakasz figyelhető meg:

Első szakasz: *A feszültség felgyülemlése*

Második szakasz: *Erőszakkitörés*

Harmadik szakasz: *„Mézeshetek”*

Első szakasz: A feszültség felgyülemlése

A NŐ ÉRZÉSEI: dühös, érzi, hogy igazságtalanul bánnak vele, reménytelen, feszült, fél, zavarodott, megalázott, levert.

VISELKEDÉSE: gondoskodó, beleegyező, elfogadó, el akarja oszlatni a társa dühét és idegességét, szóban kifejezi a saját dühét, esetleg túl sokat iszik és/vagy kábítószerzik, hogy ne gondoljon a helyzetre.

A BÁNTALMAZÓ ÉRZÉSEI: feszült, ideges, undorodik, fokozott jogosultságérzés vagy féltékenység jellemzi.

VISELKEDÉSE: szóban bántalmaz, dührohamokat kap, nem beszél, uralkodni akar, iszik és/vagy kábítószerzik, birtokolni akarja a társát, követelőzik, könnyen dühbe gurul.

A GYEREK ÉRZÉSEI: fél, feszült, zavarodott, vagy dühös az anyjára, amiért az nem tudja „kordában tartani” a férfit.

VISELKEDÉSE: az egyik szülő mellé áll, elbújik, letagadja az erőszakot, vagy megpróbálja elterelni a szülei figyelmét.

Második szakasz: Erőszakkitörés

A NŐ ÉRZÉSEI: ijedt, csapdában van, tehetetlen és bénult.

VISELKEDÉSE: megpróbálja védeni magát, visszaüt vagy letesz a küzdésről, és esetleg eszméletlennek tetteti magát, megpróbál elmenekülni és segítséget hívni.

A BÁNTALMAZÓ ÉRZÉSEI: dühös, ideges, undorodik, úgy érzi, jogosultan cselekszik, féltékeny vagy frusztrált.

VISELKEDÉSE: veszélyesen durva, erős készletést érez, hogy üssön vagy öljön.

A GYEREK ÉRZÉSEI: ijedt, csapdában van és tehetetlen.

VISELKEDÉSE: tehetetlenül nézi, ami történik, elbújik, vagy megpróbálja megállítani a verekedést, esetleg védeni próbálja az anyját, vagy ő is verni kezdi.

Harmadik szakasz: „Mézeshetek”

A NŐ ÉRZÉSEI: megkönnyebbülés, dühös a bántalmazás miatt, büntudata van vagy reménykedik az elkövető megváltozásában.

VISELKEDÉSE: megbocsát a bántalmazónak, „megbeszéli” vele a történeteket, próbálja elrendezni, megoldani vagy elkerülni a további incidenseket, reméli, hogy a változás tartós lesz.

A BÁNTALMAZÓ ÉRZÉSEI: bocsánatkérő, büntudatos és megbánó, hajlamos elfelejteni vagy elbagatellizálni erőszakosságá-

nak mértékét, úgy gondolja, hogy igaza van, és nem érti, a nő miért dühös rá még mindig.

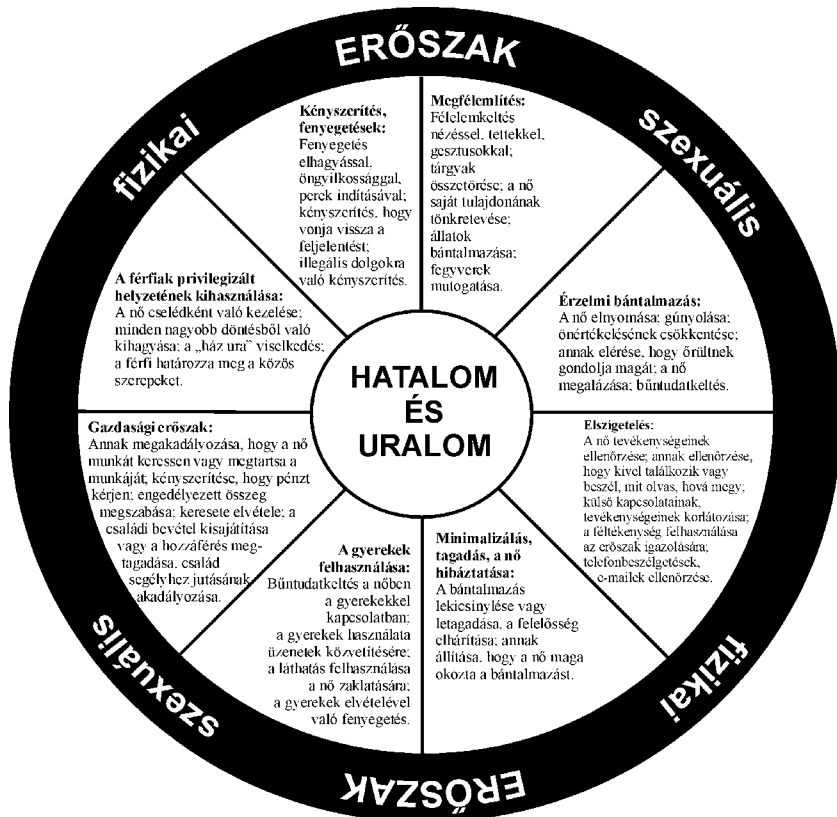
VISELKEDÉSE: kedves, megígéri, hogy megváltozik, a nőt vagy külső tényezőket (alkoholt, más embereket) hibáztat a helyzetéért és a tetteiért.

A GYEREK ÉRZÉSEI: zavart, megalázott, megkönnyebbült, büntudatos vagy dühös.

VISELKEDÉSE: próbál a felnőttek kedvében járni, elterelni a figyelmét a félelméről vagy fajdalmáról.

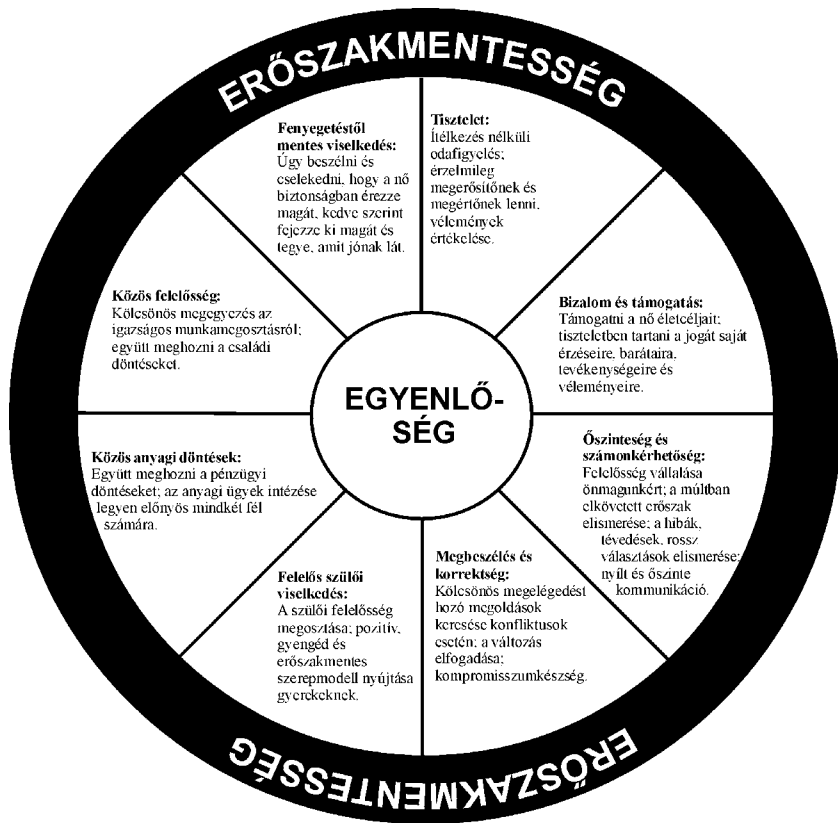
A „mézeshetek” szakasz ugyanakkor akár teljesen ki is maradhat, különösen a pár későbbi együtt töltött ideje során. Ilyenkor a kapcsolatban állandó szóbeli, érzelmi, gazdasági (és testi) erőszak figyelhető meg.

A „Hatalom és uralom” kereke

Forrás: Pence/Paymar: *Education Groups for Men who Batter: the Duluth Model* („Oktatási csoportok bántalmazó férfiak számára: a Duluth-modell”), New York, 1993, 3. o.

Az „Egyenlőség” kereké

Forrás: Pence/Paymar: *Education Groups for Men who Batter: the Duluth Model* („Oktatási csoportok bántalmazó férfiak számára: a Duluth-modell”), New York, 1993, 94. o.

A 45/2003. (IV. 16.) Országgyűlési Határozat*

A 45/2003. (IV. 16.) Országgyűlési Határozat
a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló
nemzeti stratégia kialakításáról

A 2003. április 16-i országgyűlési határozat jelentősége nem azon változásokban rejlik, amelyeket a segítő szakmákban dolgozó szakemberek mindennapi életben okozott, hiszen maga a dokumentum nem túl ismert, és a benne felsorolt állami feladatok nagy része nem teljesült. Ezzel együtt fontos eredmény, hogy egy ilyen progresszív átfogó országgyűlési határozat született ebben a témában. Minél több ember ismeri meg, annál valószínűbb, hogy kikényszeríthető a mindenkori kormányzatból e dokumentum betartatása is. Az alábbiakban a Határozat főbb pontjait összegezzük, melyek teljesítési határideje 2004. március 31. volt.

I. Az Országgyűlés felkéri a Kormányt, hogy az erre szakosodott társadalmi szervezetek bevonásával 2004. március 31-ig dolgozza ki és terjessze az Országgyűlés elé az alábbi törvényjavaslatokat:

- a) az ún. „távoltartó rendelkezés” bevezetése a magyar jogba;
- b) a családon belüli erőszak eseteiben a bíróságok és a hatóságok előtti eljárásokban soron kívüliség (gyorsított eljárás) biztosítása;
- c) a rendelkezésre álló tanúvédelmi szabályok megerősítése, illetőleg további tanúvédelmi szabályok megállapítása.

II. A Kormány az erre szakosodott társadalmi szervezetek bevonásával dolgozza ki és terjessze az Országgyűlés elé az alábbi törvényjavaslatokat:

* A Határozatot helyenként kivonatos formában idézzük.

a) alkossa meg azokat az egyértelmű és egységes szabályokat (protokollokat), amelyeket a rendőrség, a gyermekvédelmi szervek, szociális intézmények, egészségügyi intézmények alkalmazni kötelesek családon belüli erőszak esetében;

b) bővítse és korszerűsítse a biztonságos menedékház hálózatot és állítson fel a családon belüli erőszak áldozatai számára speciális áldozatvédelmi kríziskezelő központokat;

c) tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a családon belüli erőszakkal összefüggő hatósági eljárások során a bántalmazott családtagok életének, testi épségének és biztonságának védelme kiemelt szempontként érvényesüljön;

d) biztosítson lehetőséget az állami jogi segítségnyújtó rendszer keretében arra, hogy a családon belüli erőszak áldozatai jogi tanácsadást, a hatóságok, a bíróságok előtti eljárásokban szakszerű jogi képviselést kaphassanak;

e) dolgozzon ki egy egész országra kiterjedő cselekvési programot;

f) szervezze meg a családon belüli erőszak megelőzésében és kezelésében érintett szakemberek felvilágosítását, folyamatos képzését;

g) tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a családon belüli erőszakkal kapcsolatos célzott statisztikai adatgyűjtés elveit az illetékes állami szervek kidolgozzák és bevezessék.

III. Az Országgyűlés felkéri az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsot, hogy:

a) szervezze meg a bírák továbbképzését a családon belüli erőszak jelenlétével kapcsolatban, az erre szakosodott társadalmi szervezetek szakembereinek bevonásával;

b) találjon megoldást arra, hogy a családon belüli erőszakkal összefüggő ügyeket a bíróságok soron kívüliséget biztosítva bírálják el.

IV. Az Országgyűlés felkéri a Kormányt, hogy indítson országos felvilágosító, köztudatformáló kampányt, melynek főbb célcsoportjai:

– a lakosság általában;

– az elektronikus és nyomtatott sajtó vezetői és munkatársai;

– a bántalmazottak (felnőttek, gyerekek);

– a bántalmazók;

– az erőszak áldozataival, illetve elkövetőivel hivatali tevékenységük során kapcsolatba kerülő szakemberek (rendőrök, orvosok, szociális munkások, jogászok stb.).

A kampány céljai:

a) a társadalom ne legyen közömbös a családon belüli erőszak semmilyen megnyilvánulásával szemben;

b) az állampolgárok ne tekintsek magánügynek a családon belüli erőszakot, és megfelelő információval rendelkezzenek jogaikról és az elérhető segítő szolgáltatásokról;

c) az állami, önkormányzati szervek, a kérdéssel foglalkozó társadalmi szervezetek és a közvéleményt formáló média munkatársai ismerjék fel a családon belüli erőszakkal szembeni küzdelemben viselt felelősségüket.

A Határozat nem pusztán helyi érdekű irat, hiszen olyan számos nemzetközi dokumentumra hivatkozik, melyet Magyarország is ratifikált, így az ENSZ CEDAW Egyezményére (A Nőkkel Szembeni Diszkrimináció Minden Formájának Felszámolásáról 1979. december 18-án, New Yorkban elfogadott Egyezmény, amelyet Magyarországon az 1982. évi 10. törvényerejű rendelettel hirdettek ki), az ENSZ CEDAW Bizottságának a Magyar Köztársaság IV–V. összevont Kormányzati Jelentéséhez fűzött 5. számú Ajánlására (2002), a Nők Elleni Erőszak Felszámolásáról szóló Nyilatkozatra, amelyet az ENSZ Közgyűlése 1993. december 20-án, New Yorkban elfogadott 48/104. számú határozatával hirdettek ki, a Nők IV. (Pekingi) Világkonferenciájának Cselekvési Programjára és Zárónyilatkozatára (1995), a Gyermekek Jogairól szóló ENSZ Egyezményre és az ENSZ Gyermeki Jogok Bizottságának a Magyar Köztársaság Első Kormányzati Jelentéséhez fűzött Ajánlásaira (1998.), az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1450. számú Ajánlására (2000) és az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 5. számú Ajánlására (2002).

A határozat teljes szövege letölthető:

<http://www.complex.hu/kzldat/o03h0045.htm/o03h0045.htm>

13/2003. ORFK intézkedés*

Módszertani útmutató

a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására

Az elmúlt időszakban a társadalmi érdeklődés homlokterébe kerültek azok a személy elleni bűncselekmények, amelyek az egymással szoros fizikai, érzelmi, anyagi, jogi kapcsolatban, egyfajta „együttélési kényszerben” élő személyek között, a magánszférában valósulnak meg. Az intézményes beavatkozás jelenlegi korlátozott lehetőségei, a bántalmazást elszenvedők fokozottan kiszolgáltatott helyzete megnehezíti az ilyen cselekményekkel szembeni fellépést. A családon belüli erőszak fogalomkörébe tartozó jogsértések azokat érintik leginkább, akik nemüknél, életkoruknál, mentális vagy fizikai adottságaiknál fogva sérülékenyebbek, kiszolgáltatottabbak (nők, kiskorúak, idősek, fogyatékkal élők). Az elmúlt évben a civil szervezetek mind erőteljesebben követelték a rendelkezésre álló rendőri eszközök következetesebb alkalmazását, az ilyen cselekmények eredményesebb megelőzését, a már elkövetett jogsértések hatékonyabb felderítését, a bántalmazóval szembeni határozott, szakszerű, de jogszerű fellépést. Kiadásra került a 34/2002. (BK. 24.) BM utasítás, mely a bűncselekmények, különösen a családon belüli erőszak áldozatainak védelme érdekében alkalmazott intézkedések hatékonyságának növeléséhez szükséges feladatokról rendelkezik. Annak érdekében, hogy a családon belüli erőszakkal kapcsolatos rendőri munka úgynevezett proaktív szemlélettel, áldozatközpontú módon, a társadalmi elvárásoknak megfelelően valósuljon meg, továbbá, hogy a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben (a továbbiakban:

* Az intézkedés szövegét a teljes, eredeti formában idéztük.

Gyvt.) meghatározott rendőri feladatok végrehajtása egységes szemlélettel történjen, a rendőri állománynak az alábbiakat kell figyelembe vennie.

I. Értelmező rendelkezések

2. Az intézkedés alkalmazása során

a) családon belüli erőszak: az egy háztartásban élő személyek, illetőleg a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 137.§ 6. pontjában meghatározott hozzátartozók, a volt házastársak, illetve volt élettársak, továbbá a gyermekvédelmi intézményben nevelkedő kiskorúak között megvalósuló, vagy őket a felsorolt személyek cselekménye által érintő alábbi bűncselekmények:

- emberölés (Btk. 166.§)
- erős felindulásban elkövetett emberölés (Btk. 167.§)
- öngyilkosságban közreműködés (Btk. 168.§)
- magzatelhajtás [Btk. 169.§ (2) bekezdésének b) pontja]
- testi sértés (Btk. 170.§)
- gondozás elmulasztása (Btk. 173.§)
- kényszerítés (Btk. 174.§)
- lelkiismereti és vallásszabadság megsértése (Btk. 174/A.§)
- személyi szabadság megsértése (Btk. 175.§)
- emberrablás (Btk. 175/A.§)
- emberkereskedelem (Btk. 175/B.§)
- magánlaksértés (Btk. 176.§)
- levéltitok megsértése (Btk. 178.§)
- magántitok jogosulatlan megismerése (Btk. 178/A.§)
- rágalmozás (Btk. 179.§)
- becsületsértés (Btk. 180.§)
- közúti veszélyeztetés (Btk. 186.§)
- családi állás megváltoztatása (Btk. 193.§)
- kiskorú elhelyezésének megváltoztatása (Btk. 194.§)
- kiskorú veszélyeztetése (Btk. 195.§)
- tiltott pornográf felvétellel visszaélés (Btk. 195/A.§)
- tartás elmulasztása (Btk. 196.§)

- a nemi erkölcs elleni bűncselekmények (Btk. XIV. fejezet II. cím)
 - közveszély okozás (Btk. 259.§)
 - terrorcselekmény (Btk. 261.§)
 - garázdaság (Btk. 271.§)
 - önbírászkodás (Btk. 273.§)
 - visszaélés kábítószerrel (Btk. 282/B.§)
 - rablás (Btk. 321.§)
 - rongálás (Btk. 324.§),
- valamint a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvényben (a továbbiakban: Sztv.) foglalt következő szabálysértések:
- becsületsértés (Sztv. 138.§)
 - magánlaksértés (Sztv. 139.§)
 - gyermekkel koldulás (Sztv. 146.§)
 - veszélyes fenyegetés (Sztv. 151 §).

Családon belüli erőszaknak kell tekinteni a fenti jogsértésekkel összefüggésben elkövetett hamis tanúzásra felhívást (Btk. 242.§), illetve hatósági eljárás akadályozását (Btk. 242/A.§) is.

b) családon belüli erőszak áldozata: a családon belüli erőszak körébe tartozó jogsértések sértettjei és mindazok a személyek, akik azzal közvetlen összefüggésben testi, értelmi, érzelmi, vagy erkölcsi sérelmet szenvedtek, így azok a hozzátartozók is, akiket a bántalmazás ténylegesen nem érintett;

c) kiskorú veszélyeztetettsége: minden olyan – magatartás, mulasztás, vagy körülmény következtében kialakult – állapot, amely a kiskorú testi, értelmi, érzelmi, vagy erkölcsi fejlődését gátolja, vagy akadályozza [Gyvt. 5.§ n) pontja], például bántalmazás a kiskorú jelenlétében, érzelmi zsarolás, lelki terror, stb;

d) gyermekvédelmi jelzőrendszer: a Gyvt. 17.§ (1) bekezdésében meghatározott, jelzésre, illetve hatósági eljárás kezdeményezésére köteles intézmények és személyek összessége;

e) együttműködési kötelezettség: a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai, valamint a Gyvt. 17.§ (2) bekezdésének b) pontjában írt személyek, illetve szervezetek közötti olyan konstruktív munkamódszer, amely a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a kiskorú veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében valósul meg. Az együttműködési

kötelezettség része egymás kölcsönös tájékoztatása is [Gyvt. 17.§ (3) bekezdése].

II.

A családon belüli erőszak kezelésével kapcsolatos közbiztonsági feladatok

3. Ha a családon belüli erőszak körébe tartozó, személy elleni erőszakos cselekmény miatt érkezik bejelentés, a rendőr köteles a helyszínen haladéktalanul megjelenni.

4. Intézkedés foganatosítása céljából a rendőr a magánlakásba a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 39.§-ában foglalt figyelembevételével léphet be.

5. Jogsértés észlelése esetén a rendőr intézkedjen a jogellenes állapot megszakítására és a további jogsértés megelőzésére, a felek indulatának lecsillapítására, a törvényes rend helyreállítására.

6. Az intézkedő rendőr

a) nyomatékosan hívja fel a felek figyelmét a jogsértő magatartás továbbfolytatásától való tartózkodásra, a társadalmilag elfogadott együttélési szabályok betartására,

b) szükség esetén intézkedjen a sérültek ellátására,

c) törekedjen a cselekmény indítékát képező konfliktus megismerésére, de ne tegyen kísérletet annak megoldására,

d) tájékoztassa az érintetteket a rendelkezésükre álló jogérvényesítési lehetőségekről, segítő szolgáltatásokról, illetve szervezetekről, menedékházak, anyaotthonok igénybevételének lehetőségeiről.

A rendőri intézkedést az elfogultlanság és pártatlanság jellemezze.

7. A bántalmazás bizonyíthatósága érdekében

a) külön-külön hallgassa meg a feleket és a helyszínen tartózkodó más személyeket, különös tekintettel a korábbi hasonló cselekmények megismerésére, feltárására. Kísérletet tegyen tisztázni, hogy rendszeres, folyamat jellegű erőszakról, vagy alkalmi, indulati cselekményről van-e szó. Ha az Rtv. 33.§-ában foglalt feltételek fennállnak, a bántalmazó elszámoltatását a Rendőrség objektumában kell elvégezni,

b) tekintse át a helyszíni körülményeket, legyen figyelemmel a bántalmazás esetleges látható jelein túl az ott tartózkodók hangulati-érzelmi állapotára is,

c) végezzen adatgyűjtést, tanúkatatást,

d) intézkedjen a bizonyítási eszközök felkutatására és biztosítására.

A rendőr az intézkedéseiről készítsen jelentést, amelyet a szolgálat befejezését követően a beszámoltató parancsnokának adjon át.

8. Ha a törvényi feltételek fennállnak, a bántalmazót elő kell állítani, őrizetbe kell venni, illetőleg kezdeményezni kell előzetes letartóztatását. Az előzetes letartóztatás kezdeményezésekor az ügyészt tájékoztatni kell azokról a körülményekről is, amelyek a további fizikai bántalmazás veszélyét valószínűsítik, illetve amelyek alapján feltételezhető, hogy a büntetőeljárás sikeres lefolytatását a gyanúsított megghiúsítaná. Az előállítás és az őrizetbe vétel megszüntetéséről minden esetben, előzetes letartóztatás megszüntetéséről akkor, ha arról a Rendőrség az ügyész vagy a bíróság értesítése alapján tudomást szerez, a családon belüli erőszak áldozatát – a szabadlábra helyezést megelőző lehető legkorábbi időpontban – rövid úton értesíteni kell. Tájékoztatni kell továbbá arról is, hogy milyen lehetőségei vannak, amennyiben biztonságát veszélyben érzi.

9. Ha a családon belüli erőszaknak kiskorú is tanúja volt, alkalmazni kell a VI. fejezet 31. pontjának rendelkezéseit is. Amennyiben a bántalmazót előállították, őrizetbe vételét vagy előzetes letartóztatását rendelték el, a gyermekjóléti szolgálatot – ha lehetséges – még a kényszerintézkedés tartama alatt rövid úton értesíteni kell. Ha szükséges, intézkedni kell a kiskorú ideiglenes hatályú elhelyezéséről (VI. fejezet 34. pont) is.

10. A Magyar Köztársaság Rendőrsége Körzeti Megbízotti Szabályzatának kiadásáról szóló 11/1995. (VIII. 30.) ORFK utasítás Melléklete 24. pontjában foglaltaknak megfelelően, a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok körében a körzeti megbízotti állomány

a) törekedjen a családon belüli erőszakkal érintett családok feltérképezésére, a látens jogsértések csökkentésére,

b) a tudomására jutott információkról haladéktalanul adjon jelzést (rövid úton, szóban, illetve a jelen intézkedés 1. számú mellékletében foglalt adatlap megküldésével) a gyermekjóléti szolgálat felé,

c) tartson folyamatos munkakapcsolatot a helyi gyermekjóléti és családsegítő szolgálat munkatársaival.

11. A körzeti megbízott félévente tegyen jelentést elöljárójának a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenységéről. A jelentés megtételének határideje első alkalommal 2003. november 1-je, azt követően minden év június 30-a, illetve december 31-e. A jelentés az alábbi szempontok szerint készüljön:

- a) az intézkedés alapjául szolgáló, családon belüli erőszakkal kapcsolatos események rövid leírása,
- b) a foganatosított rendőri intézkedések rövid leírása, különös tekintettel az alkalmazott kényszerintézkedésekre,
- c) a családon belüli erőszak megelőzésével kapcsolatban elvégzett feladatok.

A körzeti megbízott által a jelen intézkedés 1. számú melléklete szerint a beszámoltatási időszakban kitöltött és a gyermekjóléti szolgálathoz továbbított adatlapok másolati példányát a jelentéshez kell csatolni.

III.

A családon belüli erőszak kezelésével kapcsolatos bünyügyi feladatok

12. A családon belüli erőszak fogalomkörébe tartozó bűncselekmény alapos gyanúja esetén a nyomozást haladéktalanul el kell rendelni. Ezt megelőzően, illetve ezt követően – amennyiben indokolt és feltételei fennállnak – a titkos információgyűjtés eszköztárát is igénybe kell venni. Ha az eljárás megindításához magánindítvány szükséges, ennek megtétele tárgyában soron kívül nyilatkoztatni kell a jogosultat. Abban az esetben, ha a sértett kiskorú és a törvényes képviselőjével érdeellentétben áll (például mert a törvényes képviselő is sértett, de magánindítványt sem a maga, sem a gyermek nevében nem kíván tenni), a Btk. 31.§ (3) bekezdése értelmében a magánindítvány előterjesztése kérdésében a gyámhatóságot meg kell keresni.

13. A családon belüli erőszak körébe tartozó bűncselekmény helyszínén a bizonyítás érdekében szemlét kell tartani. Ennek során fel kell kutatni a bizonyítás eszközeit és azokat szakszerűen rögzíteni kell, különös tekintettel a közvetett tárgyi bizonyítékokra. A helyszínt lehetőleg videofelvételen is rögzíteni kell.

14. Az eljárást lehetőleg ilyen ügyekben elméleti és gyakorlati ismeretekkel, tapasztalattal, továbbá kellő empátiával rendelkező rendőr végezze. A

nyomozási cselekmények során a sértettek kíméletével, jogainak, érdekeinek messzemenő figyelembe vételével kell eljárni. Törekedni kell a „másodlagos áldozattá válás” elkerülésére. Ha indokolt, az eljárásba szaktanácsadóként, illetve szakértőként pszichológust kell bevonni.

15. Ha a családon belüli erőszak a bántalmazó addiktív szenvedélybetegségére (alkoholizmusára, kábítószer-élvezetere stb.) vezethető vissza, az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 199.§ (1) bekezdése alapján – amennyiben a törvényi feltételek fennállnak – indítványozni kell a háziorvosnál az érintett pszichiátriai intézetbe történő szállítását.

16. Ha ez indokolt és feltételei biztosítottak

a) a lelkiileg traumatizált áldozat tanúvallomását videofelvételen kell rögzíteni,

b) a gyermekkorú vallomását pszichológus bevonásával, illetőleg speciális körülmények között, úgynevezett „gyermek-kihallgató szobában” kell felvenni.

17. Ha az eset összes körülményei azt kívánják, a gyermekvédelmi együttműködés keretében fel kell venni a kapcsolatot a jelzőrendszer tagjaival. Ha indokolt, esetmegbeszélést kell tartani a kiskorú veszélyeztetettségének megszüntetése, a további családon belüli erőszakos jogsértések megelőzése érdekében.

18. A nyomozás során a családon belüli erőszak áldozatának a szükséges áldozatvédelmi segítséget meg kell adni. Kapjon tájékoztatást jogairól, kötelezettségeiről, a biztonsága érdekében alkalmazható lehetőségekről, ügyének állásáról (ügyszám, eljáró szerv, ügyintéző stb.), a kárenyhítés lehetőségeiről, a segítő szervezetek elérhetőségeiről.

19. Valamennyi, személy elleni erőszakos bűncselekmény gyanúsítottját tanulmányozni kell abból a szempontból is, hogy veszélyes lehet-e a környezetére, fennáll-e a veszélye családon belüli erőszak elkövetésének. A tanulmányozás a gyanúsított személyi körülményeinek és az ügy jellegének figyelembevételével, a beszerzett információk alapján történjen. Ha az ügyben pszichológus szakértő kirendelésére egyébként sor kerül, az erre vonatkozó kérdést a szakértőnek fel kell tenni. Ha a megállapítások, illetve a szakértői vélemény szerint a családon belüli erőszak veszélye fennáll, megelőzésére a megfelelő intézkedéseket meg kell tenni, továbbá jelzést kell adni a gyermekjóléti szolgálatnak.

IV.

A családon belüli erőszak kezelésével kapcsolatos bűnmegelőzési feladatok

20. A kiskorú eltűnése miatt folytatott államigazgatási eljárás során

a) az eltűnés tényéről és körülményeiről haladéktalanul értesíteni kell a gyermekjóléti szolgálatot, kivéve, ha az eltűnés gyermekvédelmi intézményből történt,

b) vizsgálni kell, hogy az eltűnés nem hozható-e összefüggésbe családon belüli erőszakkal,

c) a megkerült kiskorú meghallgatása során tisztázni kell, hogy az eltűnésben családon belüli erőszak nem játszott-e közre.

21. A rendőri szervek erősítsék a családon belüli erőszak megelőzésére irányuló primer prevenciók tevékenységüket, melynek keretében

a) célzott programokkal, tájékoztató- és jogpropaganda előadások felhasználásával ismertessék a családon belüli erőszak jogi, viktimológiai jellemzőit, vegyenek részt a társszervek munkatársainak képzésében,

b) segítsék elő a családon belüli erőszak felismerési, jelzésadási technikáinak elsajátíttatását a gyermekek körében,

c) szorgalmazzák a D.A.D.A. program további elterjesztését.

22. A Rendőrség bűnmegelőzési egységei értékelő-elemző munkájuk során kísérik figyelemmel illetékességi területükön a családon belüli erőszakhoz kapcsolódó bűnelkövetési formákat, tanulmányozzák a bűncselekmények morfológiai sajátosságait, amelynek eredményeit az ifjúságvédelmi és áldozatvédelmi munkájukban hasznosítják.

23. A rendőri szervek erősítsék együttműködésüket a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaival, valamint a problémakörben érintett civil szervezetekkel. A konkrét feladatok ellátására szorgalmazzák együttműködési megállapodások megkötését.

24. A gyermekvédelmi feladatok ellátására a rendőrkapitányság vezetője kössön együttműködési megállapodást a városi (fővárosi kerületi) önkormányzat jegyzőjével és a városi gyámhivatallal. A megállapodásban rögzítsék a gyermekvédelmi jelzésadás és együttműködés rendjét, az esetmegbeszélés fórumrendszerét, a kölcsönös tájékoztatás formáit. Az együttműködés helyzetét évente legalább egy alkalommal értékeljék. Az együttműködéssel

kapcsolatos dokumentumok egy példányát az illetékes rendőr-főkapitányság bűnmegelőzési osztálya részére meg kell küldeni.

25. A családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyekben folytatott rendőri eljárást, intézkedést, az intézkedés elmaradását, szakszerűtlenségét, vagy törvénytelenységét kifogásoló, az áldozat, civil szervezet, vagy bármely más személy, illetve szerv részéről érkező bejelentéseket az illetékes vezetők soron kívül vizsgálják ki és teyék meg a szükséges intézkedéseket. A megtett intézkedésekről a megyei (budapesti) rendőr-főkapitányság áldozatvédelmi referensét és az ORFK Bűnügyi Főigazgatósága Bűnügyi Főosztálya Bűnmegelőzési Osztályának vezetőjét – a minisztérium szervezetei és a belügyminiszter irányítása alá tartozó önálló szervek áldozatvédelmi feladataira kiadott 4/1999. (BK 6.) BM utasítás végrehajtására kiadott 25/1999. (IV. 30.) ORFK intézkedés 14. pontjában foglaltakra is tekintettel – tájékoztatni kell.

26. A rendőr-főkapitányságok szakmai irányító munkájuk keretében fokozottan ellenőrizték a családon belüli erőszak fogalomkörébe tartozó jogsértések miatt indított eljárásokban folytatott rendőri tevékenységet. Törekedjenek az egységes eljárási gyakorlat kialakítására és érvényesítésére.

27. A rendőr-főkapitányságok – a jelen intézkedés 11. pontja szerint készített körzeti megbízotti jelentések felhasználásával – minden év február 1. napjáig készítsenek éves jelentést a 11. pontban meghatározott szempontrendszer szerint a családon belüli erőszak jellemzőiről, a rendőri tevékenység értékeléséről, amelyet az ORFK Bűnügyi Főigazgatósága Bűnügyi Főosztálya vezetőjének terjesszenek fel. Az ORFK Bűnügyi Főigazgatósága Bűnügyi Főosztályának Bűnmegelőzési Osztálya minden év március 1. napjáig készítsen országos értékelő jelentést a témakörben. A jelentések megyei (budapesti), illetve országos vezetői értekezlet témáját képezzék.

V.

Kommunikációs feladatok

28. A rendőrségi kommunikáció lehetőségeivel és eszközeivel, a nemek közötti egyenlőség, az erőszak tilalma, a gyermeki jogok és más alapértékek propagálásával, illetve az intézkedési, eljárási gyakorlat megfelelő kommunikálásával hozzá kell járulni a családon belüli erőszakkal kapcsolatos közvélekedés megváltoztatásához. Az ORFK kommunikációs igazgatója gondoskod-

jon a fentiek szerinti kommunikációs stratégia 2003. június 30-ig történő kidolgozásáról és folyamatos végrehajtásáról.

29. A rendőri szervek javítsanak a családon belüli erőszak körébe tartozó jogsértésekkel kapcsolatos tájékoztatási gyakorlatukon. A konkrét ügyekben történő tájékoztatás kizárólag az eljárást folytató rendőri szerv vezetője, illetve az általa meghatalmazott személy által, a családon belüli erőszak áldozata személyiségi, adatvédelmi jogainak messzemenő figyelembevételével, illetőleg a rendőrségi felelősség terjedelmének pontos meghatározásával történhet.

30. A családon belüli erőszak körébe tartozó, személy elleni és nemi erőlköcs elleni bűncselekmények a Rendőrség ügyeleti szolgálata és a közreműködésével teljesítendő jelentési kötelezettség rendjéről szóló 22/1999. (XI.15.) ORFK utasítás 1. számú melléklete alapján tartoznak jelentési kötelezettség alá.

VI.

A gyermekvédelmi törvényből adódó rendőri feladatok

31. Ha a rendőri intézkedés, illetőleg a büntető- vagy államigazgatási eljárás során kiskorú veszélyeztetettsége állapítható meg, a rendszeresített adatlap (1. számú melléklet) megküldésével haladéktalanul jelzést kell adni a gyermekjóléti szolgálatnak [Gyvt. 17.§ (2) bekezdésének a) pontja]. Ugyanígy kell eljárni, ha a rendőri intézkedés során megállapítást nyer, hogy a kiskorú a családon belüli erőszakkal kapcsolatban valótlan tényt állított.

32. A kiskorút súlyosan veszélyeztető ok miatt, továbbá a kiskorú önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén haladéktalanul hatósági eljárást kell kezdeményezni a gyámhatóságnál [Gyvt. 17.§ (2) bekezdésének b) pontja], ha a jelzett körülmények miatti eljárás nem a Rendőrség hatáskörébe tartozik.

33. Haladéktalanul büntető, vagy szabálysértési eljárást kell indítani a kiskorú bántalmazása, súlyos elhanyagolása, illetőleg egyéb más, a kiskorút súlyosan veszélyeztető ok fennállása esetén, ha annak kezelése a Rendőrség hatáskörébe tartozik. Ha a cselekmény magánindítványra üldözendő, annak tárgyában a jogosultat soron kívül nyilatkoztatni kell. Abban az esetben, ha a sértett kiskorú és a törvényes képviselőjével érdekellentétben áll (például mert a törvényes képviselő is sértett, de magánindítványt sem a maga, sem a

gyermek nevében nem kíván tenni), a Btk. 31.§ (3) bekezdése értelmében a magánindítvány előterjesztése kérdésében a gyámhatóságot meg kell keresni.

34. Ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, a Rendőrség a kiskorú ideiglenes hatályú elhelyezéséről határozhat (Gyvt. 72.§). Az ideiglenes hatályú elhelyezést megalapozó súlyos veszélyeztetettség tekintetében a Gyvt. 72.§ (2) bekezdésében foglaltakat kell figyelembe venni. Az ideiglenes hatályú elhelyezést határozattal kell elrendelni (2. számú melléklet).

35. A Rendőrség a kiskorú védelembe vétele (Gyvt. 68.§) érdekében értesíti a települési önkormányzat jegyzőjét, ha

a) a fiatalkorú szabálysértést követett el, a jogerős határozat megküldésével,

b) az elkövető a Btk. 22.§ a) pontjában foglalt büntethetőséget kizáró ok miatt nem büntethető, a nyomozást megtagadó, vagy megszüntető határozat megküldésével,

c) a fiatalkorút bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják.

36. Az Rtv. VIII. fejezete alapján kezelt bűnüldözési, illetőleg államigazgatási adatokat a Rendőrség a jelzés, illetve a gyermekvédelmi együttműködés keretében a Gyvt. 135.§ (4) bekezdésére tekintettel a gyermekjóléti szolgálat, a települési önkormányzat jegyzője, illetve a gyámhivatal részére átadhatja. Az adatok átadása csak konkrét ügyben, a gyermekvédelmi intézkedések foganatosításához szükséges mértékben történhet és nem veszélyeztetheti az érintett áldozatok biztonságát.

Ajánlott irodalom

- Helen Benedict: *Csak okosan! Önvédelem kamaszoknak.* (Ford. Drixler Ildikó) Budapest, 2004. Háttér Kiadó – NANE Egyesület
- Cseres Judit: *Eltékozolt újszülöttek.* Budapest, 2000. BM Kiadó
- Anne Dickson: *A teljes jogú nő, avagy a természetes viselkedés kézikönyve.* (Ford. Zentai Éva) Budapest, 1989. Park Kiadó
- Patricia Evans: *Szavakkal verve... Szóbeli erőszak a párkapcsolatokban.* (Ford. Reeski Ágnes) Budapest, 2004. Háttér Kiadó – NANE Egyesület
- Susan Forward: *Mérgező szülők. Hogyan szabaduljunk meg fájdalmas örökségünktől, és nyerjük vissza életünket?* (Ford. Kövi György) Budapest, 2000. Háttér Kiadó
- Thomas Gordon: *P. E. T. A szülői eredményesség tanulása.* A Gordon-módszer: Hogyan változtathatják a szülők a gyerekekhez fűződő egyoldalú viszonyukat egyenrangú, örömteli kapcsolattá? (Ford. F. Várkonyi Zsuzsa) Budapest, 1991. Gondolat Kiadó
- Judith Lewis Herman: *Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig.* (Ford. Kuszting Gábor) Budapest, 2003. Háttér Kiadó – Kávé Kiadó – NANE Egyesület
- Alice Miller: *A tehetséges gyermek drámája és az igazi én felkutatása.* (Ford. Pető Katalin) Budapest, 2002. Osiris Kiadó
- Alice Miller: *Kezdetben volt a nevelés.* (Ford. Fischer Eszter) Budapest, 2002. Pont Kiadó
- Morvai Krisztina: *Terror a családban. A feleségbántalmazás és a jog.* Budapest, 1998. Kossuth Könyvkiadó
- Marshall B. Rosenberg: *A szavak ablakok vagy falak. Az erőszakmentes kommunikáció* (Ford. Bojtár Tamás) Budapest, 2001. Agykontroll Kiadó
- Szil Péter: *Miért bántalmaz? Miért bántalmazhat?* I. A családon belüli erőszak: a férfiak felelőssége. Budapest, 2005. Habeas Corpus Munkacsoport
- Tóth Olga: *Erőszak a családban.* TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok, 12. 1999. június (letölthető: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a396.pdf>)

Kiadja a NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) Egyesület, 2006
Postacím: 1447 Budapest, Pf. 502.
Üzenet/fax: 1/267 49 00
Segélyvonal: 06 80 505 101
E-mail: info@nane.hu
Internet: www.nane.hu
Szerkesztő Herman Judit
Műszaki szerkesztő Nyíri András
Készült az ETO-Print Nyomdaipari kft.-ben
ISBN 963 218 935 3